

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Katedra žurnalistiky

Sémiotická analýza genderových stereotypů v knižní sérii Harry Potter

Magisterská diplomová práce

Bc. Kateřina ČERNOHORSKÁ

Vedoucí práce: Mgr. Eva CHLUMSKÁ

Olomouc 2017

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem své vedoucí a za použití pramenů a literatury uvedených v seznamu bibliografie na konci práce. Tato práce obsahuje 208 776 znaků bez poznámek pod čarou.

V Olomouci dne 20. dubna 2017

.....
Kateřina Černohorská

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Evě Chlumské za vstřícné a profesionální vedení mé diplomové práce, za cenné rady a za čas věnovaný odborným konzultacím. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Ivetě Jansové, jejíž hodiny ve mně probudily touhu objevovat v textech implicitní obsahy a nepřecházet mlčky genderovou stereotypizaci v naší společnosti. Děkuji také Bc. Martině Mátlové a Vendule Kadlecové za společné diskuze k tématu a obohacující poznatky a Mgr. Haně Černožské za jazykové úpravy.

Anotace

KATEŘINA ČERNOHORSKÁ: SÉMIOLOGICKÁ ANALÝZA GENDEROVÝCH STEREOTYPŮ V KNIŽNÍ SÉRII HARRY POTTER.

Tato diplomová práce se zabývá sémiotickou analýzou genderových stereotypů v knižní sérii Harry Potter autorky J. K. Rowlingové. Cílem je poskytnout hloubkový vhled do problematiky, a to na základě detailního zkoumání několika hlavních postav. Specifikem výzkumu je zejména to, že se kromě analýzy ženských postav věnuje i analýze postav mužských. Výzkum vychází ze vzoru sémiotické analýzy podle Daniela Chandlera. Analyzována byla nadpoloviční většina knih dané série, přesněji čtyři ze sedmi. Byly určeny tři základní kategorie zkoumání, přičemž každá kategorie má čtyři zástupce, a to dvě ženy a dva muže.

KLÍČOVÁ SLOVA

Harry Potter, J. K. Rowlingová, gender, genderové role, genderové stereotypy, sémiotická analýza, Daniel Chandler.

Abstract

KATEŘINA ČERNOHORSKÁ: THE SEMIOTIC ANALYSIS OF GENDER STEREOTYPES IN THE LITERARY SERIES HARRY POTTER.

This master's thesis deals with the semiotic analysis of gender stereotypes in the literary series Harry Potter written by J. K. Rowling. The purpose of this thesis is to offer a deep insight into the topic, based on a detailed research of the books' main characters. The uniqueness of this research is that it focuses not only on female characters, but on the male ones, too. The research is based on the Daniel Chandler's semiotic analysis' model. Four out of seven books were analysed in order to work with an example bigger than a half. The analysis has three major categories of research, whereas each category has four representatives, two women and two men.

KEYWORDS

Harry Potter, J. K. Rowling, gender, gender roles, gender stereotypes, semiotic analysis, Daniel Chandler.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Teoretické ukotvení tématu a dosavadní vědění	10
2.1	Základní pojmy.....	10
2.1.1	Gender	10
2.1.2	Genderová role	12
2.1.3	Genderový stereotyp	13
2.2	Vliv genderových stereotypů na děti	14
2.2.1	Důsledky genderového stereotypizování	17
2.3	Genderové stereotypy v Harry Potterovi	18
2.3.1	Výzkumy zaměřené na genderové stereotypy v Harry Potterovi.....	21
3	Metodika práce.....	29
3.1	Kvalitativní výzkum	29
3.2	Sémiotická analýza	30
3.3	Sémiotická analýza podle Daniela Chandlera	31
3.3.1	Identifikace textu, postavy	31
3.3.2	Modalita	31
3.3.3	Analýza paradigmatické struktury textu	31
3.3.4	Analýza syntagmatické struktury textu	32
3.3.5	Intertextualita	32
3.3.6	Kódy.....	32
3.3.7	Sociální sémiotika	33
3.4	Výzkumný vzorek.....	33
4	Analytická část.....	35
4.1	Žena ve vedoucí pozici.....	35
4.1.1	Hermiona Grangerová.....	35
4.1.2	Minerva McGonagallová.....	46
4.2	Žena jako manželka a matka	53
4.2.1	Molly Weasleyová.....	54
4.2.2	Petunie Dursleyová	60
4.3	Žena v zaměstnání	64
4.3.1	Dolores Umbridgeová	64
4.3.2	Nymfadora Tonksová.....	67
4.4	Muž ve vedoucí pozici.....	71

4.4.1	Harry Potter	71
4.4.2	Albus Brumbál	79
4.5	Muž jako manžel a otec	85
4.5.1	Artur Weasley	85
4.5.2	Vernon Dursley	89
4.6	Muž v zaměstnání	92
4.6.1	Remus Lupin	92
4.6.2	Severus Snape	96
5	Závěr	100
	Seznam použitých zdrojů	104
	Seznam použité literatury	105

1 Úvod

O čarodějnické sáze s brýlatým chlapcem s jizvou na čele v hlavní roli se občas s nadsázkou říká, že přivedla na počátku nového milénia děti zpět ke čtení knih a pomohla jim vnímat svět jako multikulturní místo.¹ Mnoho malých čtenářů očekávalo dopis o přijetí do Školy čar a kouzel v Bradavicích nebo se snažilo vytvořit si doma kouzelnickou hůlku. *Harry Potter* spisovatelky J. K. Rowlingové, vycházející mezi lety 1997 a 2007, zkrátka svým způsobem ovlivnil mnoho čtenářů, kteří četli příběhy o dospívajícím čaroději, bojujícím se zlem. I dnes patří *Harry Potter* k nejoblíbenějším literárním hrdinům, a i dnes mladí čtenáři uvádí, že se díky J. K. Rowlingové začali více věnovat četbě.²

Z důvodu velké oblíbenosti, která bude rozebrána níže v textu, neunikl *Harry Potter* ani zájmu teoretiků. Na mnoha západních univerzitách se nyní rozvíjí obory, v nichž *Harry Potter* figuruje jako hlavní subjekt zkoumání. Je zkoumán z hledisek lingvistických, translatologických i literárních, potterovskými kouzly se zabírají fyzikové a chemikové. Svě místo našel mladý čaroděj i mezi kulturology, sociology a psychology, kteří se zabývají mnoha fenomény popisovanými na stranách knih. Někteří adorují Rowlingovou pro lepší začlenění zrzavých dětí do školního procesu díky rodině Weasleyových, jiní upozorňují na její implicitní kritiku rasismu ve společnosti.

Kontroverzní oblast zkoumání *Harryho Pottera* tvoří výzkumy z oblasti ženských a mužských studií. Je profesorka McGonagallová zobrazením moderní a důstojné vedoucí koleje, nebo staropanenskou upjatou osobností bez názoru, která zbožně vzhlíží k Brumbálovi? Je Hermiona rovnocennou partnerkou chlapců, nebo je v trojici hlavních hrdinů spíše jen do počtu? Toto téma teoretikové zkoumají už téměř dvacet let a jejich názory se liší tím více, čím déle a čím hlouběji se potterovskou ságou zabírají. Lze se tak setkat s naprosto protikladnými názory, dotýkajícími se daného tématu. Někteří odborníci zastávají názor, že *Harry Potter* zobrazuje stoprocentně rovnoprávný svět bez jakéhokoliv náznaku sexismu, jiní vidí situaci přesně opačně. Je samozřejmě pochopitelné, že se každý výzkumník dívá na dílo z jiného úhlu pohledu, jako problematické se ale jeví, že mnozí z těchto teoretiků neuvádí informace úplné a nezaujaté. Stanoviska vytrhávaná z kontextu celé ságy, pak mohou snadno vést k dezinformaci či zkreslení.

¹ DEMPSTER, Steven. *Children's literacy practices and preferences: Harry Potter and beyond*. New York: Routledge, 2016. ISBN 978-1-138-84123-9. s. 105.

² Tamtéž.

Cílem této práce bude zaměřit se na to, co dosavadním akademickým textům na toto téma často chybí, tedy na nezaujatý a zároveň hloubkový popis genderových kategorií v *Harry Potterovi*. Budou určeny jednotlivé kategorie, například hlavní hrdinky/hlavní hrdinové, učitelky/učitelé a podobně. K těmto kategoriím budou následně zvoleni zástupci, jejichž chování a charakterové rysy budou kvalitativně rozebrány, přičemž pozornost se bude věnovat zejména těm rysům a chování, které podporují, či naopak vyvrací genderové stereotypy. Díky tomuto by mělo být dosaženo poznání toho, jak Rowlingová ve svých knihách o Harry Potterovi s genderovými stereotypy nakládá, jak se staví k samotné genderové stereotypizaci, tedy jestli jí děj knihy spíše podporuje, je vůči ní neutrální, nebo se proti ní naopak vymezuje, a jak jsou postavy v této oblasti prezentovány.

2 Teoretické ukotvení tématu a dosavadní vědění

V této části práce budou představena základní teoretická východiska a inspirační zdroje. Bude vysvětleno, proč je důležité zkoumat vliv genderových stereotypů na děti a mládež obecně a proč se zaměřit na toto zkoumání hlouběji právě u *Harryho Pottera*. Přiblíženy budou i základní pojmy.

2.1 Základní pojmy

J. K. Rowlingová svou práci postavila na „tradičním“ binárním rozložení společnosti a jiný než mužský a ženský gender ve svých knihách o Harry Potterovi nezmiňuje. Právě jistá „tradičnost“ v *Harry Potterovi* se ovšem podle některých výzkumníků dotkla i zobrazování diferencí mužských a ženských rolí a posloužila již nejednomu z nich k sepsání kritiky genderové problematiky v těchto dílech.

Specifikem této práce, a zároveň její základní odlišností oproti většině obdobných textů, bude zaprvé snaha věnovat se detailně zkoumání postav v rámci celé ságy a zadruhé snaha popsat nejen stereotypy u ženských postav, ale také u těch mužských.

2.1.1 Gender

Před samotným zkoumáním je nejdříve potřeba vysvětlit, jak vlastně západní společnost charakterizuje pojem gender jako takový. Jak uvádí Alena Hrdličková, nemá tento pojem zatím vhodnou českou alternativu, nicméně pochází z řečtiny, v níž znamená rod.³ Podle Evy Niklesové je tedy nejjednodušším překladem genderu pojem sociální rod.⁴ Hrdličková dále doplňuje, že gender se vztahuje ke společenským rozdílům mezi muži a ženami a jejich vztahům, „*kteřé jsou získané, měnitelné v čase a široce se liší uvnitř jednotlivých kultur i mezi nimi.*“⁵ Hrdličková vysvětluje rozdíl mezi pojmem pohlaví a rod, které bývají často zaměňovány. Pojem pohlaví podle ní „*udává biologické rozdíly dané ženám a mužům již od narození, jde o univerzální kategorii neměnnou v čase a (...) vztahující se k tomu, co vytváří ženu a muže biologicky.*“⁶ Gender pak „*udává sociální, kulturní a psychické rozdíly, které se vytvářejí v průběhu života, tento výraz lze pak přeložit jako „pohlaví“ – nikoliv*

³ HRDLIČKOVÁ, Alena. *Úvod do gender studies*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 165 s. ISBN 978-80-86708-41-6, s. 7.

⁴ NIKLESOVÁ, Eva. *Gender v kontextu edukačním a literárním*. 1. vyd. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2011. 133 s. ISBN 978-80-87510-06-3, s. 7.

⁵ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 8).

⁶ Tamtéž.

ve smyslu biologickém, ale ve smyslu kulturním, psychologickém či společenském.“⁷ Jedná se tedy o „sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností.“⁸

Podle Chrise Beasleyho „gender v západní společnosti odkazuje na binární rozdělení lidských bytostí a sociálních praktik.“⁹ Tyto dvě kategorie, mužská a ženská, jsou podle něj stavěny v opozici, přičemž „jedna je typicky pozitivní a druhá negativní.“¹⁰ Toto se projevuje například v rozdílném označování totožné společenské praxe, v závislosti na tom, zda se týká mužů či naopak žen. „Pozitivní maskulinní kategorie, jako například „svobodný mládenec“, mohou být stavěny v opozici k negativním ekvivalentům, jako například „stará panna“.“¹¹ Obě kategorie se vymezují vůči sobě navzájem a ženské ani mužské by tak nemohlo existovat bez svého opozita, stejně jako se jisté pojmy často vztahují právě k pojmům opačným, jak je vysvětleno výše. Mužské a ženské kategorie jsou také zobrazovány jako hierarchické.¹²

S mužským a ženským genderem bývají často spojovány také odlišné charakteristiky. Podle Pavlíny Janošové „k ženskosti neboli femininitě bývají přiřazovány vlastnosti jako je pasivita, soucit, pocity odporu při kontaktu s něčím nepříjemným, čistota, jemnost, emocionalita, závislost, takt, silnější potřeba vyjadřovat pocity, klid, upravenost a krása. Mužnost či maskulinita zahrnuje vlastnosti veskrze opačné, jako například potlačování emocí, orientaci na práci, aktivitu, dominanci, soutěživost a vyšší společenské postavení.“¹³

Odborníci na gender v uplynulých letech řešili zejména binární opozice, v současnosti už je ale stále častěji počítáno s možností jiného genderu.¹⁴ Tato diplomová práce se však zaměří pouze na dvě základní kategorie, neboť Rowlingová se třetím genderem ve svých textech nepracuje.

Celá řada odborníků z různých oborů se podle Lindy Brannonové zabývala tím, z jakého důvodu jsou vlastně oba majoritní gendery stavěny do vzájemných opozic a proč funguje západní společnost na principu duality. Výzkumy vedly k nastolení několika dalších zásadních otázek, a to „jak je pro rozdíly pohlaví důležité přispění genetiky, hormonů, rodiny, kultury

⁷ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 8).

⁸ Tamtéž.

⁹ BEASLEY, Chris. *Gender & sexuality: critical theories, critical thinkers*. London: Sage, 2005, viii, 293. ISBN 0-7619-6979-9, s. 11.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž, s. 11-12.

¹² Tamtéž, s. 12.

¹³ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 285 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2284-9, s 40.

¹⁴ BEASLEY (2005, s. 12).

a individuálních faktorů?¹⁵ Podle Brannonové se teoretici rozdělují na dvě skupiny, které označuje jako minimalisty a maximalisty, případně esencialisty. „*Minimalisté si všímají několika základních rozdílů mezi pohlavími, zatímco maximalisté věří, že mezi dvěma pohlavími existují stěžejní a podstatné základní – esenciální – rozdíly.*“¹⁶ Dnešní společnost zatím žije podle genderových stereotypů, muži jsou tak chápáni jako silní, ženy jako emotivní a podobně. A právě z hlediska těchto stereotypů budou díla o Harry Potterovi v této práci zkoumána.

2.1.2 Genderová role

Alena Hrdličková uvádí, že „*genderové role představují souhrn očekávaných (předepsaných) jednání, způsobů jednání a chování, kterými se projevujeme jako muži a ženy. Genderové role si každá/každý osvojujeme v rámci procesu socializace již od prvních týdnů života.*“¹⁷ Brannonová doplňuje, že pojem referuje ke „*společensky podporovaným vzorcům chování jedince v určitých situacích. Na jejich základě se pak v jistých situacích lidé chovají tak, aby naplnili očekávání kladená na jejich roli.*“¹⁸

Pokud muži v dané kultuře vykonávají jistou aktivitu častěji než ženy, zařadí se dané činnosti do maskulinních vzorců chování a naopak. Podle Brannonové to ale není proto, že by k dané činnosti měl ten nebo onen gender vyšší přirozený předpoklad, pouze proto, že jsou tyto aktivity asociovány spíše s určitým genderem.¹⁹ Genderové role se navíc kulturně liší a jsou pouze „*dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami.*“²⁰

Příkladem genderových rolí jsou například představy o vhodném vzhledu mužů a žen, o jejich kráse či o pozici při výchově dětí, případně pohled na vhodné zájmy či povolání.²¹ „*Za maskulinní jsou považovány zájmy technické a sportovní (počítače, automobily, fotbal). K zálibám ženským jsou přiřazovány aktivity umělecké či domácí rukodělné činnosti.*“²² Změny genderových rolí nastávají vlivem ekonomických, přirozených i politických okolností.²³

Genderové role se učíme v průběhu genderové socializace, což je proces, v jehož průběhu si osvojujeme společenské normy a hodnoty a vytváříme svou genderovou identitu.²⁴

¹⁵ BRANNONOVÁ, Linda. *Gender: psychological perspectives*. 5th ed. Boston, Mass.: Pearson Allyn and Bacon, 2008. ISBN 0205521142, s. 2.

¹⁶ Tamtéž, s. 2.

¹⁷ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 9).

¹⁸ BRANNONOVÁ (2008, s. 168).

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ JANEBOVÁ, Radka. *Sociální problémy z aspektu gender*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 106 s. Texty k sociální práci. ISBN 80-7041-512-6, s. 102.

²¹ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 10).

²² JANOŠOVÁ (2008, s. 40).

²³ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 10).

²⁴ Tamtéž.

Janošová dále doplňuje, že „spektrum maskulinních či femininních projevů může u daného jedince odpovídat jeho pohlavní příslušnosti, ale může s ní být zcela v rozporu.“²⁵

2.1.3 Genderový stereotyp

S genderovými rolami souvisí do jisté míry také stěžejní pojem této diplomové práce – genderový stereotyp. Ten by se dal v krátkosti popsat jako „zjednodušující a paušalizující obecný popis maskulinity a femininity.“²⁶ Podle Brannonové jej tvoří „psychologické rysy a charakteristiky, stejně jako aktivity odpovídající mužům a ženám. Genderové role jsou definovány chováním, ale genderové stereotypy jsou názory a postoje k maskulinitě a femininitě. Koncepty genderových rolí a stereotypů k sobě mají do jisté míry blízko. Když lidé asociují vzorec chování s mužem nebo ženou, mohou přehlédnout individuální odchylky a výjimky, a mohou dojít k názoru, že toto chování je bezvýhradně spojeno s jedním genderem. Proto se genderové role mohou přeměnit v genderové stereotypy.“²⁷ Stereotypy jsou často „předsudky či mylné představy o „správném“ či „přirozeném“ chování a obecné posuzování jedinců na základě jejich příslušnosti k určitému pohlaví bez hlubší specifikace toho, co je těmto jedincům vrozené a co získali výchovou, jaké jsou jejich individuální vlastnosti, schopnosti, názory, představy o životě apod.“²⁸

Genderové stereotypy společnost ve velké míře formují. Jak totiž dále dodává Brannonová, „stereotypy ovlivňují konceptualizaci ženského a mužského chování a tvoří společenské kategorie genderu. Tyto kategorie reprezentují, co si lidé myslí, bez ohledu na to, zda se tyto názory odlišují od reality.“²⁹ Hrdličková dodává, že „společensky definovaná charakteristika genderu nemusí odpovídat psychickému a sociálnímu nastavení, ani zájmům a potřebám každého jedince. Problém však je, že tyto proměnlivé předpoklady vztahující se k genderu jsou přijímány za obecně platné, správné, normální a zakládá se na nich rozdílný přístup k osobám ženského či mužského pohlaví.“³⁰

Lidé tyto stereotypy často berou za tradiční a dlouhodobě zažité, přičemž ale jejich počátek lze vysledovat teprve až v životním stylu 19. století. Viktoriánské ženy byly „pasivní, závislé, nevinné, noblesní a citlivé, muži byli aktivní, nezávislí, drsní a silní.“³¹ Až v průběhu 19. a 20. století navíc došlo k přenosu absolutní moci otců v rodině na matky a původní

²⁵ JANOŠOVÁ (2008, s. 41).

²⁶ JANEBOVÁ (2006, s. 102).

²⁷ BRANNONOVÁ (2008, s. 168).

²⁸ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 11).

²⁹ BRANNONOVÁ (2008, s. 168).

³⁰ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 11).

³¹ BRANNONOVÁ (2008, s. 169).

otcovská kompetence rozhodovat o své rodině zmizela.³² Genderové stereotypy prorůstají celou společností, dokonce i tříleté děti začínají vykazovat známky genderového stereotypizování a starší děti je následují.³³ S věkem se ale rozšiřuje schopnost posoudit jedince na základě pro něj specifických aktivit, a dospělí jsou tak na tom v posuzování nejlépe. Přesto genderové stereotypy vytváří systém klasifikace chování, které lidé očekávají od ostatních i sebe sama. Na základě genderových stereotypů lidé také ostatní i sebe soudí.³⁴ Radka Janebová doplňuje, že stereotypy jsou navíc „*institucionalizovány, což znamená, že se stávají kulturní normou. (...) Promítají se do politiky i legislativy. (...)*“³⁵ Důsledkem je například jednodušší pohyb mužů na trhu práce a u žen snazší možnost získat po rozvodu dítě do vlastní péče.³⁶

Ať už je situace ve společnosti jakákoliv, je jistě ovlivněna i rozšířenými a všudypřítomnými médii³⁷, a je tak potřebné zkoumat pohled na genderové role, potažmo stereotypy, které média (tedy i díla o Harry Potterovi) přenášejí. Více k tomuto tématu v následující části práce.

2.2 Vliv genderových stereotypů na děti

Některé klasické pohádky, například *Šípková Růženka*, *Sněhurka a sedm trpaslíků*, nebo třeba *Karkulka*, na nichž vyrůstají české i zahraniční děti, bezpochyby obsahují základní genderové stereotypy. V opozici k nim se objevuje množství pohádek a jiných dětských příběhů, které těmto klasickým stereotypům unikají. Pipi Dlouhá Punčocha ze stejnojmenného díla, *Anna z Ledového království*, nebo třeba *Merida* z pohádky *Rebelka*. Hlavní dívčí a ženské hrdinky jsou v těchto obsazích aktivní, mnohdy je to dívka, která zachrání jinou dívku, a mnohdy dokonce dívka zachrání mužského hrdinu.

Někdo se tak v dětství může setkat pouze s pohádkami, které výrazně podporují tradiční rozložení genderových rolí, někdo možná naopak. A zůstává velkou otázkou, zda tato literatura děti ovlivňuje, a do jaké míry. Je možné, abychom stavěli náš pohled na genderové role a stereotypy zčásti také na literatuře, kterou od dětství vstřebáváme? To je otázka, na níž se snaží nalézt odpověď mnoho výzkumníků.

Předně se někteří shodují, že obecně – tedy nejen z hlediska genderových stereotypů – není možné jasně říci, že dílo ovlivní každého čtenáře stejně, protože každý má při čtení umělecké literatury jiný prožitek. „*Mezi uměleckým textem a jeho čtenářem se uskutečňuje*

³² JANEBOVÁ (2006, s. 12).

³³ BRANNONOVÁ (2008, s. 172).

³⁴ Tamtéž, s. 174-175.

³⁵ JANEBOVÁ (2006, s. 10).

³⁶ Tamtéž.

³⁷ BRANNONOVÁ (2008, s. xiii).

*složité, ale především osobitý, a proto neopakující se kulturní, poznávací a interpretační vztah, který má charakter komunikačního procesu „v prostoru“ kultury. (...) O kvalitě, průběhu a výsledku takto vymezeného komunikačního „procesu“ mezi čtenářem a uměleckým textem není tedy předem možno vypovídat s jasným hodnocením,*³⁸ vysvětluje Viera Žemberová. Vlasta Řeřichová dále podotýká, že čtení není jednosměrným procesem a děti (ani jiní čtenáři) nikdy nepřijímají text přesně tak, jak jeho autor zamýšlel.³⁹ Odborníci se nicméně shodují, že cokoliv, co dítě čte, přispívá k vytvoření sebeobrazu, který dětem pomáhá konstruovat vlastní identitu.⁴⁰ Pro vytvoření identity, potažmo přímo genderové identity, je mimořádně důležitý střední školní věk.⁴¹

Jody Nortonová uvádí, že *„děti jsou poškozovány ženskými a mužskými stereotypy rozvíjenými v tradiční literatuře. Pokud jsou tyto stereotypy neopraveny, pak se podílejí na konstrukci a potvrzení retrográdních, politicky nerovných významů mužství a ženství. Hegemonie (tedy konsensuální forma nadvlády, pozn. překl.) binárního modelu pohlaví/gender navíc zastíňuje neurčitou oblast genderových variant a toto zastínění tabuizuje: genderová „deviace“, (...) pokud je vůbec viditelná, je ukazována jako nezdravá, nechutná a nemorální.*⁴²

Většina odborníků uvádí, že pro správný pohled na genderové rozložení rolí je nejdůležitější zejména výchova v raném věku. *„O prostředí, světě a společnosti se děti učí skrze své rodiče, prarodiče, sourozence, příbuzné a přátele. V rozvinutých společnostech je primární zodpovědnost za výchovu dětí kladena na rodinu.*⁴³ A právě rodina vybírá těm nejmladším dětem většinu pohádek, které pak společně čtou. Olayia Ainaová a Petronella Cameronová, zaměřující se na rané vzdělávání dětí, uvádí, že povídání příběhů je jedním z nejrozšířenějších způsobů, jak se děti učí o genderu. Příběhy totiž mohou děti seznámit

³⁸ ŽEMBEROVÁ, Viera. Komunikácia ako čitateľova syntéza sémantiky a literárnej estetiky uměleckého textu. In: NOVÁK, Radomil, ed. *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi: komunikace s dětmi ve společné Evropě: sborník příspěvků z odborného semináře pořádaného katedrou českého jazyka a literatury s didaktikou PdF OU a Kabinetem literatury pro mládež, jazykové a literární komunikace KČJL PdF OU, 26. listopadu 2004.* Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2004, s. 95. ISBN 80-7368-001-7, s. 5.

³⁹ ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. Values in literature and the value of reading. In: SLADOVÁ, Jana et al. *Literature for children and youth in the process of personal and social education in the basic school.* First English edition. Olomouc: Palacký University, Olomouc, 2015. 139 stran. ISBN 978-80-244-4443-7, s. 28.

⁴⁰ TSAO, Ya-Lun. Gender Issues in Young Children's Literature. *Reading improvement.* 2008, 45(3), 108-114, s. 10.

⁴¹ HRDLIČKOVÁ (2007, s. 10).

⁴² Transchildren and the Discipline of Children's Literature. NORTONOVÁ, Jody. *Over the Rainbow: Queer Children's and Young Adult Literature.* Michigan: Michigan University Press, 1999, s. 415-436. ISBN 978-0-472-07146-3, s. 421-422.

⁴³ SLADOVÁ, Jana et al. *Literature for children and youth in the process of personal and social education in the basic school.* First English edition. Olomouc: Palacký University, Olomouc, 2015. 139 stran. ISBN 978-80-244-4443-7, s. 12.

s různými osobnostními charakteristikami.⁴⁴ Bohemistka Jana Sladová doplňuje, že si v životě často vybíráme modely, podle nichž se učíme, jak správně fungovat.⁴⁵ Důležité je, že princip rolových modelů může být vztažen i na českou, potažmo světovou dětskou literaturu.⁴⁶

Předškolní děti ještě mnohdy nejsou schopné udržet pozornost po celou knižní zápletku, získávají tak informace spíše skrze kratší příběhy, básničky nebo obrázkové knihy.⁴⁷ „*Obrázkové knihy mají čím dál tím větší místo ve vývoji dětí, protože jsou široce dostupným kulturním zdrojem, nabízejícím malým dětem mnoho možností k získání informací, seznámení se s tištěnými obrázky, přináší zábavu a nabízí jinou zkušenostní perspektivu, než děti mají,*“⁴⁸ uvádí Ya-Lun Tsao. Problém ale je, že už tyto knihy pro malé děti často přinášejí genderově stereotypní příběhy a že právě v takto nízkém věku se začíná formovat dětská identita, sebevědomí, i pohled na kulturu a gender.⁴⁹ „*Muži jsou (v těchto knihách) obvykle popisováni jako aktivní a dominantní, zatímco ženy zřídka odhalují svou identitu a velmi často jsou prezentovány jako poddajné a slabé.*“⁵⁰

Tsao se zamýšlí i nad důsledky vstřebávání takovéto literatury dětmi. „*Nejen, že psaním takovýchto příběhů ztrácíme jedinečnou šanci nastavit u dětí správný pohled na genderové stereotypy, ale čtení takových knih může navíc znemožnit dítěti, aby objevilo a správně pochopilo svůj pravý potenciál.*“⁵¹ Přestože dítě možná nevnímá celistvost příběhu, „*jsou už děti od tří do pěti let schopny vyvíjet svou genderovou identitu a začínají rozumět tomu, co to znamená být muž a žena. Téměř vzápětí začínají děti rozvíjet také stereotypy, které aplikují na sebe a na ostatní, čímž se snaží porozumět vlastní identitě.*“⁵² Už v pěti letech jsou děti schopné rozlišit tradiční a netradiční pohled na ženy zobrazovaný v knihách.⁵³ „*Přestože hodnoty internalizované dětmi ne vždycky korespondují s jejich aktuálním chováním, tak tyto hodnoty významně ovlivňují dětskou percepci jejich blízkého i vzdálenějšího společenského prostředí.*“⁵⁴ Koncepty genderové identity jsou navíc před děti někdy kladeny ještě dříve, než se narodí, a to například výběrem barvy postýlky a podobně.⁵⁵

⁴⁴ AINAOVÁ, Olaiya a Petronella CAMERONOVÁ. Why Does Gender Matter? Counteracting Stereotypes With Young Children. *Dimensions of Early Childhood*. 2011, 39(3), 11-19, s. 14.

⁴⁵ SLADOVÁ (2015, s. 13).

⁴⁶ Tamtéž, s. 14.

⁴⁷ ŘEŘICHOVÁ (2015, s. 30-36).

⁴⁸ TSAO (2008, s. 108).

⁴⁹ Tamtéž, s. 109.

⁵⁰ Tamtéž, s. 108.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 11).

⁵³ Tamtéž, s. 12.

⁵⁴ SLADOVÁ (2015, s. 19).

⁵⁵ AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 11).

Postupně dochází k vývoji dítěte, které začíná být schopné přijímat příběh jako celek a sympatizuje například se zvířecími hrdiny. V dospívání se zkušenost mění a začíná se genderově odlišovat, přičemž dívky preferují spíše texty s emocionálním rozsahem, zatímco chlapci literaturu faktu.⁵⁶ „*Teenageři (už) přistupují k literatuře jako k životnímu modelu. Čtení zprostředkovává těm, kteří se touží stát dospělými, obrázek světa dospělých, do něhož mohou projektovat své vlastní budoucí životní role. Protože zažívají konflikt mezi ideály a realitou, nachází odpověď v romantických žánrech s mimořádným hrdinou svého věku.*“⁵⁷ I v tomto věku tak dochází k ovlivňování dětí literaturou, přestože základní pohled na genderové rozložení rolí si nesou už z raného dětství.⁵⁸ Zkoumání knih o Harry Potterovi je jedinečné a významné i z toho důvodu, že se jedná o jednu z mála literárních ság současnosti, s níž čtenáři postupně dospívají, a postihuje proto jak ranou fázi jejich vývoje, tak stadium adolescence a může je formovat komplexně.

Podle Petera Hunta je dětská literatura a potažmo i její vliv devalvován a marginalizován, stejně jako například literatura pro ženy.⁵⁹ „*Děti a ženy jsou brány jako bezmocná a závislá stvoření, která musí být držena mimo akci, a která by neměla být slyšet ani vidět.*“⁶⁰ Jak ale Hunt podotýká, „*ženy tvoří více než polovinu světové populace – a každý z nás byl někdy dítětem.*“⁶¹ Proto by i na tuto literaturu měl být kladen důraz a její autoři i čtenáři by měli uvažovat o poselství, které nese.

2.2.1 Důsledky genderového stereotypizování

Předchozí kapitola přiblížila, že k ovlivňování dětí genderovými stereotypy při čtení opravdu dochází, tato část práce se zaměří na možné důsledky tohoto vlivu.

Jak uvádí Tsao, „*negativní zobrazení vlastního genderu dítěte může ovlivnit vlastní identitu a sebedůvěru dítěte. (...) Naopak děti, které většinu času čtou ne-sexistickou literaturu, jsou schopné své genderové stereotypy redukovat. Poté, co tyto děti slyšely příběhy o lidech, kteří na pracovišti bojují s genderovou diskriminací, zastávaly v oblasti zaměstnání méně stereotypní postoje.*“⁶² Naopak děti, které byly vystaveny genderově nevyvážené literatuře, aplikují stereotypní postoje i na uvažování o zaměstnání a považují ženské pracovní pozice

⁵⁶ ŘEŘICHOVÁ (2015, s. 30-36).

⁵⁷ Tamtéž, s. 36.

⁵⁸ AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 11).

⁵⁹ HUNT, Peter, ed. *Children's Literature: The Development of Criticism*. 1. Publ, Repr. London: Routledge, 1993. 7, 195 s. ISBN 0-415-02994-5, s. 149.

⁶⁰ HUNT (1993, s. 150).

⁶¹ Tamtéž.

⁶² TSAO (2008, s. 111).

za méně důležité než ty mužské, dodává Cameronová.⁶³ Genderově nevyvážená dětská literatura pak „*může přispět ke zvětšení genderové nerovnosti, zejména pokud je podávána jako příklad rovnosti.*“⁶⁴

Ve zkratce tak genderové stereotypy v literatuře mohou děti negativně ovlivnit ve schopnosti sebepercepce, zatímco knihy bez sexistického obsahu jim pomáhají lépe se orientovat ve světě. Výzkumy také dokazují, že genderové stereotypy mohou být pro děti škodlivé, projevují se například ve výběru hraček, ale i ve vzájemném chování a přijímání dětí opačného genderu i při společných hrách. Riziko je navíc o to vyšší, že si je rodiče mnohdy neuvědomují.⁶⁵ ⁶⁶ Linda Brannonová dále uvádí, že genderovým stereotypům se nelze vyhnout, ani když je dítě nevidí přímo ve vlastní rodině. Na společenský vývoj člověka totiž působí mnohem více faktorů, a to někdy do takové míry, že děti mohou až nesouhlasit s chováním rodičů, jestliže ti vykonávají činnost, o níž děti z jiných zdrojů pravidelně zjišťují, že je genderově nestandardní.⁶⁷ Rodiče i vychovatelé by se tak měli zaměřit zejména na aktivní přístup k dětem a na snahu danou problematiku s nimi probírat.⁶⁸

Ačkoliv je tedy dětská literatura mnohdy brána s jistým nadhledem a společností dospělých i místy devalvována, nemělo by tomu tak být. Jak dokazují mnohé výzkumy, nejsou děti pouze pasivními příjemci textu, ale přejímají poselství, která texty, ať už explicitně či implicitně, nesou. Již raná výchova je v této oblasti esenciální a rodiče by od útlého dětství měli dohlížet na to, jakou literaturu svým dětem předčítají a jak o ní poté s dětmi hovoří.

Záleží-li nám na tom, aby se současná společnost stala tolerantní vůči chování, které lze definovat jako genderově nestereotypní, je potřeba k této proměně vést už ty nejmladší. Na této osvětě by se měli podílet jak rodiče a vychovatelé, tak také samotní autoři a nakladatelé, kteří genderově stereotypní knihy pouští do oběhu. Dalším důvodem pro zkoumání knih o Harry Potterovi je fakt, že první generace dětí, která na *Harry Potterovi* takřikajíc vyrostla, se právě nyní dostává do produktivního věku a svými postoji k genderu začíná ovlivňovat stav (genderové) politiky západního světa.

2.3 Genderové stereotypy v Harry Potterovi

Mohlo by se zdát, že *Harry Potter* sice patřil k oblíbeným literárním sériím pro děti a mládež, nicméně že byl v oblíbenosti překonán jinými, novějšími dětskými knihami. Snad

⁶³ AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 17).

⁶⁴ TSAO (2008, s. 111).

⁶⁵ Tamtéž, s. 112.

⁶⁶ AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 13).

⁶⁷ BRANNONOVÁ (2008, s. 167-168).

⁶⁸ AINAOVÁ a CAMERONOVÁ (2011, s. 17).

žádná z moderních literárních sérií pro děti a mládež ovšem nezaznamenala takovou oblíbenost a čtenost jako právě *Harry Potter*, koneckonců, J. K. Rowlingová patřila podle výzkumu tří set tisíc britských dětí, jejichž školy užívají Accelerated Reader (tj. program, který mapuje dětské čtenářství), v roce 2012 k pěti nejoblíbenějším dětským autorkám a autorům.⁶⁹

Přestože je *Harry Potter* zčásti fantastickou ságou, hlavním důvodem oblíbenosti děl Rowlingové je podle teoretičky Meredith Cherlandové právě „její jazyková obratnost a znalost dějových linek humanismu evropské historie. Tyto Harrymu Potterovi pomohly získat popularitu, protože nám pomáhají vidět se v těchto příbězích a pomáhají nám představovat si jako členy Harryho světa i sebe samotné.“⁷⁰ Kouzelnický svět J. K. Rowlingové není totiž podle Cherlandové příliš vzdálen tomu našemu. „Jako běžné bereme to samé, co Harry, fungují zde totožné binarity. V Harryho světě existují ta samá hluchá místa a mezery, jako v tom našem. Například (...) homosexualita je neviditelná a gender je pouze o mužské/ženské binaritě.“⁷¹ Cherlandová se dále pozastavuje nad tím, jak se asi cítí dospívající homosexuál, když v tak obdivovaném díle není ani zmínka o jeho orientaci.⁷²

Je samozřejmě diskutabilní, do jaké míry literatura své čtenáře ovlivňuje, nicméně *Harry Potter*, jakožto jedna z nejoblíbenějších dětských ság nejen své generace, bude pravděpodobně patřit k těm, jež se dostaly pod kůži mnoha čtenářů. Koneckonců, jedná se o sérii, která přivedla ke čtení celou generaci mladých. Na základě mnoha výzkumů bylo prokázáno, že i sama čtenářská zkušenost dětí a dospívajících se změnila poté, co si potterovské knihy přečetli.⁷³ To potvrzuje například výzkum z roku 2004, který testoval 135 britských žáků 5. třídy, kteří uvedli, že je J. K. Rowlingová jejich druhou nejoblíbenější autorkou. O rok později testovala společnost Waterstone Booksellers tisícovku mladých čtenářů. „Z nich 59 % uvedlo, že jim knihy o Harry Potterovi pomohly se čtením, 48 % navíc doplnilo, že je čtení potterovských knih přimělo, aby četli více.“⁷⁴ Další britský výzkum Národního centra pro výzkum dětské literatury (National Centre for Research in Children's Literature) „zkoumal názory 4 182 dětí a mládeže a přišel se závěrem, že je *Harry Potter* nejoblíbenějším literárním hrdinou chlapců i dívek od pěti do šestnácti let.“⁷⁵

⁶⁹ DEMPSTER (2016, s. 94).

⁷⁰ CHERLANDOVÁ, Meredith. Harry's Girls: Harry Potter and the Discourse of Gender. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2008, 52(4), 273-282, s. 279.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ DEMPSTER (2016, s. 94).

⁷⁴ MAYNARDOVÁ, Sally, Sophie MCKAYOVÁ a Fiona SMYTHOVÁ. A survey of young people's reading: thinking about fiction. *New Review of Children's Literature and Librarianship*. 2008, 14(1), 45-65, s. 46-60.

⁷⁵ Tamtéž.

V roce 2013 proběhl další rozsáhlý výzkum britské mládeže, jehož hlavními iniciátory byli Steven Dempster, Jane Sunderlandová a Joanne Thisthletwaiteová. Výzkumu se zúčastnilo celkem 621 dětí mezi sedmi a jedenácti lety. Výzkumníky zajímaly zejména literární praktiky dětí a mládeže, ptali se také na to, zda čtenáři myslí, že je *Harry Potter* nějakým způsobem ovlivnil, aby více četli.⁷⁶ 98 % zkoumaných uvedlo, že o *Harry Potterovi* někdy slyšeli, pouhých patnáct dětí uvedlo, že nikoliv. 298 studentů, tedy 49 %, zmínilo, že četlo aspoň jednu knihu o Harry Potterovi. 79 % z nich četlo knihu první, *Harry Potter a Kámen mudrců*. Ten se zároveň stal nejčtenější knihou, naopak nejméně čtenou knihou z řady byl šestý díl, *Harry Potter a Princ dvojí krve*, který přečetlo 139 lidí. 41 % dotazovaných pak odpovědělo, že přečetli aspoň jeden z dílů více než jedenkrát.⁷⁷ 118 dětí uvedlo, že díky knihám o Harry Potterovi přečetlo obecně více knih, než by přečetlo za jiných okolností, 107 dětí doplnilo, že se vlivem četby *Harryho Pottera* pustily do čtení složitější literatury, než je *Harry Potter* a 127 čtenářů bylo toho názoru, že v důsledku četby těchto knih přečetli více publikací o fikčních světech obecně.⁷⁸ Přestože tedy uplynulo téměř dvacet let od prvního vydání *Harryho Pottera a Kamene mudrců* ve Velké Británii, nedá se říci, že by tato sága byla v současnosti méně oblíbenou, naopak i dnes patří k vyhledávaným a často čteným dílům a stále podporuje další a další děti a dospívající v rozvoji čtenářství.

I české děti knihy o Harry Potterovi stále milují. První reprezentativní výzkum dětského čtenářství v České republice, který proběhl v roce 2013 a zkoumal čtenářství 1519 respondentů ve věku od devíti do čtrnácti let, potvrdil, že „jednoznačně nejoblíbenější knihou českých dětí je stále *Harry Potter*.“⁷⁹ V roce 2010 patřil navíc podle výzkum s názvem *Čtenáři a čtení v ČR 2010 Harry Potter* jako jediná literární série pro děti a mládež k desítce nejoblíbenějších knih českých čtenářů (celá série se umístila souhrnně na jednom místě).⁸⁰

Dalším důkazem všeobecné oblíbenosti *Harryho Pottera* mohou být například fanouškovská studia, což je obor zaměřující se na studium fanoušků a jejich tvorby. Fanoušci mohou být charakterizováni jako jedinci se silným vztahem k populárnímu médiu, kteří budují svou identitu na základě obsahu a znalosti obsahu daného média, a tvoří vzájemné vztahy

⁷⁶ DEMPSTER (2016, s. 94-95).

⁷⁷ Tamtéž, s. 95-102.

⁷⁸ Tamtéž, s. 105.

⁷⁹ PRÁZOVÁ, Irena. Výzkum dětského českého čtenářství 2013. Duha [online]. 2014, roč. 28, č. 1 [cit. 2017-02-26]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/vyzkum-detskeho-ceskeho-ctenarstvi-2013>>. ISSN 1804-4255.

⁸⁰ Harry Potter, Michal Viewegh a Bible mezi nejoblíbenější literaturou. *Literarky.cz* [online]. (<http://literarky.cz/>) [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://literarky.cz/kultura/95-literatura/5540-harry-potter-michal-viewegh-a-bible-mezi-nejoblibenji-literaturou>.

založené na sdílené oblibě média.⁸¹ Jak vysvětluje Meredith Cherlandová, fanoušci „oslavují Harryho svět a zároveň tvoří nové diskurzy a vyplňují hluchá místa,“ o nichž se sága nezmiňuje. Vznikají tak homosexuální dvojice, nové páry a mizí některé ústřední binarity.⁸² Je tedy zřejmé, že mládež obsahu Harryho Pottera vstřebává a uvažuje o nich.

I další výzkum s názvem *To be number one in someone's eyes* může být potvrzením, že Harry Potter své čtenářstvo hluboce ovlivňuje. Nedotýká se specificky genderových stereotypů, ale toho, jak čtenáři ságy vnímají vztahy (ať už přátelské či romantické) Harryho a jeho přátel a jakým způsobem na ně reagují. Ranjana Dasová, která výzkum vedla, zjistila, že se s takovými vztahy čtenáři často ztotožňují, protože jsou schopni je přirovnat ke svým vlastním vztahům, případně ke vztahům ve svém okolí. Čtenáři navíc sami cítí určité – ať už pozitivní či negativní – emoce k postavám, o nichž Rowlingová píše.⁸³

K problematice se vyjadřují i Elizabeth Heilmanová a Trevor Donaldson, kteří uvažují takto: „*Jsou úvahy o sexismu důležité, když jde v knihách (o Harry Potterovi) zejména o zábavu a mají svým čtenářům hodně co nabídnout? Myslíme si, že ano. Stejně jako ostatní formy kulturní ideologie jsou i genderové reprezentace sice nezřetelné, nicméně zároveň podporují utlačující praktiky. To se děje i přesto, že význam genderu může být dynamický a rozmanitý. (...) Genderové reprezentace jsou osobními cestami porozumění sobě samým, ostatním i společnosti, ale jsou také neosobními reflexemi makroúrovně mocenských vztahů. (...) Přestože feministické i poststrukturalistické teorie uvádějí, že texty mohou být čteny z různých úhlů pohledu i kontradiktorně, je pro kritiky stále důležité odhalovat dominantní a hegemonické konvence.*“⁸⁴ Zkoumání těchto tendencí v *Harry Potterovi* je pro oba teoretiky o to důležitější právě proto, že čtení těchto knih je zábavné a společně s příjemným prožitkem přijímají čtenáři i mnoho implicitních obsahů.⁸⁵

2.3.1 Výzkumy zaměřené na genderové stereotypy v Harry Potterovi

Zkoumat nastavení genderových rolí a stereotypů v *Harry Potterovi* je důležité už jen proto, že se dosavadní názory jednotlivých výzkumníků na tuto problematiku diametrálně odlišují. Někteří výzkumníci, například Meredith Cherlandová, zastávají názor, že Rowlingová

⁸¹JENKINS, Henry. Fan Studies. In: *Oxford Bibliographies* [online]. Oxford: University Oxford Press [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199791286/obo-9780199791286-0027.xml>.

⁸² CHERLANDOVÁ (2008, s. 280).

⁸³ DASOVÁ, Ranjana. To be number one in someone's eyes ...: Children's introspections about close relationships in reading Harry Potter. *European Journal of Communication*. 2013, 28(4), 454-469, s. 454-463.

⁸⁴ HEILMANOVÁ, Elizabeth, ed. *Critical perspectives on Harry Potter*. 2nd edition. New York: Routledge, 2009. ISBN 978-0415964845, s. 140.

⁸⁵ Tamtéž.

svým postojem podtrhává nohy modernímu feminizmu a zobrazuje rodinu a postavení žen a mužů jako ve staré Anglii. Jiní výzkumníci, například Mimi R. Gladsteinová, naopak díla Rowlingové vyzdvihují, a uvádí, že byla schopná se napojit na pozitivně se rozvíjející proud feministických tendencí své doby. Několik názorů na problematiku bude nyní rozebráno.

1. Hermiona jako příklad supermoderní ženy

Mimi R. Gladsteinová, která participovala na vzniku publikace *Harry Potter a filozofie*, uvádí hned v první větě své kapitoly *Feminismus a rovnoprávnost: Hermiona a ostatní ženy v Bradavicích*, že „Rowlingová zobrazila svět, v němž je rovnoprávnost mužů a žen skutečností. Na rozdíl od našeho mudlovského světa zde není ničím, za co by se muselo bojovat.“⁸⁶ Gladsteinová nevidí problém ani v tom, že hlavním hrdinou ságy není dívka, ale chlapec, argumentuje totiž tvrzením Rowlingové, která kdysi uvedla, že když začala psát první knihu, byl „Harry v jejích představách skoro úplně hotový. Rowlingová ale dodává, že Hermionu vytvořila jako klíčovou postavu celé série: „Bez Hermiony by se neobešli.“⁸⁷

Ústřední trojici hlavních hrdinů přirovnává Gladsteinová k populárním literárním dvojicím či trojicím, a protože v těch ostatních převládají většinou mužské postavy, bere i trojici přátel z *Harryho Pottera* jako symbol rovnoprávnosti, neboť Hermiona supluje „třetího muže“.⁸⁸ „Hermiona není žádným podřadným členem party (...), ale je jejich rovnocennou a nepostradatelnou partnerkou.“⁸⁹ Hermiona podle Gladsteinové nečeká, až ji zachrání její kamarádi, ale v klíčových situacích mnohdy ona pomůže jim, je ve svých činech často odvážnější a nepotřebuje, aby její intelekt a vědomosti někdo chválil, často také stojí pevně za svým. To vše podle Gladsteinové zdaleka přesahuje rámec běžných genderových stereotypů.⁹⁰

Harry podle Gladsteinové sice mnohdy exceluje v určitých oblastech (létání na koštěti, schopnost přemoci Voldemorta), aniž by se o to nějak speciálně zasloužil, a Hermiona musí tvrdě pracovat, aby byla vynikající studentkou, pro oba z toho ovšem plynou rovnocenné problémy. Hermiona se sice musí více snažit, ale Harry si na rozdíl od ní „láme hlavu, zda si všechnu tu chválu zaslouží. Hermiona naproti tomu takovými pochybnostmi netrpí: ví moc dobře, že si svůj úspěch zasloužila poctivou prací.“⁹¹ Gladsteinová dále podotýká, že Harry

⁸⁶ Feminismus a rovnoprávnost: Hermiona a ostatní ženy v Bradavicích. Mimi R. GLADSTEINOVÁ. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. 1. Praha: XYZ, 2009, s. 89-102. ISBN 978-80-7388-211-2, s. 89.

⁸⁷ Tamtéž, s. 90.

⁸⁸ Tamtéž, s. 91.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž, s. 92-93.

⁹¹ Tamtéž, s. 94.

chodí často k Hermioně pro radu a pomoc, Hermiona je podle ní také logičtější a všímavější než chlapci, „v průběhu času přidává Hermiona ke svým obdivuhodným povahovým vlastnostem i morální a psychologické kvality, které Harry i Ron evidentně postrádají.“⁹² Podle Gladsteinové Rowlingová také „tak trochu převrací oblíbený stereotyp, že muž jedná racionálně a žena emocionálně. (...) a Hermionina povaha (...) ukazuje a podtrhuje autorčinu vizi světa, kde jsou nejdůležitější lidé bez ohledu na pohlaví a jejich rozhodnutí a činy.“⁹³

I další hrdinky jsou podle Gladsteinové v dílech Rowlingové zobrazovány jako rovnoprávné s muži, například Lenka Láskorádová se podle názoru Gladsteinové stane v posledních dílech Harryho cenným spojencem.⁹⁴ Důležité podle ní také je, že ženy jsou zobrazovány i na jiných než „tradičních pozicích“, tedy například jako sportovkyně či uznávané vědkyně, případně záporné hrdinky a podle Gladsteinové „nic není lepším zrcadlem rovnoprávnosti (...), než když jsou ženy přestaveny v celé škále rolí - od výšin hrdinství až po hloubku ničemnosti.“⁹⁵

Stejně jako u následujících autorů tkví i u Gladsteinové zásadní problém v tom, že některé informace vytrhává z kontextu, a přestože v závěru generalizuje a aplikuje své poznatky jako zobecnělé, neuvažuje v textu nade všemi hlavními hrdinkami. Vynechává například osobnost profesorky McGonnagallové nebo Molly Weasleyové a její shrnutí tak není nezaujaté ani úplné.

2. Dívky v Harry Potterovi jako subjekty

Víceméně v opozici vůči názoru Gladsteinové na ženské postavy v díle Rowlingové stojí například Meredith Cherlandová. Právě Gladsteinovou adorovaná postava Hermiony je podle Cherlandové nejméně přesvědčivou osobností ságy, která často slouží pouze jako Harryho upozaděný protějšek.⁹⁶ V průběhu děje projde Hermiona mnoha proměnami, chvíli je chichotající se dívenkou, chvíli všeználkem, někdy zase emocionálně vypjatou osobností. Podle Cherlandové všechny z těchto aktivit „podporují západní vnímání toho, jak by měly dívky vypadat a jednat, přičemž dívky zde zaujímají pozici subjektu.“⁹⁷

Cherlandová upozorňuje zejména na díl *Harry Potter a Ohnivý pohár*, v němž Hermiona začne bojovat za práva domácích skřítků, protože je zděšena tím, jakým způsobem je s nimi v Bradavicích zacházeno. Ron ji ovšem uzemní, čímž se podle Cherlandové „staví

⁹² GLADSTEINOVÁ (2009, s. 94-96).

⁹³ Tamtéž, s. 98.

⁹⁴ Tamtéž, s. 99.

⁹⁵ Tamtéž, s. 102.

⁹⁶ CHERLANDOVÁ (2008, s. 278).

⁹⁷ Tamtéž.

*do pozice rozumného muže. Hermiona a Ron společně ztvárňují binaritu mužského a ženského, potažmo racionálního a iracionálního.*⁹⁸

Dívky jsou podle Cherlandové v *Harry Potterovi* často zobrazovány jako hloupější a méně schopné (například Fleur), případně jako dívky, u nichž se okolí obává, že by se mohly na základě svých vztahů s muži stát obětí pomluv (například Ginny)⁹⁹. „*Ginny ale tuto pozici rychle odmítne. Stojí si za svým, poukáže na neférovost dvojího standardu a prohlásí, že je pouze na ní, jak se bude chovat, proto je ale brána jako v podstatě nemorální.*“¹⁰⁰

Podle Cherlandové i přesto sága o Harry Potterovi „*bere dualismy a binarity dnešního světa jako dané a nijak se nesnaží být výzvou pro naše dualistické přemýšlení.*“¹⁰¹ Pozitivum knih vidí z pohledu genderové problematiky pouze jediné – dívky mohou povstat proti hodnocení okolí a mohou svou podřízenou pozici podobně jako Ginny odmítnout.¹⁰² Cherlandová se opět zaměřila pouze na výběrovou část postav a svá tvrzení staví na několika citacích z textu, přičemž jiné citace, mnohdy kontradiktorní, ignoruje.

3. Chytrá, ale škaredá

V podobném duchu jako Cherlandová uvažovala i Laurie Kay Wardová. Ta ve své dizertační práci pro doktorát z filozofie na oklahomské univerzitě sledovala boj tradičního vnímání ženy a moderního pojetí ženské nezávislosti v *Harry Potterovi*. Uvádí, že Hermiona je sice označována jakožto vysoce inteligentní bytost a čtenářky se tak mohou ztotožnit s tím, že je pro ženy dobré být inteligentní, na druhé straně je pro Hermionu ale častěji důležitější její vzhled.¹⁰³ V pozdějších dílech je navíc Hermionina osobnost často spojena s pláčem, případně strachem, tedy s atributy, které se mužských postav tolik nedotýkají a které bývají často stereotypně spojovány právě se ženami. Tyto atributy se navíc podle autorky neshodují s Hermioninou inteligencí, dokonce je považuje za přímo kontradiktorní. Hermioninu inteligenci podle Wardové naopak potvrzuje to, že je jako většina inteligentních žen v literatuře, popisována coby nepříliš atraktivní bytost.¹⁰⁴

⁹⁸ CHERLANDOVÁ (2008, s. 279).

⁹⁹ Tamtéž, s. 277-278.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 278.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 280.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ WARDOVÁ, Laurie Kay. *What gender characteristics, norms and roles may be represented in the three popular young adult novel book series Harry Potter, Twilight and Hunger Games?*. Oklahoma, 2013. Dizertační práce. University of Oklahoma, s. 132.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 133-136.

4. Příklad dobré matky

Janet Sedenová, která se primárně zabývala spíše rodičovstvím a jeho zobrazením v sáze o Harry Potterovi, zmiňuje genderovou problematiku jen okrajově. Na rozdíl od výše uvedených teoretiků tedy dala prostor postavám rodičů. Molly Weasleyová je podle ní klasickým příkladem dobré matky, která dělá vše pro své děti, celá rodina Weasleyových pak podle ní zobrazuje příjemnou rodinu, která je sice chudá, ale velká a žije v souladu se svým okolím.¹⁰⁵ Postava pana Weasleyho se podle Sedenové vyvíjí v *Harry Potterovi* spíše pomaleji a nemá tak výraznou úlohu, odpovídá prý ovšem mnoha stereotypům pracujících manželů a otců. „*Zažívá tlak v práci, je často nucen vrátit se do kanceláře a řešit nějakou krizi. Je jediný, kdo zaplatí za to, že jeho synové řídí ilegálně a způsobí dopravní nehody. Reprezentuje (...) běžného, aktivního a autoritativního otce.*“¹⁰⁶ Sedenová Weasleyovy označuje za harmonickou a příkladnou rodinu.¹⁰⁷

Sedenová vystupuje v silné opozici vůči všem ostatním autorům zejména z toho důvodu, že tradiční a genderově stereotypní svět považuje v podstatě za funkční, s genderovými problémy nebojuje. Jako jedna z mála se také zaměřila i na zkoumání mužské postavy, i když jen pro doplnění informací o rodině Weasleyových.

5. Zdánlivě feministický svět se zásadními trhlinami

Tison Pugh a David L. Wallace, zaujímají názor, že situace není tak černobílá, jak by se mohlo zdát například na základě srovnání textů Gladsteinové a Cherlandové. To, že v Bradavicích studují jak dívky, tak chlapci, považují z jedné strany za „*fantastický post feministický svět, kde už sexismus nehraje žádnou roli, ale kde na druhé straně post feministická fasáda zakrývá spíše tradiční genderové role a maže rozdíly v sexuálních orientacích.*“¹⁰⁸ Nepopíratelné podle nich je, že kniha popisuje příběh chlapce, který je navíc heterosexuální. A podobně jako ostatní hrdinské příběhy i zde podle nich hlavní hrdina ubírá gloriolu všem ostatním postavám.¹⁰⁹ Tedy i ženám. Autoři uznávají, že ženy mají v *Harry Potterovi* mnohdy důležité role, bez nichž by se děj nemohl posunout dopředu. Jedná se samozřejmě o Hermionu, ale také o Minervu McGonnagallovou nebo Dolores Umbridgeovou. Podle autorů by se tak mohlo zdát, že jde o rovnoprávnou společnost, kde již sexismus nefiguruje, pravdou

¹⁰⁵ SEDENOVÁ, Janet. Parenting and the Harry Potter stories: a social care perspective. *Children and Society*. 2002, 16(5), 295-305, s. 299.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 300.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ PUGH, Tison a David L. WALLACE. Heteronormative Heroism and Queering the School Story. *Children's Literature Association Quarterly*. 2006, 7(31), 260-281, s. 260.

¹⁰⁹ Tamtéž.

podle nich ale je, že ženy nikdy nemají hlavní pozice. I když se vyskytují na pozici vedoucí, vždy existuje pozice ještě vyšší – a obsazená muži. Například Hermiona je až druhá nejdůležitější postava ságy, McGonnagallová je jen zástupkyní ředitele školy a podobně. Nebezpečí tohoto způsobu zobrazování žen ve vedoucích pozicích navíc tkví podle Puga a Wallace zejména v tom, že čtenář tak bude dílo lehce brát jako feministické, ačkoliv k feministickému rozložení společnosti zde ještě dost chybí.¹¹⁰

Dominance mužů je podle autorů v díle přítomná téměř neustále. Zatímco všichni zmiňovaní bradavičtí ředitelé byli muži, většinu primárně starostlivých lidí tvoří ženy a matky. Také vztahy jsou mnohdy zobrazovány tradičněji, tedy muž chodí do práce, kde tráví většinu času, zatímco žena je doma, vaří, uklízí a pečuje o děti.

Muži mají některé charakteristiky, považované za typicky mužské a ženy zase ty ženské.¹¹¹ „*Brumbálova působivá výška, jeho dlouhý šedý plnovous a půlměsíkové brýle signalizují moudrost a vzrůst, (...) profesor Snape a jeho sklony k protekcionářství jsou signalizovány mastnou pokožkou a tmavými, mastnými vlasy. (...) Přísná osobnost a důraz na férovost jsou u McGonnagallové signalizovány jejím vysokým, hubeným a téměř staropanenským vzezřením.*“¹¹² Žádný z mužů není degradován na základě svého zevnějšku, a to ani v případech, kdy vzhled implicitně naznačuje nedokonalost této osoby. U žen je tomu právě naopak a bývají z hlediska fyzického posuzovány poměrně často, ať už se jedná o negativní postavy, jako je Dolores Umbridgeová, či o postavy pozitivní a hlavní, jako je Hermiona. Zejména narážky na neatraktivitu Umbridgeové ovšem hrají podle výzkumníků poměrně velkou roli při popisu její osobnosti. Přirozenou autoritu mají podle teoretiků i ženy, které někdy hlavní hrdinové uznávají, jindy se jim ovšem vysmívají, například v případě, kdy Hermiona bojuje za práva domácích skřítků. Oproti tomu Brumbálovu autoritu nikdo nezpochybňuje.¹¹³

Na povrchu se tedy příběhy o Harry Potterovi podle teoretiků jeví zčásti jako queer, uvnitř ovšem převládá tradice a heteronormativita a s nimi i problematika genderových stereotypů. Výzkumníci ovšem sami uznávají, že i v současnosti existují z tohoto hlediska mnohem problematičtější díla.¹¹⁴

Pugh a Wallace šli ve svém zkoumání do větší hloubky než předchozí dvě autorky a nezapomněli ani na osoby ve vedlejších rolích. Stejně jako autorky se ovšem i oni zaměřili

¹¹⁰ PUGH a WALLACE (2006, s. 268-269).

¹¹¹ Tamtéž, s. 269.

¹¹² Tamtéž, s. 269-270.

¹¹³ Tamtéž, s. 270.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 276.

téměř výhradně na problematiku feminismu, nikoliv genderu obecně, nezkoumali tak problémy v oblasti zobrazování mužských postav. V jejich textu je také místy patrná snaha najít za každou cenu důkaz o jeho (anti)feministickém vyznění, která mohla následně ovlivnit výsledek zkoumání.

6. Harry Potter: od sexismu k feminismu

Protikladné chování Hermiony a dalších hrdinek potterovské ságy okomentovali také Elizabeth Heilmanová a Trevor Donaldson. Autoři komentují vztah Harryho Pottera k sociokulturním praktikám. Podle nich se v potterovské sáze vyskytují všechny tři způsoby reakcí na tyto praktiky. „*Série o Harry Potterovi reflektuje a popisuje společenské normy, některé pasáže normy obhajují, jiné je napadají,*“¹¹⁵ uvádějí výzkumníci.

Dále se teoretici zaměřují přímo na genderovou problematiku, přičemž uvádí, že zarážející je už poměr počtu postav, kde muži a chlapani převládají nad ženami a dívkami, ať už jsou to postavy kladné či záporné. Převládají také charakterově silné mužské postavy, zatímco nejvíce výstředních postav je ženských.¹¹⁶ Dokonce i jména v *Harry Potterovi* podle nich fungují jako kanál genderových stereotypů, například maskulinitu podtrhují příjmení jako Wood (dřevo, dřevěný) nebo Flint (křemen, necita).¹¹⁷

Stejně jako někteří jiní autoři i Heilmanová a Donaldson poukazují na fakt, že schopné ženy působí v *Harry Potterovi* pouze jako pomocnice opravdových vůdců, přičemž jsou navíc často bojácné a emocionální, obvykle také působí jako mediátorky mužských výbušných konfliktů.¹¹⁸ Ženské charaktery jsou podle autorů v *Harry Potterovi* zobrazovány jako obecně mateřštější, a to i pokud zatím vlastní děti nemají.¹¹⁹

Podobně jako Wardová, i Heilmanová a Donaldson se shodují, že ženy v potterovské sáze na rozdíl od mužů často řeší svůj vzhled, na který je mnohdy upozorňováno i jejich popisem. Jako nejvíce negativní popisují teoretici popis Hermioniny proměny na vánočním plese v *Harry Potterovi a Ohnivém poháru*, který přináší dívkám jasný vzkaz: změňte se. Čtenářky navíc může stresovat fakt, že ta nejatraktivnější stvoření, víly, nejsou lidského původu a nelze se jim tak ani vyrovnat.¹²⁰

Teoretici dále rovněž komentují, že spousta kouzelnických manželek zůstává v domácnosti a nepracuje, ještě více alarmující je ovšem podle nich fakt, že jsou to právě muži,

¹¹⁵ HEILMANOVÁ (2009, s. 141).

¹¹⁶ Tamtéž, s. 141-142.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 142.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 146.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 149.

¹²⁰ Tamtéž, s. 151-152.

kdo rozhoduje o tom, jakým způsobem budou probíhat romantické vztahy. „*Ron se rozhodne, kdy se dá dohromady s Hermionou, Lupin se rozhodne, kdy si vezme Tonksovou, Harry se rozhodne, kdy být s Ginny a kdy se s ní zase rozejít.*“¹²¹ Některé ženské postavy se ovšem v průběhu děje pozvolna mění, například Ginny zpočátku prezentuje archetypální pasivní dívku, nicméně později se do ní Harry zamiluje právě díky její odolnosti a menší emocionalitě.¹²²

Ženy se tak stávají méně stereotypními, což se projeví zejména v *Harry Potterovi a Relikviích smrti*, kdy Minerva McGonagallová vede útok proti Voldemortovi a Molly Weasleyová zabije Bellatrix Lestrangeovou. Heilmanová a Donaldson ovšem docházejí k závěru, že ženy se dostávají do vedoucích pozic pouze „záložně“, a to ve chvílích, kdy zrovna nejsou po ruce muži, aby zodpovědnou činnost vykonali za ně.¹²³ I dívky bojující za svobodu Bradavic jsou občas zobrazovány spíše stereotypně. Těsně před největší bitvou totiž Ginny i Cho Changovou nejvíce zajímá romantický vztah s Harrym.¹²⁴

Heilmanová a Donaldson tak nakonec přicházejí s názorem, že díla Rowlingové zdánlivě prochází velkým vývojem a v posledních knihách mizí sexistické standardy dílů počátečních, to ovšem není tak úplně pravda, a tak si nakonec o feminismu v celé sáze mohou čtenáři nechat jen zdát. Heilmanová a Donaldson se podobně jako Pugh a Wallace zaměřili na zkoumání větších částí potterovské ságy a nezaměřovali se pouze na hlavní postavy, ale i na postavy vedlejší. I u nich ale chybí nezaujatý pohled na problematiku a zejména zkoumání genderových stereotypů u osob mužského genderu.

Na základě všech uvedených výzkumů je zřetelně patrné, že problematiku lze uchopit z více možných úhlů pohledu. Je také jasné, že je dané výzkumné téma natolik kontroverzní, že je podstatné provést detailní výzkum, o který se bude snažit tato práce, a přijít s komplexními a nezaujatými výsledky. Cílem práce by měl být popis chování, charakteristik, genderových rolí a genderových stereotypů u nejdůležitějších postav ságy, který vznikne na základě hloubkového zkoumání knih.

¹²¹ HEILMANOVÁ (2009, s. 153).

¹²² Tamtéž, s. 154.

¹²³ Tamtéž, s. 144.

¹²⁴ Tamtéž, s. 150-155.

3 Metodika práce

3.1 Kvalitativní výzkum

Pro potřeby této práce byl vybrán kvalitativní výzkum, který bývá označován jako pružný výzkum, neboť výzkumník data současně sbírá i analyzuje a výsledky může i na základě nových skutečností přehodnocovat.¹²⁵ O studované problematice pak může výzkumník také navrhnout vlastní teorii.¹²⁶ Kvalitativní výzkum má v sociálních vědách dlouhou tradici¹²⁷ a dnes už i rovnocenné postavení s ostatními výzkumnými metodami.¹²⁸

Vůči kvalitativnímu výzkumu podle Jana Hendla stále existují výhrady, například se „kvalitativnímu výzkumu ... vytyká, že jeho výsledky představují sbírku subjektivních dojmů. Pro jeho pružný a nestrukturovaný charakter ho lze – na rozdíl od kvantitativního výzkumu – těžko replikovat, ... vznikají také obtíže se zobecňováním výsledků.“¹²⁹ Pozitiva nicméně negativa vyvažují, výhodná je hlavně možnost zkoumat díky kvalitativnímu výzkumu problematiku do velké hloubky, poskytnout o ní podrobné informace a zohledňovat při zkoumání specifické podmínky.¹³⁰

Přestože by téma bylo možné zkoumat i kvantitativními metodami, například obsahovou analýzou (viz například HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6), která by početně určila, kolik dospělých žen v porovnání s muži je v dílech o Harry Potterovi zaměstnaných a kolik v domácnosti, jakými charakterovými či vzhledovými vlastnostmi muži a ženy oplývají či jaké nosí oblečení, kvalitativní metoda se v případě této práce jeví jako smysluplnější. Detailní kvantitativní analýza není pro tuto práci žádoucí, neposkytne totiž možnost hloubkového studia dané problematiky ani možnost studovat jednotlivé postavy ze všech hledisek za účelem jejich komplexního popisu.

Kvalitativní výzkum je souhrnné označení pro množství různých typů výzkumu. Pro tuto práci byla za výzkumnou techniku zvolena sémiotická analýza podle Daniela Chandlera.

¹²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6, s. 148.

¹²⁶ Tamtéž, s. 149.

¹²⁷ Tamtéž, s. 63.

¹²⁸ Tamtéž, s. 45.

¹²⁹ Tamtéž, s. 50.

¹³⁰ Tamtéž, s. 51.

3.2 Sémiotická analýza

Sémiotická nebo sémioticko-strukturální analýza „se snaží o porozumění sociálnímu používání znaků a tvorbě významů z jejich vzájemných vztahů v rámci znakového systému. Jejím cílem je odhalit principy uspořádání textu a vypovídat o jeho významu.“¹³¹ Sémiotika se zaměřuje na tři základní kategorie, jimiž jsou znaky, kódy a kultura. Znaky jsou základní stavební jednotkou symbolických systémů, jsou organizovány do kódů a společně fungují v kultuře.¹³² Pro znaky je podstatné, že musí existovat množina příjemců, která je jim schopna porozumět.¹³³

„Význam znaku je relační, neboť je určen pozicí v rámci celé struktury znakového systému a svým vztahem k jiným jazykům, tedy tím, jak se od nich odlišuje, svojí hodnotou. Hodnota znaku je určována jeho jazykovým okolím a tím, co v rámci stejného jazyka vyjadřují sousední znaky.“¹³⁴ Znaky obecně nemají pevně daný význam, ale jsou multiakcentuální.¹³⁵ „Jednotlivé znaky musí následovat v řadě jeden za druhým. (...) Význam věty (...) se postupně rozvíjí zleva doprava, jak postupně čteme jednotlivá slova v rovině syntagmatu. Každé sdělení je syntagmatem vybraných znaků, mezi kterými vytváří lineární vztahy. Význam jednotlivých znaků v syntagmatu je ovlivněn jejich vzájemnými vztahy. Pokud bychom jejich pořadí změnili, změnil by se i význam věty.“¹³⁶ Nicméně je možné znaky nahrazovat znaky příbuznými a soubor znaků, z nichž bude vybíráno, se nazývá paradigma.¹³⁷ „Při konkrétní promluvě jsou znaky v jazykovém systému kombinovány syntagmaticky. Tato pravidla jejich možné kombinace označujeme jako kódy.“¹³⁸

Užívání kódů je výsledkem zažitě společenské konvence, přijaté v průběhu socializace a enkulturace. Kódy bývají aplikovány víceméně nevědomě. Znak tedy může nést množství významů, nicméně záleží na kódu, v němž je použit.¹³⁹ Významy se mohou kulturně lišit.¹⁴⁰

¹³¹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 539 s., ISBN 978-80-247-3568-9, s. 329-330.

¹³² Tamtéž, s. 331.

¹³³ Tamtéž, s. 332.

¹³⁴ Tamtéž, s. 334-335.

¹³⁵ Tamtéž, s. 335.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž, s. 336.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 337.

3.3 Sémiotická analýza podle Daniela Chandlera

Daniel Chandler, o jehož návrh se bude tato sémiotická analýza opírat, rozdělil výzkum pro větší přehlednost do několika částí. Všechny části budou pro potřeby této práce mírně upraveny, aby mohlo být zkoumáno dané téma, přičemž vycházeno bude z Chandlerovy publikace *Semiotics: The Basics*.¹⁴¹

3.3.1 Identifikace textu, postavy

Protože se tato práce bude zaměřovat na analýzu jednotlivých postav, bude tuto část potřeba poněkud modifikovat. V první části rozboru budou přiblíženy informace o dané postavě, tedy jakou v *Harry Potterovi* zastává pozici, v kolika dílech se objevuje a krátce bude nastíněna její dějová linka. Bude vysvětleno, z jakého důvodu se reprezentantkou/representantem dané kategorie stala právě tato osoba, a budou nastíněna její základní označující. Půjde tedy v podstatě o denotativní část analýzy.

3.3.2 Modalita

Tato část analýzy se bude zabývat tím, jak se text – v případě této diplomové práce text, případně texty o dané zkoumané postavě – vymezuje vůči realitě, jak s ní nakládá a jak ji prezentuje.

Dále bude sledováno, jakým způsobem text odkazuje ke každodenní realitě, kdo s textem může nakládat jako s reálným, případně co tomuto vnímání stojí v cestě. V případě *Harryho Pottera* bude zajímavé sledovat, jakým způsobem text nakládá s realitou fikčních postav, tedy to, zda jsou jednotlivé postavy prezentovány primárně jako fikční a oddělené od reálného světa, nebo zda jsou postavy prezentovány jako reálné osobnosti, které žijí ve fikčním světě. Bude sledováno, zda postava, ačkoliv je fikční, jakkoliv odkazuje k reálnému světu, ke každodenní realitě.

3.3.3 Analýza paradigmatické struktury textu

V této části analýzy budou blíže rozebrána jednotlivá označující postav. U postav s výraznými charakterovými rysy bude proveden komutační test se snahou zjistit, zda by text měl smysl i v jiném prostředí, přesněji zda by byla daná postava charakterově uvěřitelná i v jiné knize, případně v textu jiného žánru. Případně bude také vyzkoušeno, zda by mohla být daná postava nahrazena jinou postavou z *Harryho Pottera* a jak by pak působil její charakter a zda

¹⁴¹ CHANDLER, Daniel. *Semiotics: the Basics*. Londýn: Routledge, 2002. ISBN 978-0415351119.

by daná postava mohla prezentovat stejné hodnoty i pokud by disponovala jinými charakteristikami.

Tato část se zaměří i na to, z jakého důvodu byly z paradigmatické řady vybrány dané varianty a co tento výběr může znamenat v rovině konotace. Zkoumáno bude, jaká označující z daného paradigmatu chybí a jak by bylo možné je doplnit. Výzkum se bude také snažit najít opozice či opakování v daných textech, tedy zjistit, jestli k dané postavě existuje v *Harry Potterovi* protikladný nebo podobný charakter.

3.3.4 Analýza syntagmatické struktury textu

Tato část se bude snažit o popis syntagmatické struktury textů, bude se zabývat tím, jak se která označující vztahují k sobě navzájem a která jsou podstatnější. Dále bude nastíněno, jak ovlivňuje tvorba textu a jednotlivé formulace jeho celkové vyznění. Uvedeno bude také, jak ovlivňuje uspořádání jednotlivých elementů význam syntagmatu. Analýza se tak například u některých osob s příznakovým jazykem zaměří na to, jak jejich mluva zasahuje do textu. Tato část se bude zabývat také tím, do jaké míry zajišťuje porozumění paradigmatické a syntagmatické struktury porozumění celému textu.

3.3.5 Intertextualita

Tato část bude zkoumat, zda se text zmiňuje o jiných textech, případně žánrech a jestli tyto do textu zasahují, případně jsou-li tam nějakým způsobem reflektovány. U jednotlivých postav bude zkoumáno, zda mají jejich charakterové vlastnosti, případně křestní jména či příjmení intertextuální přesahy a objevují se v jiných literárních dílech, případně v historii, a zda se tato intertextualita nějakým způsobem promítá do *Harryho Pottera*.

3.3.6 Kódy

V této části bude sledováno, jaké sémiotické kódy jsou užívány, které prvky jsou pro daný text specifické a které jsou naopak totožné s ostatními. Tato část se zaměří také na vysvětlení toho, jaké prvky dominantní kultury text prezentuje a jak se k nim staví, případně jak moc je text otevřen interpretaci.

Budou zkoumány jak sociální kódy, tak také kódy symbolické, tedy rekvizity, kterými je daná postava vybavena. Bude zjištěno, zda jsou pro postavu specifické a jakým způsobem podporují její charakter.

3.3.7 Sociální sémiotika

Tato část popíše, jak se mohou lišit jednotlivé interpretace textu v případě, že příjemce bude text vnímat dominantně, dohodnutě, nebo naopak opozitně. Uvažováno bude také o tom, jak by se mohla změnit interpretace textu, pokud by byl upraven kontext. Pokud to u některých postav bude nutné, budou ze sémiotického hlediska v krátkosti rozebrány i obecné prvky potterovské série.

Nastíněno bude také, co text vyzdvihuje a co naopak ignoruje, případně upozaďuje. Dále se zaměří na příjemce textu a na to, jak text reprezentuje realitu a koho z ní vylučuje.

3.4 Výzkumný vzorek

Z důvodu rozsahu této práce nebudou zkoumány všechny díly knih o Harry Potterovi, ale pouze nadpoloviční většina. Knih o Harry Potterovi prozatím vyšlo osm, přičemž poslední díl, *Harry Potter a Prokleté dítě*, bude z analýzy vyňat, neboť kniha vyšla o několik let později jako víceméně samostatný celek.

Aby byla získána nadpoloviční většina a zároveň poskytnut vhled do vývoje celé ságy, budou k analýze vybrány vždy liché díly, tedy první díl, *Harry Potter a Kámen mudrců*, třetí díl s názvem *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu*, pátý díl, nazvaný *Harry Potter a Fénixův řád*, a sedmý díl, završující původní ságu, *Harry Potter a Relikvie smrti*. Přihlédnuto bude ovšem i k obsahu zbývajících dílů, tedy druhého dílu *Harry Potter a Tajemná komnata*, čtvrtého dílu s názvem *Harry Potter a Ohnivý pohár* a šestého dílu, nazvaného *Harry Potter a Princ dvojí krve*. Učiněno tak bude z toho důvodu, že jednotlivé postavy postupně procházejí určitým vývojem a na základě pilotáže bylo zjištěno, že u některých charakterů, například u Hermiony Grangerové, Harryho Pottera, Albuse Brumbála nebo Severuse Snapea bude zaznamenání vývoje důležité.

Analyzovány budou ty postavy, které – pokud to u dané kategorie bude možné – se objevují ve všech sedmi knihách, případně mají pro děj v *Harry Potterovi* největší význam. Důležitost jednotlivých postav bude posouzena na základě pilotáže a předchozí znalosti literární série autorkou práce. Vybrané postavy budou reprezentovat vždy jednu specifickou kategorii (rozebráno níže), přičemž jedna kategorie bude reprezentována vždy dvěma osobami, aby bylo možno porovnat, zda mají postavy identifikovatelné charakteristiky. Analýza bude doplněna o popis některých charakterových a vzhledových rysů jiných možných zástupců dané kategorie, aby bylo možno potvrdit či vyvrátit, zda Rowlingová pracuje se shodnými charakterovými typy, či nikoliv.

Analýza bude rozdělena na dvě základní části, tedy na postavy ženské a postavy mužské. Na základě pilotního výzkumu bylo zjištěno, že se v knihách o Harry Potterovi nejčastěji objevují ženy ve vedoucí pozici, ženy jako manželky a matky a ženy v zaměstnání, muži se nejčastěji objevují jako muži ve vedoucí pozici, otcové a manželé a zaměstnaní muži.

U ženských postav tak budou zkoumány kategorie Žena ve vedoucí pozici, Žena jako matka a manželka a Žena v zaměstnání. V kategorii Mužské postavy budou zkoumány kategorie Muž ve vedoucí pozici, Muž jako otec a manžel a Muž v zaměstnání. Studenti se v Harry Potterovi objevují také, kromě vývojových linek Harryho, Rona, Nevilla Longbottoma a Hermiony se jimi však knihy nezabývají do takové hloubky, aby mohli být analyzováni. Podstatné prvky jejich studia budou analyzovány u Harryho a Hermiony, o popis studentů tak analýza nebude ochuzena. Rozsah analýzy se bude u jednotlivých osob lišit v závislosti na tom, kolik o nich lze v knihách získat informací.

4 Analytická část

Tato část práce se bude zabývat rozбором dílčích ženských a mužských kategorií, které se vyskytují v *Harry Potterovi*.

4.1 Žena ve vedoucí pozici

Tato část se zaměří na zkoumání dvou nejdůležitějších žen v díle. Jsou jimi Hermiona Grangerová a profesorka McGonagallová, které tvoří jisté protějšky Harryho Pottera a Albuse Brumbála a jejichž role jsou pro dílo stěžejní. Postavy disponují některými totožnými charakteristikami.

4.1.1 Hermiona Grangerová

1. Identifikace postavy

Hermiona Grangerová je bezpochyby nejdůležitější ženou potterovské ságy. Objevuje se již v prvním díle *Harry Potter a Kámen mudrců*, a to na straně 101 českého vydání a již ve svém prvním výstupu dává silně najevo svou v budoucnu často komentovanou „panovačnost“, když v podstatě neznámým chlapcům rozkáže, co mají dělat a kdy se mají převléknout do školního oděvu. Hermiona Grangerová pochází z mudlovské rodiny, tedy z rodiny lidí, kteří nekouzlí. Její rodiče jsou zubaři a o světě čar a kouzel se dozvěděla až z dopisu o přijetí do bradavické školy. Přestože se Harrymu a Ronovi zpočátku jeví jako „namouduši děsná“¹⁴², později se na základě společných dobrodružství a životu ve stejné koleji s názvem Nebelvír sblíží a stanou se nejlepšími přáteli, což z Hermiony udělá hlavní hrdinku literární série. Hermiona je skupině přátel nápomocná zejména svými extenzivními znalostmi, které oceňuje i většina vyučujících, exceluje tak ve všech školních předmětech s výjimkou létání na koštěti a jasnoviectví (které nepovažuje za dostatečně racionální). Postupně se kromě Hermioniných znalostí objevují i její další pozitivní stránky, například pevný charakter a čistota úmyslu. Společně s Ronem a Harrym patří k lidem, kteří se nejvíce podílí na poražení lorda Voldemorta. Hermiona prochází několika vztahy, její životní láskou je ovšem Ron Weasley, s nímž začne v posledním díle ságy chodit a jehož si posléze vezme za manžela.

¹⁴² ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2000a. 284 s. ISBN 80-00-00788-6, s. 161.

2. Modalita

Na textech o Harry Potterovi je podstatné, že se pohybují na určitém pomezí mezi realitou a fikčním světem. Škola čar a kouzel a všechny její předměty jsou sice naprosto fiktivní, školní systém v Bradavicích ovšem funguje po vzoru systému britského. Studenti bydlí na kolejích, nosí uniformy a podobně. Stejně tak se život a běžné problémy kouzelníků příliš neliší od života v současné Británii, potažmo Evropě. *Harry Potter* tak přináší zčásti lákavý únik od reality, který ovšem není zdaleka tak nereálný, a opírá se o některé pilíře současné západní společnosti. Podobně je na tom i postava Hermiony Grangerové. „Reálnost“ její postavy je zesílená o to více, že pochází z mudlovské rodiny. Stejně jako mnoho jiných děvčat v jejím věku se i Hermiona musí potýkat se šikanou, a to hned z několika důvodů. Zaprvé zejména v prvních dílech vzhledově nevyhovuje současnému mýtu krásy, zadruhé je většinou spolužáků považována za „šprtku“ a zatřetí je dcerou nekouzelníků, a tím je podle některých spolužáků čarodějkou „druhé kategorie“. Třetí problém, s nímž se Hermiona musí potýkat, sice není jednoznačně transformovatelný do naší reality, to ovšem nemusí bránit tomu, aby se s ním ztotožnili čtenáři a čtenářky, kteří trpí jakýmkoliv jiným druhem znevýhodnění.

Hermiona je – stejně jako mnoho ostatních žen a dívek – členkou skupiny přátel. Tu tvoří ona, Harry Potter a Ron Weasley. S Ronem jsou oba vždy trochu v pozadí v závislosti na tom, že Harry Potter je jeden z nejslavnějších kouzelníků své doby. Na vztahu kamarádů se v podstatě téměř nijak neodráží fakt, že jsou také kouzelníci. Vůdčí osobností party je Harry, Hermionu lze označit za nejchytřejší členku skupiny, na jejíž znalosti je skupina odkázána. Harry je sice schopen vymyslet plán, Hermiona je ovšem ta, která mu jej účinnými zaklínadly a znalostmi pomůže zorganizovat. Je také autorkou většiny dílčích nápadů, jež postupně vedou k naplnění základní Harryho představy. Ve vztahu k realitě je tak možné říci, že Hermiona funguje na pozici jakési Harryho asistentky, která sice nemá primárně možnost rozhodovat o tom, jaký bude další postup, ale může se podílet na jeho plánování.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Komplexnost Hermioniných charakteristik se zřejmě natolik rozvinula právě díky jedinečnému propojení současného a fantaskního světa, který Rowlingová vytvořila a v jiných příbězích, například plně fantastických či realistických, by postavě Hermiony mohlo něco přebývat, či chybět.

Hermionina osobnost je navíc tak jedinečná, že by nebyla postavou s jinými charakteristikami snáze zastupitelná. Pokud by ji například nahradila postava s charakteristikami Ginny Weasleyové, chyběla by jí vysoce nadprůměrná inteligence

a přebývala by jí naopak Ginnyina záliba ve sportu i její lichotivější vzhled. Ten by mohl být překážkou rozvoji vztahové linky mezi Ronem a Hermionou. Ron pravděpodobně Hermionino kouzlo odhaluje tak dlouho i z toho důvodu, že je Hermiona považována za průměrnou dívku a vzhledově se dostává na výši až v posledních letech studia. Ginny a Hermiona navíc pochází z rodin s odlišným zázemím, jistým spojovníkem by ovšem mohl být faktor rezavých vlasů a chudého původu Ginny Weasleyové, který by mohl nahradit mudlovský původ Hermiony.

O ostatních dívkách v *Harry Potterovi* autorka nepodává tak detailní informace jako o Ginny, většinu z nich ovšem Hermiona odsuzuje jako děvčata s nízkou úrovní sebeovládání, odsuzuje rovněž jejich přehnanou emocionálnost a pověřčivost, „chichotání“ a snahu najít za každou cenu přítele. Dívky tak fungují jako Hermioniny protiklady.

Hermionin charakter je důležitý pro vývoj celého děje a jeho případná změna by musela nutně narušit dějovou linii. Dominantní Hermionu by chlapci více poslouchali a nemuselo by tak dojít hned k několika neštěstím (například smrt Siriuse, kdy Hermiona navrhovala neletět ihned na ministerstvo, ale vyčkat na zprávu Řádu a konat teprve po ověření závažnosti situace). Submisivnější Hermiona by pak měla za následek to, že by nemusel vyjít žádný plán, stejně tak by tomu bylo, pokud by Hermiona byla méně inteligentní a sečtělá.

Za Hermioniny hlavní charakteristiky lze označit její snahu o dominanci, dále pak starostlivost, inteligenci, emocionalitu a úctu k autoritám. Ze skupiny je nejpřísnější, jako by si uvědomovala, že by její pozice nejmoudřejší osoby mohla být přílišnou lehkovážností podkopána. Své kamarády často vychovává, okřikuje a poučuje, a ti si to většinou nechají líbit (viz příklad č. 1), ovšem když jeden z nich zavelí, Hermiona se v naprosté většině případů podřizuje (viz příklad č. 2). Její snaha o dominantnost tak vyznívá zčásti naprázdno, neboť ve výsledku vlastně chlapci rozhodují o tom, kdy Hermionu poslechnou a kdy bude ona poslouchat je. Hermiona si rovněž hluboce váží vůdce své skupiny Harryho a pokud vidí, že Harry není spokojený, automaticky se podřizuje jeho vůli. Je také schopná dominovat pouze ve chvíli, kdy ji ostatní dominovat nechají, pokud je ale někdo v partě ostřejší než ona, velmi často se podřídí, není schopná argumentovat a reaguje bojácně až plačtivě. Pokud má strach z výbuchu svých protějšků, pak je vystresovaná a nervózně se snaží celou situaci urovnat, což je další stereotypně ženská charakteristika (viz příklad č. 3). Výše uvedené znaky lze interpretovat jako genderově stereotypní a implikující, že je Hermiona neschopná být dostatečně dominantní, protože je ženou.

Příklad č. 1

„Ne!“ zaječela Hermiona Grangerová. „Madame Hoochová říká, že se nesmíme ani hnout – dostaneš nás všechny do maléru.“¹⁴³ (...)

„Brumbál se obětoval, jen aby tě nevytloučili ze školy, Harry!“ šeptala mu Hermiona a zvedala učebnici, aby jí Umbridgeová neviděla do obličeje. „A jestli tě dnes vyhodí, bylo to všechno zbytečné!“¹⁴⁴

Příklad č. 2

„Měla by tu být přibližně za pět minut. Až ji omráčím – „
„My víme, Hermiono,“ zarazil ji přísným hlasem Ron.“¹⁴⁵

Příklad č. 3

„Už jsme ti přece říkali, že nám Řád nedovolí účastnit se porad,“ bránila se nervózně Hermiona, „takže žádné podrobnosti neznáme. Určitou obecnou představu ale máme,“ dodala honem, když viděla, jak se Harry tváří. (...)

„Copak tys nesledoval Denního věstce?“ hlesla nervózně Hermiona.

„Ale ano, sledoval!“ ujistil ji Harry.

„A určitě jsi ho četl... hmm... důkladně?“ vyptávala se ještě nervózněji.“¹⁴⁶

Hermiona je rozhodně nejstarostlivější členkou skupiny, přičemž starostlivost často ustoupí její přísnosti (viz příklad č. 4).

Příklad č. 4

„Potěšilo ho to, zvláště, když zjistil, že Hermiona s ním spíš soucítí a neodsuzuje ho.

„Tumáš,“ řekla starostlivě a přistrčila mu misku (...). „Namoč si do toho ruku, (...) mělo by se ti ulevit.“¹⁴⁷

V rovině konotace mohou Hermioniny základní charakteristiky vysílat několik protikladných vzkazů. Její snaha dominovat, ale zároveň neschopnost postavit se v kritických

¹⁴³ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 140).

¹⁴⁴ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. 795 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01294-4, s. 615.

¹⁴⁵ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Relikvie smrti*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. 626 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 978-80-00-02122-5, s. 204.

¹⁴⁶ ROWLINGOVÁ (2004, s. 68-73).

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 303.

situacích názoru chlapců, poukazuje na Hermioninu touhu na jedné straně jednat, ale na druhé straně být ovládána silnějším, což jsou v tomto případě muži. I přesto, že má mnohdy pravdu, řídí se často mylnými názory svých mužských protějšků, neboť je i přes svou vyšší inteligenci považuje za přirozené autority. Za přirozenou autoritu považuje ovšem i některé výše postavené ženy, zejména profesorku McGonagallovou. Opět zde platí, že i když by si v některých situacích mohla být jistá správností svého úsudku, tak o sobě pochybuje a poslouchá raději autoritu (viz příklad č. 5). Autorka ji tak zařazuje po bok žen, které i přes svou výjimečnost nedosáhnou zcela vedoucí pozice, neboť se jí bojí uchopit.

Příklad č. 5

„To přece nemůžeš, namítla Hermiona. Po tom, co nám řekli Snape i McGonagallová! Vždyť tě vyloučí!“¹⁴⁸

V denotativní rovině Hermiona působí jako vyrovnaná a schopná osoba, v rovině konotativní se ovšem jeví jako typ ženy, která touží dostat se na úroveň mužů, ovšem ví, že z toho důvodu musí obětovat něco z vlastních (stereotypně ženských) charakteristik. Snaží se tak do jisté míry potlačovat vlastní emocionalitu, svůj vnitřní boj s emocemi však často prohrává a emoce se pak dostávají na povrch v hysterických záchvatech, které její mužští přátelé nemohou pochopit. Ve chvílích, kdy Hermionu někdo docení, nedokáže naplno unést své emoce, kterým se jindy vyhýbá, a dává jim průchod. Příkladem může být první kniha, str. 281, kde Hermiona po získání pochvaly od ředitele Brumbála před celou školou propukne v pláč. Podobně reaguje i pokud o ní někdo nehezký mluví, jako například Ron ve výše uvedené pasáži na str. 161 *Kamene mudrců*. Její chlapečtí přátelé na pochvalu i kárání reagují jinak a k pláči se za celou knižní sérii neuchýlí ani jednou. Hermiona se snaží své výbuchy citu korigovat či aspoň schovávat, často si tak v takových chvílích zakrývá tvář či utíká, zřejmě aby neztratila respekt před stereotypně méně citovými muži.

Tyto Hermioniny stavy konotují stereotypní názor, že ženy jsou neschopné naplno potlačit své emoce a vyrovnat se tak mužské racionalitě. Zobrazováním toho, že se ženy palčivě snaží dostat na úroveň mužů, přičemž musí potlačovat své „přirozené“ charakteristiky, což nezvládají, neboť jsou v nich hluboce zakořeněné, autorka předkládá obraz stereotypní společnosti, založené na „přirozených“ opozitech obou genderů, přičemž Hermionině postavě nedovoluje plně tuto hranici překročit, čímž upřela nejvýraznější ženské postavě díla možnost nést nadčasové poselství rovnoprávnosti.

¹⁴⁸ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 250).

Hermiona se snaží být respektována, a to i za cenu, že musí potlačovat svůj smysl pro humor a nedovolí mu vyjít na povrch. Pokud to dovolí, jsou její vtipy většinou spíše „nad věcí“ a uštěpačné, čímž se zřejmě snaží dát najevo převahu a stabilitu. V denotativní rovině se tak může jevit jako neschopná se uvolnit, v konotativní rovině může však opět jít o snahu působit jako vyrovnaná a racionální osobnost, schopná plně fungovat v mužském světě. Paradoxem pak zůstává, že většina potterovských mužů se krotí mnohem méně než Hermiona.

Přesto, že by se sebou Hermiona mohla být spokojená, protože má perfektní studijní výsledky, které by jí jistě mohly zajistit skvělou kariéru, není zcela šťastná, neboť do ní autorka promítá stereotypní představy o „typicky ženských“ problémech. Hermiona tak pravidelně řeší svůj – z pohledu současného mýtu krásy – nedokonalý vzhled. Že je u ženy vzhled podstatný konotuje i Hermionin popis v prvním díle, kde autorka mimo jiné uvádí, že děvče má „panovačný hlas, husté střapaté hnědé vlasy a dost velké přední zuby.“¹⁴⁹ K tak detailnímu popisu vzhledu autorka u mužských postav nedochází. Rovněž zmínky o Hermionině „panovačnosti“ se v knihách objevují běžně, v reálu jsou ovšem mnohdy často panovačtější Harry s Ronem, o nichž se ale jako o panovačných nikdy nemluví, neboť autorka zřejmě považuje mužskou dominanci za přirozenou, zatímco tu ženskou bere jako umělou snahu získat si respekt a za ne právě pozitivní vlastnost, což označuje například negativní zabarvení slova panovačnost, které pro označení Hermioniny povahy užívá.

Hermiona je sice inteligentní a schopná, nicméně v kritických situacích často nechává chlapce, aby přejali iniciativu. Chlapci ji buď zcela zachrání, nebo – v případě, že potřebují, aby konala ona – ji nejprve musí uklidnit a dát jí jisté vodítko, jak fungovat. V denotativní rovině tak mohou čtenáři vidět sehranou trojici přátel, kteří si vzájemně pomáhají, v rovině konotativní ovšem mohou spatřit silnou stereotypizaci ve snaze udělat z Hermiony víceméně pasivní charakter s genderově stereotypními ženskými vlastnostmi, a naopak z chlapců charakteru aktivní s genderově stereotypními mužskými vlastnostmi (viz příklad č. 6).

Příklad č. 6

„Hermiona Grangerová se krčila u protější stěny a vypadalo to, že co nevidět omdlí. (...) Vtom Harry udělal něco, co bylo velice statečné, ale také velice pošetilé: rozběhl se, skočil – a podařilo se mu oběma rukama zezadu chytit trolla kolem krku. (...)

¹⁴⁹ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 102).

*Na smrt zděšená Hermiona se zhroutila na podlahu; Ron vytáhl svou vlastní hůlku, i když netušil, co si s ní počne, a potom slyšel sám sebe, jak křičí první zaklínadlo, na které si vzpomněl.*¹⁵⁰

Tato pasáž implikuje, že Hermiona, která sice všechna zaklínadla umí nazpaměť, nemá v boji s přímým nebezpečím velkou šanci, neboť ji přemůže strach, což v konotativní rovině může znamenat snahu poukázat na nižší schopnost žen zvládat stresové situace. Chlapci naopak neví, co dělají, ale k boji se odhodlají a zvítězí, kterážto situace může konotovat mužskou schopnost rychlých a odvážných reakcí ve vypjatých situacích.

Přestože je Hermiona vysoce inteligentní a schopná, sama si myslí, že na světě existují jiné, podstatnější hodnoty, kterými v plné míře disponuje spíše jinak průměrný Harry (viz příklad č. 7).

Příklad č. 7

„Harry – jsi veliký kouzelník, abys věděl.“

„Nejsem tak dobrý jako ty,“ řekl (Harry) v krajních rozpacích, když ho konečně pustila.

*„Já?!“ řekla Hermiona. „Jenom knížky! A to jsem si myslela, jak jsem chytrá! Jsou důležitější věci – přátelství a statečnost.“*¹⁵¹

Hermiona je přinejmenším stejně přátelská a statečná jako Harry, a navíc oplývá výše zmíněnými schopnostmi, kterých se Harrymu v tak velké míře nedostalo, není ale schopná svá pozitiva docenit a automaticky se staví na nižší úroveň než jí obdivovaný Harry, stereotypně tak přejímá horší pozici. V tomto chování lze vyčíst, že je Hermiona pravděpodobně naučená upřednostňovat své okolí, nemyslet si příliš mnoho o svých vlastních schopnostech a nebýt zvyklá přijímat pochvalu, což jsou opět charakteristiky, které bývají stereotypně přiřazovány právě ženám.

I když se Hermiona někdy snaží z genderových stereotypů vymanit a sama proti nim místy bojuje, nakonec je opět přijímá a funguje na jejich bázi. Jako příklad lze uvést situaci s vařením v sedmém díle *Harry Potter a Relikvie smrti*. Hermiona chlapcům po celou dobu jejich dobrodružství vaří a nastavené situaci se vzepře pouze jednou, když ji Ron slovně atakuje, že vařit neumí. Ani tak ovšem nedosáhne změny a vaří jim nadále (viz příklad č. 8).

¹⁵⁰ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 166).

¹⁵¹ Tamtéž, s. 264.

Příklad č. 8

„S tímhle se tedy neobtěžuj, je to nechutné,“ zavrčel Ron.

„Harry tu rybu chytil a já jsem ji upravila, jak nejlíp umím! Všimla jsem si, že jsem to vždycky já, kdo nakonec musí vařit. Asi proto, že jsem holka, co?“¹⁵²

Konotace Hermionina chování naznačují, že se jedná o mladou dívku, která se snaží vybočit ze zajetých kolejí genderových stereotypů, a to například svou snahou o dominanci či usilovným studiem, zároveň se jí to ale zcela nedaří, neboť si vliv některých těchto stereotypů – jak se zdá – patrně ani neuvědomuje a z jejich područí se tak zcela nevymaňuje. I přes hlavní roli tak Hermioně chybí charakteristiky, které by z ní učinily mužům rovnocennou hrdinku v každém slova smyslu, což je potenciál, který autorka mohla a měla využít.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Hermioniny charakteristiky fungují jako celek. Nadevše převažuje její inteligence a sečtělost, bez nichž by v zásadních situacích svého života neobstála a díky nimž do jisté míry prezentuje archetyp moudré ženy, spojované spíše se staršími zralými ženami.¹⁵³ Může tak jít i o snahu Hermiony podobat se těmto ženám. Hermiona se mimoto často chová jako „ze staré školy.“ To Rowlingová dokládá například volbou Hermionina slovníku, kdy Grangerová často reaguje zastaralými či méně užívanými slovními spojeními, například „*Můj ty smutku*“¹⁵⁴, „*Ale co si teď počnu?*“¹⁵⁵ a podobně. Hermiona se také nikdy neuchyluje k vulgárním výrazům, naopak chlapce peskuje, když je používají oni. Hermioniny pasáže jsou podávány srozumitelně, a zřejmě tak není třeba očekávat problém s primárním porozuměním textu, tedy s přijetím základní dějové linie. Níže bude rozebrána možnost opozitního čtení.

Nejčastěji se její výstupy uskutečňují ve Velké síni, kde děti jedí, na chodbách školy, ve školních učebnách, případně v knihovně nebo ve společenské místnosti nebelvírské koleje. Méně často se pak její scény odehrávají na školních pozemcích. Mimo školu se Hermiona objevuje v Doupěti, tedy domě Weasleyových, případně na Grimmauldově náměstí nebo v Příčné ulici. Sedmý díl tvoří výjimku z řady, Harry, Ron a Hermiona tam cestují a jejich scény se tak nejčastěji odehrávají na různých místech po Velké Británii, kde v průběhu roku stanují. Žánrově Hermionina postava částečně funguje jako bytost pohádková, protože se u ní

¹⁵² ROWLINGOVÁ (2008, s. 252).

¹⁵³ GIBSONOVÁ, Clare. *Symboly a jejich významy: klíč k výkladu motivů a znaků v umění*. V Praze: Slovart, 2010. 256 s. ISBN 978-80-7391-370-0, s. 17.

¹⁵⁴ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 103).

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 147.

objevují kouzelnické prvky, zejména v posledních dílech působí také jako postava z thrilleru či hororu.

5. Intertextualita

Hermionino jméno připomíná dceru spartského krále Meneláa a jeho manželky Heleny. Tato Hermiona si musela za manžela vzít Achilleova syna Neoptolemaia, ale jejich manželství nebylo šťastné. Nakonec se znovu shledala se svým bývalým snoubencem Orestem z Mykén a stala se mykénskou královnou.¹⁵⁶ Stejně tak ale může být Hermionino jméno ekvivalentem jména řeckého boha Herma, který „*byl nejobratnější, nejvynalézavější a nejlstivější ze všech olympských bohů.*“¹⁵⁷ Osud starověké Hermiony Hermionu Grangerovou nepřipomíná, je tak možné, že autorka vycházela právě z vlastností Hermových a některé Hermioně přirčila, když z ní udělala „*nejchytřejší čarodějkou svého věku*“, jak je k ní v knihách často referováno.

6. Kódy

Kompozice textu je pojata relativně jednoduše. Jednotlivé postavy, tedy ani Hermiona, v textu nemají příliš dlouhé monology a objevují se spíše na přeskáčku, což zjednodušuje schopnost percepce textu. První díly se zaměřují spíše na popis děje, než prostředí a Hermionina postava tak není plně vykreslována. Zhruba od čtvrtého dílu *Harry Potter a Ohnivý pohár*, se situace začíná měnit a autorka se věnuje i detailnímu popisu Hermioniných nálad, vzhledu a podobně. Sekvence, které jsou Hermioně věnovány, se mírně rozšiřují, stále se ovšem jedná o jednoduché texty. S výjimkou prvního dílu a těch kapitol všech dílů, které se věnují Harryho prázdninám u tety a strýce, se Hermiona objevuje ve všech kapitolách.

V rámci sociálních kódů je zjevné, že Hermiona pochází z dobře zajištěné středostavovské rodiny, Hermiona tak požívá všechny výhody členky elitní vrstvy. To se sice v Bradavicích poněkud změní, protože pochází z mudlovské rodiny, mezi svými přáteli ovšem pořád platí za vzdělanou dívku dobrých mravů. Je otázkou, zda se Hermionina láska ke vzdělání a snaha být ve všem nejlepší zrodila z přehnané rodičovské lásky, kdy rodiče Hermionu stavěli na piedestal, nebo naopak z jejich snahy dceru přimět k co nejlepším výsledkům za každou cenu. Vztah má však Hermiona s rodiči zřejmě dobrý, což dokazuje například situace, kdy Hermiona musí rodičům z důvodu ochrany vymazat v sedmém díle *Harry Potter a Relikvie smrti* paměť a je kvůli svému činu velice smutná. O rodičích se však téměř nezmiňuje, zřejmě

¹⁵⁶ ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Bohové a hrdinové antických bájí: encyklopedie*. Praha: Deus, 2013. ISBN: 978-80-87408-26-1, s. 180.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 178.

opět proto, aby nebyla považována za příliš citlivou, tedy stereotypně ženskou. Kromě Harryho a Rona nemá Hermiona příliš mnoho přátel. Udrhuje sice kontakt s Ginny, nezdá se ovšem, že by s ní sdílela intimní otázky svého života. Hermiona tak v podstatě nemá blízkou přítelkyni a v tomto smyslu nefunguje stereotypně.

Hermioninými symbolickými kódy, tedy v jistém smyslu rekvizitami, jsou zejména knihy. Učebnice, dokumentární i dějepisné knihy Hermionu provází po celý její život a čerpá z nich nejen informace, nýbrž v nich také hledá zábavu, potěšení i uklidnění. Ke knihám se uchyluje, když potřebuje najít východisko z většiny problémů. Mnoho času tráví místo večerů s přáteli ve školní knihovně, a i v pozdějších obdobích, když s Harrym cestuje za účelem poražení Voldemorta, nalézá v knihách ve chvílích volna útěchu. Kamarádi se jí sice za její zálibu občas posmívají, stejně jako ona ale vědí, že bez jejích znalostí – čerpaných zejména z knih – by se v boji s Voldemortem daleko nedostali a Hermioniny znalosti oceňují.

Stejně jako zálibě v knihách se její kamarádi smějí i Hermionině snaze o založení spolku pro ochranu domácích skřítků, o něž se snaží ve čtvrtém díle *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Sociální cítění a charitativní činnost opět odkazuje k tradicionalistickému modelu viktoriánské společnosti, kdy se zejména ženy z vyšších společenských kruhů realizovaly pomocí slabším. Podobně pak funguje i Hermionina další rekvizita, tedy idealizovaný pohled na společnost. Přestože je svým okolím často zklamána, věří nadále v možnou změnu k lepšímu. Další rekvizitou je její kocour Křivonožka, kterého získala ve třetím díle *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu* a který je nadále jejím věrným druhem.

Symbolický je taktéž odkaz ke dni Hermionina narození, ten se datuje na počátek září. Hermiona je tak ve znamení zvěrokruhu zřejmě Pannou, jejíž glyf¹⁵⁸ „symbolizuje nejspíš ženské reprodukční orgány nebo písmeno M jako „Marie“. (...) Je to znamení proměnlivé a ženské (energie jin). Obdarovává inteligencí, praktičností a smyslem pro realitu.“¹⁵⁹

Texty o Hermioně prezentují několik základních prvků dominantní kultury, většina z nich je rozebrána výše. Primárně se jedná o neschopnost ženy být krásná, chytrá i dominantní zároveň, dále pak o její neschopnost udržet své emoce na uzdě, aby pak v určitých okamžicích nevyšly na povrch ještě silněji. Text se k těmto prvkům navíc staví pozitivně, neoznačuje je jako negativní, ani nad nimi nijak nepolemizuje, nicméně aspoň některé výše uvedené pasáže jsou otevřeny jisté interpretaci a možnosti genderově nestereotypního vnímání, celkově je však Hermionina postava silně stereotypní.

¹⁵⁸ Tj. grafický znak, který nahrazuje nebo vytváří písmeno, viz GIBSONOVÁ (2010, s. 246).

¹⁵⁹ GIBSONOVÁ (2010, s. 221).

7. Sociální sémiotika

Postava Hermiony Grangerové zaujme její snahou o racionalitu a touhou po vzdělání. Hermiona je jiná než ostatní dívky a je na to náležitě hrdá, její postava se ovšem nikdy nemusí vypořádávat s žádnou existenciální krizí, kterou by tento stav mohl přinášet. Její vlastnosti, ať už pozitivní, či negativní, jí zajišťují širokou řadu fanoušků a je otázkou, zda by se tak dělo, pokud by Hermiona i přes některé charakteristiky, které jí na dokonalosti ubírají, byla členkou jiné než elitní ekonomické třídy či rasy. Ani jedna z hlavních postav není jiné než bílé rasy, která se tak zdá být z okruhu hlavních hrdinů vyloučena.

Texty o Hermioně se zdají být dominantně zaměřeny na přenos vzkazu, že u dříve odstrkované „šprtky“ může dojít k proměně ošklivého káčátka v krásnou dívku. Cílem autorky patrně bylo pomoci méně hezkým děvčatům, aby byla svým okolím lépe přijímána, ale vzhledem k tomu, že Hermiona v průběhu jednotlivých knih přestává být tolik snaživá a stává se stále krásnější dívkou, nebylo zřejmě cíle zcela dosaženo. O nevhodnosti primárního sdělení lze polemizovat také proto, že podporuje pohled na dívky jakožto na subjekty, nikoliv plnoprávné lidské bytosti.

Pokud by byl text čten dohodnutě, mohlo by z něj vyplynout například to, že Hermiona, ačkoliv je ošklivá, je chytrá, což jí určitým způsobem kompenzuje traumata ze vzhledových nedostatků. Čtenář/ka by si totiž nemusel/a uvědomit Hermioninu transformaci v pozdějších knihách, případně by zájem o Hermionu mohl/a chápat jako zájem z důvodu nedostatku jiných žen či zájem mužů o jiné než vzhledové charakteristiky.

Pokud by byl text čten opozitně, mohl/a by čtenář/ka dojít například k takovému závěru, že aby byla žena na kariéřním (potažmo studijním) poli plně úspěšná, nemůže si dovolit flirtovat, vtípkovat ani dělat chyby, jinak je za ně potrestána více než muži. Není navíc neobvyklé, že úspěšná žena nesplňuje současné požadavky na atraktivitu. Z opozitního čtení textu by tak v podstatě mohlo vyplynout, že zatímco u mužů lze spojit v podstatě vše, po čem touží, u žen to možné není. Mohou mít totiž buď úspěchy, nebo mohou být krásné. Obojí mít nemohou. Mimoto je podstatné, že Rowlingová implikuje, že ženy, které se snaží dostat na úroveň mužů, nejsou muži brány vážně, muži je neberou jako rovnocenné partnerky a jejich názory podrobují větší kritice než názory mužské.

4.1.2 Minerva McGonnagallová

1. Identifikace postavy

Minerva McGonnagallová, v díle častěji titulována jako profesorka McGonnagallová je bradavickou profesorkou Přeměňování. Je zástupkyní ředitele školy Albuse Brumbála a je rovněž vedoucí nebelvírské koleje, v níž studují Harry, Ron a Hermiona. Má pevnou pozici v profesorském sboru a je svým okolím uznávána.

Profesorka není – stejně jako ostatní bradavičtí učitelé – provdána ani s nikým neudrhuje intimní vztah, nejčastěji se však objevuje v přítomnosti Albuse Brumbála. Když Brumbál zemře, převezme McGonnagallová břímě ochrany Bradavic na svá bedra a v rozhodující bitvě o Bradavice v posledním díle ságy je to právě ona, kdo obraně hradu velí.

2. Modalita

Profesorka McGonnagallová se hned v úvodu potterovské ságy radikálně odliší od reality tím, že je čtenářům představena ne jako žena, ale jako kočka, do jejíž podoby se umí přeměnit, kočka je také odvěkým atributem čarodějek. Osobnost profesorky McGonnagallové – přestože je skrz naskrz čarodějkou – ovšem funguje ve vztahu k realitě velmi dobře, neboť disponuje některými charakteristikami, přisuzovanými stereotypně učitelkám (přísnost, odtažitost apod.).

Také její osud neprovdané osoby vyššího středního věku není v současné Británii, potažmo Evropě, ničím zvláštním, a i pro čtenáře a čtenářky tak nemusí být problém se s danou osobou ztotožnit. Podobně jsou prezentovány i její názory, které působí jako racionální a zdravé názory moudré ženy. Vztah Minervy a Brumbála je propojen vzájemnou úctou a respektem, a je tak v realitě snadno obhájitelný. I její hrdinské chování, jež bude detailněji rozebráno v dalších částech, není těžko aplikovatelné na realitu.

Dalo by se tak říci, že – až na pár kouzel – žije Minerva McGonnagallová životem velmi podobným současné realitě. To se částečně změní v posledních dílech ságy, tedy v období, kdy se k moci dostává lord Voldemort, kouzelnická Británie se stává autoritářským zřízením a Minerva McGonnagallová musí zaujmout nový postoj, tedy zapojit se do války. I tato situace ovšem může působit jako paralela na reálné historické události.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Za nejpodstatnější charakteristiky profesorky McGonnagallové lze označit loajalitu, odvahu, přísnost, starostlivost a inteligenci. Podobně jako osobnost Hermiony Grangerové

je i Minerva McGonnagallová tak jedinečnou postavou, že by nemohla být plnohodnotně nahrazena žádným ze zbývajících charakterů. Profesorka McGonnagallová by ovšem mohla velmi dobře suplovat charakter přísné středoškolské učitelky v jiných románech ze současné (případně i historické) Británie, či Evropy, příkladem může být třeba detektivní román *Kočka mezi holuby* britské spisovatelky Agathy Christie, pojednávající o britské internátní škole. Do tamního kolektivu by Minerva McGonnagallová jistě velmi dobře zapadla. Nahradit by ji naopak mohly například jednotlivé bradavické učitelky, nelze však s jistotou říci, zda mají podobné charakterové vlastnosti, neboť jejich postavám není přiděleno příliš mnoho prostoru.

Jednotlivé charakterové vlastnosti Minervy McGonnagallové jsou sice stěžejní pro její dějovou linku, ale už ne tolik pro děj celého díla. Pro ten je podstatná pouze její loajalita a odvaha, ostatní vlastnosti by tak mohly být případně vynechány. Některé charakteristiky naopak McGonnagallové zdánlivě chybí, a to schopnost se v některých chvílích uvolnit či kritičtější pohled na jí uznávanou autoritu Albuse Brumbála, jehož bezvýhradně respektuje. Podobně jako Hermiona Grangerová má často svůj názor, jemuž věří, nicméně nakonec se rozhodne respektovat názor autority a přijme jej za svůj (viz příklad č. 9 a příklad č. 10). Zde je ovšem třeba podotknout, že zatímco v případě Harryho a Rona je spíše na škodu, že Hermionu někdy neposlechnou, u Brumbálových rozhodnutí je tomu naopak a pokud by on poslechl výtky profesorky McGonnagallové, jeho plány by nemusely vyjít. Zatímco je tedy Hermiona opravdu chytřejší než chlapani, profesorka McGonnagallová Brumbálovi pouze zdatně sekunduje, ale plně mu nedostačuje. V konotativní rovině lze najít dvě možná vysvětlení jejího chování. Zaprvé je možné, že si uvědomuje svou nedostatečnost a její snaha působit na Brumbálova vůli je v podstatě jen strojený akt, postavený na touze dobyt si tímto způsobem respekt. Druhým možným vysvětlením pak je, že profesorka o své vlastní (ne)dostatečnosti neuvažuje, neboť má v každém případě na piedestalu Brumbála a její schopnost podřít se jeho myšlenkám je založena spíše na tradicionalistickém rozdělení společnosti, kdy je – stejně jako Hermiona – zvyklá uznávat mužskou autoritu.

Příklad č. 9

„Meteory až dole v Kentu – vsadím se, že za to může Dedalus Kopál. Tomu to nikdy zvlášť nezapalovalo.“

„Nemůžete jim to vyčítat,“ řekl Brumbál laskavě. „Za posledních jedenáct let jsme důvodů k oslavám měli věru málo.“

„Já vím,“ řekla profesorka McGonnagallová podrážděně.¹⁶⁰

Příklad č. 10

„Jsem tu proto, abych Harryho předal jeho tetě a strýci. Jsou to jediné příbuzní, které teď má.“

„Snad nemyslíte – přece nemůžete myslet ty lidi, co bydlí tady?“ vykřikla profesorka McGonnagallová. (...) „Brumbále – to nemůžete. (...) Na celém světě nenajdete jiné dva lidi, kteří by se od nás tak lišili. (...) A sem že by měl Harry Potter přijít a žít tady?“

„Je to pro něj to nejlepší místo,“ řekl Brumbál pevně. (...)

Profesorka McGonnagallová otevřela ústa, ale pak si to rozmyslela, polkla a řekla: „Ano – ovšem, máte samozřejmě pravdu.“¹⁶¹

Profesorka u Brumbála hledá pochopení a oporu, což je další ze stereotypně ženských charakteristik (viz příklad č. 11).

Příklad č. 11

„Lily a James... nemohu tomu uvěřit... nechtěla jsem tomu věřit... Ach, Albusi...“

Brumbál natáhl ruku a poklepal jí na rameno. „Já vím... já vím...“ řekl ztěžka.¹⁶²

Profesorku McGonnagallovou definuje přísnost, ta dominuje i jejím popisům: „Místo na kočku se usmíval na dost přísně vyhlížející ženu, která měla na nose hranaté brýle (...), a černé vlasy stažené do tuhého uzlu.“¹⁶³ Případně: „Vypadala velice přísně a Harrymu v tu chvíli napadlo, že by nebylo dobré dostat se s ní do sporu.“¹⁶⁴

Přestože je profesorka McGonnagallová ženou na vysoké úrovni, Brumbál ani ostatní výše postavení muži, například Kornelius Popletal, se jí nebojí žádat o laskavosti, které patrně považují za aktivity pod svou úroveň. („Raději byste měla tyhle dva odvést do postele,“ poznamenal Popletal.¹⁶⁵). Z pohledu genderových stereotypů se tak lze domnívat, že muži v *Harry Potterovi* na jedné straně očekávají od žen respekt, sami je však pověřují úkoly, kteréžto berou jako podřadné a jimiž by se sami nezabývali. Implicitně text také naznačuje stereotypní názor, že má McGonnagallová jakožto žena blíže k přirozené starostlivosti a že jí proto nevadí zadané úkoly plnit.

¹⁶⁰ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 16).

¹⁶¹ Tamtéž, s. 19.

¹⁶² Tamtéž, s. 17.

¹⁶³ Tamtéž, s. 15.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 109.

¹⁶⁵ ROWLINGOVÁ (2004, s. 574).

Profesorka McGonagallová se musí starat taktéž o mnoho podobných záležitostí spojených se studenty, které se z pohledu genderových stereotypů mohou jevit jako činnosti náležející do ženského repertoáru aktivit. Zatímco Brumbál pouze přednáší svůj uvítací proslov, musí se ona postarat o přijetí studentů a o jejich zařazování do koleje. Zajišťuje studentům také speciální pomůcky, jako například Harrymu koště Nimbus¹⁶⁶ a Hermioně obraceč času¹⁶⁷. Mimoto také pečuje o bezpečnost studentů a ve chvílích, kdy jsou zraněni, je to právě ona, kdo musí zajistit jejich ošetření (viz příklad č. 12).

Příklad č. 12

„Co bude potřebovat?“ otázala se rázně profesorka McGonagallová. „Klid na lůžku? Neměl by třeba dnes v noci spát na ošetřovně?“¹⁶⁸

I při jednání s dětmi se McGonagallová často odkazuje na profesora Brumbála, neboť patrně stereotypně předpokládá, že i studenti budou brát pochvalu (či pokárání) jako důležitější, přijdou-li od ředitele, nikoliv od ní (viz příklad č. 13).

Příklad č. 13

„Každý z vás získává pro Nebelvír pět bodů, a dozví se o tom i profesor Brumbál.“¹⁶⁹

Starost o studenty dává Minerva najevo zejména příkře kladenými, avšak dobře míněnými dotazy a rozkazy, své emoce nechává na povrch vyklouznout jen zřídka, avšak i tyto nepříliš časté projevy citů konotují, že profesorka McGonagallová je emotivně založená a své city jindy spíše potlačuje, autorka jí tak upírá možnost stereotypně ženskými charakteristikami vůbec nedisponovat a prezentovat se jako vskutku racionální žena, která nemusí nijak bojovat se svou přirozeností (viz příklad č. 14).

Příklad č. 14

„Profesorka McGonagallová přes brýle na Harryho přísně pohlédla.

„Doufám, že uslyším, jak usilovně trénujete, Pottere, nebo si to ještě rozmyslím a potrestám vás.“

Potom se náhle usmála.

¹⁶⁶ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 155).

¹⁶⁷ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. 383 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-00951-X, s. 84.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 83.

¹⁶⁹ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 166-168).

„Váš otec by na vás byl určitě hrdý,“ řekla. „On sám hrál famfrpál výborně.“¹⁷⁰

I profesorka McGonnagallová se tímto tvrzením přidává k řadě postav, které Harryho srovnávají s jeho otcem a utvrzuje tak Harryho v myšlence, že zejména otec byl důležitou postavou, kterou musí chtít napodobovat.

Profesorka McGonnagallová je odvážná a nebojí se postavit zlu, aniž by hleděla na následky, čímž její postava konečně překračuje hranice genderové stereotypizace, protože není typickou ženou, čekající na záchranu. Naopak je odvážná a své okolí se nebojí sama zachraňovat (viz příklad č. 15 a č. 16), tyto charakteristiky se u ní ale rozvíjí až v posledních dílech ságy.

Příklad č. 15

„Profesorka McGonnagallová se oddělila od přihlížejících, rázně zamířila k profesorce Trelawneyové, pevnou rukou ji popleskala po zádech a vytáhla z hábitu velký kapesník.

„No tak, Sibylo, jen klid... uklidněte se... Tumaťe, vysmrkejte se... Není to tak zlé, jak si myslíte... nebudete muset z Bradavic odejít...“¹⁷¹

Příklad č. 16

„Profesorka McGonnagallová také vstala, což v jejím případě zapůsobilo mnohem výraznějším dojmem, a tyčila se nad profesorkou Umbridgeovou

„Pottere,“ pronesla zvučným hlasem, „pomohu vám stát se bystrozorem, i kdyby to bylo to poslední, co v životě udělám! I kdybych se s vámi měla každý večer učit, postarám se, abyste dosáhl požadovaných výsledků!“¹⁷²

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Základní vlastnosti profesorky McGonnagallové bývají místy utlumovány genderovými stereotypy a z nich plynoucími charakteristikami. Lze se domnívat, že právě její silný vztah a přehnaná úcta k Brumbálovi mají za vinu fakt, že se její postava většinu děje drží spíše zpátky a že se začne projevovat až ve chvíli, kdy Brumbál zemře. I tady lze ale polemizovat o tom, že bojuje zejména za Brumbálův odkaz, tedy z úcty k hodnotám a cílům, které nastavil on sám.

Profesorka McGonnagallová hovoří spisovným jazykem s racionální větnou stavbou, nepoužívá emotivní zabarvení hlasu ani citová slova, hlas nezvyšuje, ve vypjatých situacích

¹⁷⁰ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 144).

¹⁷¹ ROWLINGOVÁ (2004, s. 548-549).

¹⁷² Tamtéž, s. 613-614.

pouze mění jeho zabarvení, což poukazuje na její racionalitu. Její pasáže jsou srozumitelné a zřejmě tak není třeba očekávat problém s primárním porozuměním textu, tedy s přijetím základní dějové linie. Minerva McGonnagallová se nejčastěji objevuje ve Velké síni, kde děti jedí, na chodbách školy, ve školních učebnách. Žánrově její postava částečně funguje jako bytost pohádková, protože se u ní objevují kouzelnické prvky.

5. Intertextualita

Intertextuální přesah se u Minervy McGonnagallové týká zejména jejího křestního jména. Přestože je příliš často nepoužívá a oslovují ji s ním pouze ti nejbližší kolegové, má pro svou nositelku velký význam. Jméno Minerva odkazuje na římskou bohyni, totožnou s řeckou Athénou. Minerva byla patrně původně panenskou bohyní Etrusků Menrvou, později její kult převzali Římané. „*Uctívali ji jako bohyni moudrosti, která naučila lidi různým řemeslům, uměním a dovednostem. (...) Spolu s nejvyšším bohem Jovem a jeho manželkou Junonou tvořila Minerva trojici tzv. kapitolských božstev, kterým prokazovali Římané obzvláštní úctu.*“¹⁷³ Minerva byla také bohyní války. „*Jako ochránkyně hrdinů nosila přilbu, štít (aegis) nebo náprsní krunýř s hlavou Medúzy. Jejím atributem mohou být olivy, které dala Athéňanům, ale mnohem častěji je to sova, symbol moudrosti.*“¹⁷⁴

Postava profesorky McGonnagallové k Minervě neodkazuje pouze svým jménem, ale rovněž svou povahou i svými činy. Je velice inteligentní a vzdělaná, ale také odvážná (viz příklad č. 15 a příklad č. 16). Profesorčino jméno skrývá i jiné tajemství. Minervu, „*která údajně objevila umění příst a tkát,*“¹⁷⁵ totiž označuje také přeslice, která je ale rovněž symbolem ženskosti, neboť předení je považováno za ženskou práci.¹⁷⁶

Podobně jako etruská panenská bohyně Menrva je i McGonnagallová stále neprovdána, podobně jako římská Minerva patří v Bradavicích k nejuctívanějším učitelům a přeneseně má zřejmě být také symbolem jisté ženskosti ve vedení školy.

Minerva McGonnagallová je na jedné straně výjimečnou ženou, neboť nese i ryze nestereotypní charakteristiky, na straně druhé upoutává svou panenskostí, již v podstatě položila na oltář vyššího dobra, v tomto případě dobra studentů a pravděpodobně i nadřazeného Brumbála. Uvedené intertextuální prvky rovněž mohou být označeny jako symbolické kódy, v další části analýzy ovšem již opakovány nebudou.

¹⁷³ ZAMAROVSKÝ (2013, s. 276).

¹⁷⁴ GIBSONOVÁ (2010, s. 169).

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 25.

¹⁷⁶ Tamtéž.

6. Kódy

Kompozice textu je pojata jednoduše. Profesorka McGonnagallová v textu nemá dlouhé monology, hovoří spíše v dialozích, případně je nepřiliš detailně popisována, což zjednodušuje přijetí textu. Profesorka McGonnagallová se objevuje ve všech knihách, nikdy ovšem nezaujímá majoritní roli. I přesto ji ale lze označit za druhou nejvýznamnější ženskou postavu díla. Profesorka je plně podřízena vyššímu ideálu, který zcela uznává.

V rámci sociálních kódů nelze s jistotou říci, z jakého zázemí Minerva McGonnagallová pochází¹⁷⁷, učitelé v Bradavicích jsou ale hluboce uctívání, což přispívá k jejímu statusu. O platu bradavických učitelů se toho čtenáři mnoho nedovídají, nicméně se nezdá, že by profesorka trpěla materiálním nedostatkem. Vystupuje tedy jako dobře zajištěná členka privilegované vrstvy. Protože McGonnagallová nemá žádné bližší rodinné ani přátelské vazby, o nichž by se dalo v sáze dočíst, nelze ani identifikovat její vztah k blízkým osobám.

Symbolickým kódem profesorky McGonnagallové je její přísná vizáž, za niž nepustí žádnou nepovolanou osobu, a také kočka, do níž se jakožto zvěromág proměňuje. Přestože její jméno odkazuje k památce antického Řecka a Říma, kočka je spíše oblíbeným symbolem starých Egyptanů. Zatímco v Evropě se jako domácí zvíře rozšířila nejpozději, Egyptané kočky uctívali, měli je za posvátné, a dokonce je mumifikovali. Egyptské kočky nebyly využívány ani k chytání myši.¹⁷⁸ Kočka je dále považována za zvíře slunečního boha a nepřítele hadů. „V Knize mrtvých se vypráví o tom, jak „velký kocour“ oddělí hlavu hadu Apopovi, jenž svým tělem ohrožuje posvátný strom Persea.“¹⁷⁹ Profesorka tak v podstatě symbolizuje věrnou ochránkyni Bradavic v boji proti Voldemortovi, jehož symbolizují artefakty hada.

Ve druhé rovině označování lze McGonnagallovou chápat jako sice schopnou osobnost, která se ovšem k opravdovému velení nad situací dostane až ve chvíli, kdy zemře její mužský nadřízený, a kterou i přes zásluhy a schopnosti zastíní po Brumbálově smrti další osobnost, tentokrát osobnost Harryho Pottera. Postavy McGonnagallové a Brumbála spojuje zejména naprostá podřízenost vyššímu ideálu a jsou vyjádřením možného archetypálního vztahu muže a ženy. Jejich společné úsilí je korunováno vítězstvím a autorka implikuje, že se tak stalo

¹⁷⁷ Několik let po vydání poslední knihy spustila J. K. Rowlingová webové stránky Pottermore.com, kde se čtenáři mohou dozvědět o jednotlivých postavách více informací, protože však stránky nebyly dostupné v době, kdy potterovská saga vycházela, nejsou v této analýze brány v potaz.

¹⁷⁸ BAHNÍK, Václav. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. 717, [2] s. Členská knižnice nakl. Svoboda, s. 318.

¹⁷⁹ LURKER, Manfred. *Lexikon bohů a symbolů starých Egyptanů: průvodce mystickým a magickým světem Egypta*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2003. 246 s. ISBN 80-242-1016-9, s. 96.

zejména díky bezpodmínečné úctě a spolupráci. Idea tak přežívá smrt a stává se skutečným symbolickým kódem, v němž lze vidět i hlavní poselství knih.

7. Sociální sémiotika

Možnost dominantního čtení textu je rozebrána již výše. Pokud by bylo na postavu Minervy McGonnagallové nazíráno dohodnutě, mohli by se čtenáři a čtenářky například domnívat, že je McGonnagallová dostatečně úspěšná v porovnání s ostatními ženami a že je taková role v pořádku a není třeba, aby se snažila získat vyšší pozici.

Opozitní čtení textu by mohlo nabídnout hlubší interpretaci dotýkající se genderové stereotypizace textu. McGonnagallová by tak mohla být nazírána jako žena, která je nucena potlačovat své přirozené charakteristiky, neboť jedině tímto způsobem může dosáhnout stejného respektu a úcty jako muži. Pokud by interpretace zašla ještě dále, mohla by poukázat také na fakt, že McGonnagallová není ani přes své hluboké sebeovládání a pracovní zapálení ani po letech na nejvyšší možné pozici, ale že se i přese všechno snažení dostala pouze na místo zástupkyně, což lze vyložit jako její neschopnost dostat se jako žena na roveň mužům i v těch chvílích, kdy tomu obětuje vše, včetně osobního života. Vzhledové charakteristiky McGonnagallové z ní navíc nečiní právě atraktivní ženu (ve smyslu současného mýtu krásy), její osobnost tak nese implicitní vzkaz, že kariérně úspěšná žena většinou není hezká a pokud ano, musí svůj vzhled krotit (například svazováním vlasů do uzlu či nošením brýlí), aby mohla být dostatečně respektována.

4.2 Žena jako manželka a matka

Pokud Rowlingová do děje zapojuje matky, jedná se ve většině případů o matky, potažmo manželky či ženy v domácnosti, na plný úvazek. Nejvíce prostoru z nich v knihách dostala Molly Weasleyová, nelze ale zapomenout také na Petunii Dursleyovou, která se rovněž objevuje ve všech dílech ságy, jejich osobnosti proto budou níže analyzovány. Do stejného schématu matek a manželek na plný úvazek zapadá i Narcisa Malfoyová a byla jí zřejmě také Lily Potterová. Ani jedné se však v knihách nedostalo tolik prostoru, aby zde mohly být rozebrány.

Do schématu tohoto typu manželek a matek nezapadá pouze Nymfadora Tonksová, jejíž role bude rozebrána v další kategorii a zaměstnaná matka Hermiony Grangerové. O ní se toho však v knihách mnoho nepíše a její analýza by tak nebyla relevantní a úplná.

4.2.1 Molly Weasleyová

1. Identifikace postavy

Molly, nebo spíše paní Weasleyová, jak je v knize většinou označována, je manželkou Artura Weasleyho. Molly Weasleyová vystudovala Školu čar a kouzel v Bradavicích, ale dále už se patrně nevzdělávala a po svatbě zůstala v domácnosti. Postupně se jí a manželovi narodilo šest synů – Bill, Charlie, Percy, dvojčata Fred a George, Harryho nejlepší kamarád Ron a nejmladší dcera Ginny. Paní Weasleyová je milující matka, která se s láskou stará i o Harryho a Hermionu a která pevnou rukou velí chodu své domácnosti. Na děti a manžela dovede být často přísná, přesto v jejím domě panuje vždy laskavá atmosféra. Rodina je pro Molly Weasleyovou vším.

2. Modalita

Ve vztahu k realitě je paní Weasleyová jednou z nejvíce uvěřitelných postav. Přestože domácí práce zvládá zčásti za pomoci kouzel, ani ta nejsou tak silná, aby ji uchránila všech běžných problémů. A jsou to právě starosti s domácností, zlobivými dětmi, roztržitým manželem a obavy o peníze, které dělají z Molly Weasleyové osobnost, s níž se čtenáři a čtenářky možná již setkali a která působí realisticky.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Laskavá povaha, starostlivá péče a kuchařské dovednosti Molly Weasleyové zpříjemňují život celému jejímu okolí, je však významná zejména proto, že do jisté míry supluje Harryho matku. Díky rodině Weasleyových má Harry poprvé ve svém životě možnost zažít rodinný život. Přestože je podstatná i postava pana Weasleyho, je to právě Molly Weasleyová, která je pro něj z obou rodičů podstatnější. Zatímco roli otce zastávají do jisté míry Brumbál, Hagrid, Lupin, pan Weasley i Sirius, náhradních matek Harry příliš mnoho nemá. Dalšími charakteristikami Molly Weasleyové jsou také přísnost a snaha chránit rodinu.

Molly Weasleyová je schopna být vůdčí osobností. Do vůdčí role se však staví jen v případě absence manžela, například v situaci, kdy je Artur v nemocnici.¹⁸⁰ Jinak se paní Weasleyová se věnuje péči o domácnost, nákupům a přípravě dětí do školy, zatímco pan Weasley chodí do zaměstnání a ve svém volnu spíše odpočívá, což symbolizuje stereotypní patriarchálně založenou rodinu (viz příklad č. 17).

¹⁸⁰ ROWLINGOVÁ (2004, s. 450).

Příklad č. 17

„Ve výčepu našli sedět pana Weasleyho, který si četl v Denním věštci. (...) V tom okamžiku se ve výčepu objevila paní Weasleyová, obtěžkaná nákupy, v závěsu za ní následovala dvojčata Fred a George, která měla v Bradavicích nastoupit do pátého ročníků, čerstvě jmenovaný primus Percy a Weasleyovic nejmladší potomek a jediná dcera Ginny.“¹⁸¹

Paní Weasleyová napomíná děti sama i ve chvíli, kdy jsou s manželem na místě oba¹⁸² a děti se tak při problému automaticky bojí její, nikoliv jeho reakce. Tento systém fungování rodiny odkazuje k tradičnímu viktoriánskému rodinnému modelu. Protože je pan Weasley více v práci než doma a prohřešky dětí řeší zejména matka, berou děti otce jako klidnějšího, což ovšem paradoxně znamená, že když se rozčílí on, má to pro ně větší váhu. Autorka popisuje Molly jako neschopnou pochopit problémy nad rámec těch rodinných (viz příklad č. 18 a příklad č. 19), takže ani když mají Harry s přáteli zastavit Voldemorta, není je v tom paní Weasleyová – na rozdíl od svého manžela – schopná podpořit. Molly působí jako žena, pro kterou je na prvním místě mateřství a dobrý život jejích dětí, proto věci primárně řeší z pohledu bezpečnosti svých potomků. I do bojů s Voldemortovou armádou se paní Weasleyová pustí až ve chvíli, kdy se její děti ocitnou v přímém ohrožení života. Na jedné straně tak v této oblasti zčásti boří genderové stereotypy svou odvahou, na straně druhé je to však právě rodina, která ji donutí bojovat, nikoliv smysl pro všeobecnou spravedlnost či snaha pomoci celému světu, čímž genderovou stereotypizaci své postavy opět spíše potvrzuje.

Zatímco ženy jsou schopné zaujmout genderově nestereotypní roli, aby své blízké ochránily, muži jim toto nevrací. Nestává se, že by se muži v knihách o Harry Potterovi věnovali domácím pracím či vaření, nevychovávali primárně ani děti. Tradicionalistickému pohledu na oddělenou funkci jednotlivých členů rodiny chybí prezentace nutnosti partnerské spolupráce na výše uvedených činnostech.

Příklad č. 18

„Musíme tady počkat na svatbu. Zabily by nás, kdybychom zmizeli.“

Harrymu bylo bez říkání jasné, že má na mysli Fleur a paní Weasleyovou. (...)

„Copak si neuvědomují, jak důležitou –“

¹⁸¹ ROWLINGOVÁ (2001, s. 58-59).

¹⁸² Tamtéž, s. 59.

„Samozřejmě, že ne,“ nenechal ho domluvit Ron.“¹⁸³

Příklad č. 19

„Smím se zeptat, proč jste se rozhodli odejít ze školy?“ zajímala se paní Weasleyová.

„Totiž, Brumbál mi nechal... nějakou práci, kterou musím dokončit,“ huhlal Harry. (...)

„Co je to za práci?“

„Je mi líto, ale nesmím –“

„Tak poslyš, upřímně řečeno se domnívám, že máme s Arturem právo to vědět a nepochybuji o tom, že Grangerovi by se mnou souhlasili!“ prohlásila paní Weasleyová.“¹⁸⁴

Molly Weasleyová je citlivou ženou, které se většina situací dotýká hlouběji než jejího manžela. Ten nese například situaci s odloučením Percyho od rodiny ve Fénixově řádu sice těžce, ovšem nedává to tolik najevo, zatímco jeho žena je „úplně vyřízená, (...), brečí a tak.“¹⁸⁵ Svou citlivost také často vyjadřuje fyzicky, například objímáním svých potomků či Harryho.¹⁸⁶ Pan Weasley své děti tak často neobjímá, stejně tak nebere slzy jako řešení situace a objeví se u něj pouze ve chvíli, kdy oplakává smrt svého syna, tedy v mezní situaci, i tato odlišnost konotuje pravděpodobný autorčin stereotypní názor, že muži a ženy musí nutně fungovat odlišně, kteréžto „pravidlo“ se autorka snaží snad až otrocky dodržovat na mnoha místech svého díla.

Ve vztahu ke svému manželovi působí paní Weasleyová na první pohled jako generál a dominantní osobnost (viz příklad č. 20), při hlubším zkoumání je to ale právě ona, která následuje svého manžela, dělá, co říká, a bere jej jako autoritu, a to i přesto, že s jeho názory nemusí vždy souhlasit (viz příklad č. 21). Lze ji tedy označit za tu, která je ve vztahu ovládána, což je opět charakteristika přisuzována stereotypně ženám.

Příklad č. 20

„Chceš tím snad říct,“ vyptávala se paní Weasleyová a její hlas nabýval s každým slovem na síle, (...) „žeš experimentoval s bůhvíjakými mudlovskými léčebnými kúrami?“

„Ale Molly, zlato, to nebylo žádné experimentování,“ zapřísahal se úpěnlivě pan Weasley.“¹⁸⁷

¹⁸³ ROWLINGOVÁ (2008, s. 78).

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ ROWLINGOVÁ (2004, s. 79).

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 73.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 119.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 470.

Příklad č. 21

„Pravda by ho přece strašlivě vyděsila, Arture!“ namítla rozhorleně paní Weasleyová. „Vážně chceš poslat Harryho zpátky do školy, když nad ním visí taková hrozba?“ (...)

„Nechci mu nijak znepříjemňovat život,“ odsekl pan Weasley, „chci jen, aby se měl na pozoru!“ (...)

„Je úplně v pořádku, takže jaký má smysl –“

Ozval se úder o dřevo a Harry nepochyboval o tom, že pan Weasley thuče pěstí do stolu.

„Kolikrát ti to mám vysvětlovat, Molly? (...)"

„No prosím, Arture, musíš samozřejmě udělat, co považuješ za správné.“¹⁸⁸

Paní Weasleyová na svého manžela žárlí, což může značit vztahovou nejistotu a nízké sebevědomí, tedy opět genderově stereotypní ženské vlastnosti (viz příklad č. 22).

Příklad č. 22

„Madame Delacourová (...) přistoupila k paní Weasleyové (...).

„Enchantée,“ zašvitořila. „Váš manžel nám vyprávěl hrrozně ssajímavé istorrky.“

Pan Weasley se rozchechtal jako blázen.

Když po něm paní Weasleyová střelila vyčítavým pohledem, okamžitě zmlkl a zatvářil se, jako by seděl u smrtelného lože blízkého přítele.“¹⁸⁹

Zatímco pan Weasley na svou ženu nežárlí, vzorec matčina chování přejímá její jediná dcera, která se projevuje stejně ve svém vztahu k Harrymu. (viz příklad č. 23)

Příklad č. 23

„Jedenáctiletá dívenka s nádhernými stříbřitě plavými vlasy (...) pohlédla na Harryho a zamrkala na něj. Ginny si hlasitě odkašlala.“¹⁹⁰

Znak, který by postava Molly Weasleyové měla mít, ale který jí chybí, je případná občasná nespokojenost s tím, že je v podstatě neplacenou kuchařkou a služkou své rodiny a že nemá vlastní kariéru. Na druhé straně je ovšem možné, že Molly možnost vlastní kariéry na počátku vztahu dostala a odmítla, a že je se svým stavem spokojená. Pokud by postava paní Weasleyové v díle chyběla, případně s Harrym neměla tak vřelý vztah, musela by autorka najít jinou postavu, která by mohla zčásti nahradit Harryho matku. Tuto roli by mohla suplovat

¹⁸⁸ ROWLINGOVÁ (2001, s. 62-62).

¹⁸⁹ ROWLINGOVÁ (2008, s. 96).

¹⁹⁰ Tamtéž.

například profesorka McGonagallová či madame Pomfreyová, bradavická ošetřovatelka, ty by ovšem pro vztah s Harrym musely získat širší pole působnosti a musely by se v textu objevovat častěji.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Charakteristiky Molly Weasleyové se dostanou do sporu až když se vrhne do boje s Bellatrix, na druhé straně je to však v kontextu s její ochránářskou povahou očekávatelný protiklad. Molly Weasleyová používá místy příznakový jazyk, zejména ve chvíli, když oslovuje své děti a Harryho, které tituluje jako drahoušky či zlatíčka. (viz příklad č. 24) Toto její vyjadřování je opět spíše stereotypně ženské, poukazující na mateřskost a citlivost, a uchylují se k němu i některé další ženské postavy v díle.

Příklad č. 24

„Ron a Hermiona ti všechno vysvětlí, drahoušku, já už doopravdy musím běžet.“¹⁹¹

Molly Weasleyová je paní svého domu, a tak se nejčastěji objevuje v jeho místnostech, případně na Grimmauldově náměstí, obvykle pak v kuchyni. Žánrově ji lze zařadit mezi postavy pohádkové, neboť ovládá magii, místy také působí jako komická postava, a to ve chvílích, kdy si z ní děti dělají legraci, že se zbytečně zlobí či strachuje.

5. Intertextualita

Postava Molly Weasleyové je archetypem matky, který se objevuje ve všech literárních dílech a nemá v podstatě žádné alarmující negativní vlastnosti. Je jistým středobodem zajišťujícím stabilitu potterovských postav. Postava Molly Weasleyové rovněž klade důraz na vztah se svými dětmi – ať už biologickými, či svým způsobem osvojenými (zde je důležité, že mezi nimi nečiní rozdíl). Děti se k ní také mohou uchýlit v těžkých chvílích a je to právě ona, kdo nejvíce oplakává svého zemřelého syna.

6. Kódy

V rámci sociálních kódů sice patří Weasleyové k čistokrevné kouzelnické linii, mezi kouzelníky však přesto neplatí za elitu. Podobně jako v mudlovském světě zde totiž záleží také na ekonomickém statutu rodin, a protože Weasleyovi patří k chudým rodinám, zažívají také výsměch ze strany bohatých kouzelnických rodin, například Malfoyových. V kontrastu s touto

¹⁹¹ ROWLINGOVÁ (2004, s. 63).

rodinou však autorka poukazuje na vřelost a dobré vztahy chudé, avšak soudržné a milující rodiny Weasleyových.

Paní Weasleyová má rudé vlasy, jejichž nositelé bývají zejména v dětství šikanováni, svým vzhledem navíc neodpovídá standardům současného mýtu krásy, protože je menší a má nadváhu, což někdy bývá zápornými charaktery díla negativně komentováno. Komentování vzhledu žen bývá u Rowlingové poměrně časté (viz příklad č. 25), zatímco muži takto devalvováni nebývají, autorka tak opět implicitně naznačuje stereotypní názor, že ženy musí svým vzhledem zapadnout do určité kategorie.

Příklad č. 25

„Ta že je oslnivě krásná? (...) S čím ji to srovnávala – pruhovanou veverkou?“¹⁹²

Symbolickými kódy, tedy rekvizitami Molly Weasleyové, jsou zejména pomůcky, které potřebuje pro udržování domácnosti, nejčastěji pak kuchyňské náčiní, jako například pánev či utěrka. I tyto kódy dokazují genderovou stereotypnost její postavy, neboť vaření je považováno za tradičně ženskou aktivitu. Symbolické je i její křestní jméno Molly, které v překladu znamená „mamánek“, maminčin mazánek, či sloveso rozmazlovat. Jméno je symbolické dvojnásobně, protože zaprvé potvrzuje její kladný vztah k dětem a zadruhé nese stereotypně ženské významy.

7. Sociální sémiotika

Molly Weasleyová je jednou z kladných postav díla bez výrazných záporných vlastností. Dominantně by měl být text o Molly Weasleyové chápán jako obraz silné ženy, matky, která je pevným bodem pro své děti a manžela a vytváří jim láskyplný domov. Pokud by byl text čten dohodnutě, mohla by být paní Weasleyová viděna jako žena, která udělá vše pro svou rodinu, nicméně její okruh zájmů je díky mateřskosti silně omezený a soustředěný pouze na interní rodinné záležitosti.

Opozitní čtení textu nabídne větší prostor pro interpretaci. Molly Weasleyová tak může být na jedné straně hodnocena jako matka a manželka na plný úvazek, která svou kariéru i zájmy vyměnila za službu rodině. Její mateřské snahy mohou být interpretovány jako přehnané, stejně tak její přílišný zájem o zvelebování rodinného sídla a vaření. Mohla by být interpretována i jako přízemní postava s neschopností vcítit se do vážnějších problémů, které přesahují její stereotypně ženské chápání. Nejvýznamnější matka potterovské ságy tak

¹⁹² ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. 570 s. ISBN 80-00-00994-3, s. 251.

nevyužívá potenciálu oslovit čtenáře a čtenářky poselstvím bořícím zdi genderových stereotypů, ale naopak je ještě více utužuje.

4.2.2 Petunie Dursleyová

1. Identifikace postavy

Petunie Dursleyová je sestrou Harryho matky Lily. Když Lily a její manžel James zemřeli, Petunie a její manžel Vernon se o Harryho začali starat. Sami mají vlastního syna Dudleyho, který požívá všechny výhody svého statutu. K Harrymu se Petunie chová odtažitě, neprojevuje mu lásku a v domě ho trpí jen proto, že chlapec nemá kam jít. Kromě vztahu ke svému synovci je však příkladnou manželkou a matkou, plní vše, co svému muži a synovi na očích vidí, a spokojeně s nimi žije na londýnském předměstí. V knihách se jí nedostává příliš mnoho prostoru, přesto se postava Petunie Dursleyové objevuje v každé knize ságy.

2. Modalita

Ve vztahu k realitě je postava Petunie Dursleyové velmi reálná, neboť nepožívá výhod kouzelníků a neovládá magii. Je „obyčejnou“ středostavovskou matkou, s níž by bylo možné setkat se v jakémkoliv současném románu. Petuniin vztah k Harrymu se jeví možná až jako příliš negativní, což ale může mít své opodstatnění v tom, že si do něj projektuje sestru Lily, na níž žárlila a díky které byla méně oceňovaným dítětem.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Základním znakem Petunie Dursleyové je opičí láska k synovi, kterému všechno dovolí. Dále je také na plný úvazek manželkou a pečovatelkou o domácnost. Petunie Dursleyová nemá zaměstnání a živí ji manžel Vernon, který také rozhoduje o většině záležitostí v domácnosti. O vztahu k manželovi toho příliš mnoho nevíme. Paní Dursleyová se nezdá být žárlivou ženou, působí spíše jako znuřená manželka, která je v podstatě smířená se situací a místy si ji i užívá.

K jejím charakterovým vlastnostem patří i zvědavost, až všetečnost, s níž se snaží zjišťovat nejnovější „drby“ z okolí. Zvědavost přitom bývá označována jako jedna ze základních, a zároveň negativně nahlížených, stereotypně ženských charakteristik (viz příklad č. 26 a příklad č. 27).

Příklad č. 26

„Paní Dursleyová za sebou měla normální, příjemný den. Během večere mu podrobně vylíčila, jaké ta paní odvedle má problémy s dcerou.“¹⁹³

Příklad č. 27

„Jako kdyby nás zajímaly takové nechutnosti,“ pípala přezíravě teta Petunie, která celou aféru dychtivě sledovala v kdejakém časopise, který jí přišel pod kostnatou ruku.“¹⁹⁴

Ve vztahu k synovi se oba rodiče projevují laskavě, nicméně každý po svém, vztah Vernona Dursleyho k synovi bude rozebrán níže. Petunie je ke svému synovi nekritická, miluje ho až přehnaně a otrocky mu slouží, v čemž lze nalézt genderově stereotypní ženský zvyk obětovat se rodině. Kromě toho je Petunie také matkou ustrašenou (viz příklad č. 28), v čemž mohou čtenáři a čtenářky opět spatřit stereotypně ženskou charakteristiku.

Příklad č. 28

„DUDLÁNKU! Co to s tebou je, Dudlánku? Vernone? VERNONE!“ (...)

„Psst! Snaží se nám něco říct, Vernone! No tak, Dudlánku? Pověz to mamince!“¹⁹⁵

Ve vztahu k manželovi je Petuniiným znakem ovladatelnost a bezstarostnost. Zatímco pan Dursley se v *Kameni mudrců* trápí problémy týkajícími se Potterových, své manželce o nich neříká. Ona tak spokojeně usíná a zabývá se pouze novými slovíčky, která se naučil Dudley, zatímco on dlouho do noci nespí a přemýšlí, jaké bude mít situace důsledky.¹⁹⁶

Mimoto se paní Dursleyová nechává svým manželem vést a nechá jej rozhodovat o důležitých věcech podstatných pro rodinu. Její chování naznačuje její přijetí genderově stereotypní vztahové role. Na manžela se obrací jako na autoritu, což může naznačovat Petuniinu sníženou důvěru ve vlastní schopnosti, tedy další stereotypně ženskou charakteristiku. (viz příklad č. 29)

Příklad č. 29

„Vernone,“ říkala právě teta Petunie třaslavým hlasem, „podívej se na tu adresu – jak vůbec mohou vědět, kde spává? Myslíš, že pozorují náš dům? (...)

¹⁹³ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 11).

¹⁹⁴ ROWLINGOVÁ (2004, s. 9).

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 29-30.

¹⁹⁶ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 13).

*Ale co budeme dělat, Vernone? Myslíš, že bychom jim měli odpovědět?*¹⁹⁷

I přes negativní vztah má Petunie k Harrymu v některých chvílích blíže než její manžel Vernon (viz příklad č. 30). Také se na ni obrací Brumbál, když potřebuje, aby Dursleyovi u sebe Harryho nechali a nevyhazovali jej z domu (viz příklad č. 31). Obojí může být příkladem implicitní genderové stereotypizace, kterou autorka do textu umístila, neboť obojí může dokazovat na domnělou vyšší citlivost žen. V tomto případě je ovšem také možné, že se obojí děje z toho důvodu, že je Petunie s Harrym pokrevně spřízněna, jednoznačná interpretace tak není možná.

Příklad č. 30

„Teta Petunie (...) se při tom zvuku rozhlédla. (...) Rychle zastrčila mokrý kapesník, vyhrkla: „Tak tedy – sbohem,“ a vyrazila ke dveřím, aniž na svého synovce pohlédla.

„Sbohem,“ odpověděl Harry.

*Zastavila se a ohlédla se na něj. Harryho se na okamžik zmocnil velice zvláštní pocit, že mu snad chce něco říct: zadívala se na něj nezvykle ostýchavě, užuž pohnula rty, pak ale nepatrně šklubla hlavou a spěšně vyšla ven.*¹⁹⁸

Příklad č. 31

„Kuchyni zaplnil příšerný hlas, který v uzavřeném prostoru umocnila ozvěna. Vycházel z hořícího dopisu na stole.

„Pamatuj na poslední, Petunie!“¹⁹⁹

Petunie Dursleyová nedává žádným způsobem najevo nespokojnost s tím, že neměla možnost se kariérně realizovat. Text pro někoho může konotovat, že autorka zastává rozšířený stereotypní názor, že ženám ke spokojenosti stačí šťastná rodina, kdežto muži se musí realizovat také v zaměstnání, potažmo že muž má být živitelem rodiny, což už je ale v reálu ustupující fenomén. Vzhledem k tomu, že si Petunie stěžuje na to, že byla utlačovaná a méně obdivovaná dítě svých rodičů, je však na pováženou, že je ve svém životě tolik spokojená.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Charakteristiky Petunie Dursleyové ve své podstatě nevystupují ve vzájemných opozicích, celý její život vypadá velmi přesně nalinkovaný a pokud do něj zasahují genderové

¹⁹⁷ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 39).

¹⁹⁸ ROWLINGOVÁ (2004, s. 41-42).

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 43.

stereotypy, pak proto, že je do svého života ona sama pouští. Ani Petunie Dursleyová nepoužívá syntagmaticky náročnější věty a její pasáže jsou srozumitelné. Používá příznakový jazyk, a to zejména v konverzaci se synem (viz příklad č. 28). Neužívá vulgární výrazy, často však zvyšuje hlas, a to zejména, když hovoří s Harrym.

Výstupy Petunie Dursleyové se nejčastěji uskutečňují v jednotlivých místnostech jejího a Vernonova domu. Nejčastěji se objevuje v kuchyni a v obývacím pokoji. Žánrově funguje jako postava ze současného románu. Místy se svým manželem působí jako komické a odlehčující prvky díla. Svým způsobem tak jsou parodií na klasickou šťastnou a zajištěnou patriarchální rodinu, jež by se dala pochopit i jako výsměch silným genderovým stereotypům – pokud by v Harry Potterovi ovšem nefigurovala postava Molly Weasleyové a dalších, jejichž charakteristiky naopak genderové stereotypy místy podporují.

5. Intertextualita

Postava Petunie Dursleyové je archetypem žárlivého sourozence, který se neumí vyrovnat s faktem, že je ten druhý uznávanější. Podobný vztah dvou sourozenců lze najít v literatuře velmi často, a to například v pohádce o Popelce, v *Mrazíkovi* a podobně.

6. Kódy

Petunie v textu nemá žádné složitější monology, hovoří pouze v dialogích, její nálady také nejsou nijak detailněji popisovány. V rámci sociálních kódů lze vydedukovat, že je Petunie Dursleyová členkou vyšší střední třídy. Její manžel vlastní firmu a je schopen ji finančně více než dobře zajistit, jejich jediný syn (počet dětí může také sloužit jako sociální ukazatel) studuje prestižní soukromou školu a lze předpokládat, že i samotné Petunii se dostalo dobrého vzdělání. Mimoto je však Petunie popisována jako – z hlediska současného mýtu krásy – neatraktivní žena kostnaté postavy s koňským obličejem a koňskými zuby. Tyto charakteristiky autorka v textu opakuje poměrně často a lze je považovat za snahu o fyzickou projekci negativních psychických vlastností tety Petunie.

Symbolickými kódy tety Petunie jsou zejména kuchyňská náčiní různého druhu, kterými se ohání při řeči, případně jimi vyhrožuje Harrymu. Dalším symbolickým kódem je její křestní jméno. Petunie je kromě ženského jména také květina, a právě květiny symbolizují křehkost a ženskost. K pojmenovávání žen názvy květin se autorka uchyluje poměrně často, příkladem může být Lily (tedy lilie) Potterová nebo Levandule Brownová, bradavická studentka. Jméno Petunie je symbolické také proto, že zatímco petúnie je „obyčejná“ zahradní květina, lilie je květina vznešená, kterou do svého erbu zabudovali i francouzští panovníci.

Jména sester tak mohou poukazovat na jejich nerovnocenný vztah. Oba druhy těchto kódů jsou silně spojeny s genderovou stereotypizací v sáze. Texty o Petunii Dursleyové prezentují několik prvků dominantní kultury, zejména pak zdůrazňují funkci patriarchální rodiny, považované v západní společnosti za tradiční.

7. Sociální sémiotika

Na první pohled působí Petunie Dursleyová jako nekomplikovaná maloměstská manželka a matka bez jakýchkoliv problémů, která si užívá života. V rámci dohodnutého čtení by čtenáři a čtenářky mohli dojít k závěru, že je Petunie sice spokojená, nicméně zřejmě není přehnaně ambiciózní, a proto ji její způsob života naplňuje. Pokud by byl text čten opozitně, mohla by být Petunie zhodnocena jako ovladatelná bytost, sloužící otrocky svému synovi a manželovi, která navíc prezentuje všechny – zejména negativní – ženské stereotypní vlastnosti.

Autorka nechává Petunii i Molly Dursleyovou žít v bublinách žen, které si mohou dovolit zůstat v domácnosti a nijak nereflektuje existenci matek svobodných. Tyto ženy dílo Rowlingové ignoruje a vyčleňuje z utopického světa.

4.3 Žena v zaměstnání

Kategorie Žena v zaměstnání je v *Harry Potterovi* specifická, neboť se v knihách neobjevuje příliš mnoho žen, které by byly zaměstnány, a zároveň měly pro ságu významnější roli. Jednou z takto významných žen je Minerva McGonagallová, jež ovšem byla zkoumána jako žena v hlavní roli, dále se pak jedná o Dolores Umbridgeovou a Nymfadoru Tonksovou, které se sice objevují v sérii později, obě mají ovšem výraznou roli. Zaměstnanými ženami jsou i všechny bradavické vyučující, matka Hermiony Grangerové a ošetřovatelka madame Pomfreyová, ty ovšem v *Harry Potterovi* nemají stěžejní role a jejich analýza by tak nutně musela být neúplná.

4.3.1 Dolores Umbridgeová

1. Identifikace postavy

Dolores Umbridgeová patří k nejzápornějším postavám celé ságy. Objevuje se poprvé v knize *Harry Potter a Fénixův řád*, kdy jakožto pracovnice Ministerstva kouzel nastoupí do Bradavic jako učitelka Obrany proti černé magii a začne studenty mučit nevybíravými výchovnými metodami a tvrdými fyzickými tresty. Nejvíce konfliktů s ní má samotný Harry, který tvrdí, že se lord Voldemort vrátil, což je ovšem stanovisko, proti němuž ministerstvo ostře

vystupuje. Na konci dílu zmizí Umbridgeová po konfliktu s kentaury v Zapovězeném lese. V sedmé knize se Umbridgeová opět objevuje, a to na straně Voldemorta, jemuž pomáhá třídit čistokrevné a nečisté kouzelníky. Harry a jeho přátelé ji napadnou, neboť potřebují medailonek, který jim pomůže Voldemorta zničit. Umbridgeová nemá žádné zřejmé pozitivní stránky.

2. Modalita

Dolores Umbridgeová je ztělesněním negativních charakteristik, pro čtenáře a čtenářky tak patrně nebude problémem vybrat si takovou vlastnost, s níž se již setkali a považovat díky ní Umbridgeovou za uvěřitelnou postavu. Diskutabilní je pouze fakt, že je na reálnou bytost snad až příliš záporná.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Postava Dolores Umbridgeové je svými metodami sice specifická, pro dějovou linii ságy ovšem není natolik stěžejní, aby nemohla být nahrazena jinou postavou s negativními charakteristikami. Ty by nemusely být totožné s těmi jejími a stejně by mohla být tato dějová linie uspokojivá. Pokud by se mělo jednat přímo o postavu z *Harryho Pottera*, pak by ji mohl zastupovat například Severus Snape, jehož dějová linie by ovšem nemohla být do větší šíře rozvinuta a musel by zůstat tak negativním charakterem, jak jej popisují první díly série.

Dolores Umbridgeová sice působí na totožné pozici jako Minerva McGonnagallová, tedy na pozici zástupkyně mocného muže, rozdíl je ovšem v tom, že Umbridgeová nejen, že svého nadřízeného neadoruje (viz příklad č. 32), ale rovněž má i nadhodnocené uvažování o svých vlastních schopnostech (viz příklad č. 33). V běžném vnímání jsou toto spíše mužské vlastnosti a mohou konotovat její nestereotypnost.

Příklad č. 32

„Ministr by určitě nechtěl, abyste porušila zákon, paní profesorko!“ křičela Hermiona.

„Co Korneliusovy oči nevidí, to jeho srdce nebolí,“ poznamenala Umbridgeová.“²⁰⁰

Příklad č. 33

„Všichni jen žvanili o tom, že je třeba vás nějak umlčet... diskreditovat vás... já ale byla jediná, kdo s tím doopravdy něco udělal... až na to, že tenkrát jste se z toho vykroutil, že, Pottere?“²⁰¹

²⁰⁰ ROWLINGOVÁ (2004, s. 686).

²⁰¹ Tamtéž, s. 687.

Umbridgeová ráda užívá fyzických trestů a její agrese by mohla být považována za stereotypně mužskou vlastnost, a tak by se dalo říci, že jedna z nejpříjemnějších ženských postav díla je zároveň nejméně genderově stereotypní. Možné opozitní čtení tohoto stanoviska však bude nastíněno v sekci číslo 7.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Jednotlivé charakteristiky si u Dolores Umbridgeové neodporují, naopak si vzájemně vychází vstříc a tvoří její jedinečný negativní charakter. Protože Dolores Umbridgeová působí v jedné knize jako učitelka a ve druhé pracuje na zvláštní pozici na ministerstvu, odehrávají se její dialogy zejména v učebnách, v bradavické Velké síni a v jejím kabinetu, později pak ve vyšetřovací místnosti ministerstva.

Dolores Umbridgeová klade zvláštní důraz na svou mluvu, kterou se, podobně jako svými historkami, snaží dosáhnout patřičné úcty, snaží se také přesvědčit své okolí, že patří k té nejprivilegovanější společenské vrstvě. Používá příznakovou řeč, a to zejména, když své studenty označuje jako drahoušky. Na rozdíl od paní Weasleyové, která tím vyjadřuje svou lásku k dětem, však Umbridgeová tato označení volí záměrně, ve snaze vyvolat v dětech dojem, že je citlivou ženou a má je ráda. O zdůraznění ženskosti a „zcitlivění“ své osobnosti se patrně snaží i častým nošením růžové barvy. Tímto Umbridgeová využívá genderovou stereotypizaci ve svůj prospěch. Podobnou věc dělá například i Hermiona, když v knize *Harry Potter a Fénixův řád* předstírá psychické zhroucení a pláč, tedy záležitosti stereotypně ženského rázu, aby zachránila své kamarády. Žánrově splňuje postava Dolores Umbridgeové charakteristiky zlé čarodějnice z pohádky, zčásti by mohla být také postavou z thrilleru či hororu.

5. Intertextualita

Dolores Umbridgeová je prototypem klasického literárního „zloducha“ bez možnosti příklonu ke správné straně. Odkazuje tak například na osobnost zlé královny v pohádce o Sněhurce, macechy v pohádce o Popelce či podobných záporných hrdinů a hrdinek.

6. Kódy

Na společenském žebříčku je Dolores Umbridgeová postavena velmi vysoko, čemuž pravděpodobně napomáhá i vymyšlením historek o své spřízněnosti s nejdůležitějšími rody. O původu Umbridgeové toho čtenáři mnoho neví, je však patrně čistokrevnou čarodějkou. Díky svému vlivu na Ministerstvu kouzel a výhodné pracovní pozici se také jeví jako finančně

zajištěná žena. Nemá navíc problém přizpůsobit se žádnému vládnoucímu režimu, z něhož může těžit.

Symbolický kód tvoří i křestní jméno a příjmení Dolores Umbridgeové. Jméno Dolores mohlo být odvozeno od španělského slova dolor, což znamená bolest, lítost, či zármutek. Jméno je symbolické zejména proto, že je Umbridgeová proslulá svými krutými metodami, jimiž si vynucuje poslušnost. Příjmení Umbridge je pak homonymem slova umbrage, jež v angličtině znamená urazit se, případně může být odvozeno z latinského umbra, což znamená stín nebo duch. Zejména anglické umbrage je pak pro Umbridgeovou symbolické, neboť je často pohoršená a dává to najevo.

7. Sociální sémiotika

Postavu Dolores Umbridgeové lze z genderového hlediska chápat vícero způsoby. Dominantní čtení její postavy by mohlo Dolores vidět jako silnou dominantní ženu, která se nebojí jít za každou cenu za svým cílem, dohodnuté čtení by pak mohlo klást důraz nejen na její dominanci, ale i na jistou podřízenost, kterou vykazuje vůči autoritám. Pokud by na její postavu bylo nahlíženo opozitně, mohli by však čtenáři a čtenářky dojít k závěru, že Dolores Umbridgeová je tak zlá právě proto, že je ženou, a v případě, že by nezesílila své negativní vlastnosti na úkor těch pozitivních, nikdy by se nemohla v úspěšnosti dostat na roveň mužům. Na její postavu lze nahlížet i jinak. Umbridgeová patří k nejméně genderově stereotypním postavám v díle, vzhledem k tomu, že je ale zároveň jednou z nejzápornějších postav, vzbuzuje tento fakt dvousečné emoce. Lze totiž polemizovat nad tím, že se Rowlingová snaží Umbridgeovou zobrazit negativně, a že tak bere jako negativní její genderově nestereotypní vlastnosti, čímž přenáší implicitní sdělení, že genderově stereotypní rozdělení společnosti je pozitivní a odchylky od těchto stereotypů nikoliv.

Postava Umbridgeové není propracována do takové hloubky, aby se čtenáři mohli dozvědět příčinu jejího chování, charakter se tak jeví jako nedotažený, neboť autorka záměrně ignoruje možnosti přiblížit Umbridgeovou čtenářům.

4.3.2 Nymfadora Tonksová

1. Identifikace postavy

Nymfadora Tonksová se generačně pohybuje mezi Harrym a jeho přáteli a Weasleyovými, Remusem a Siriusem. Je to mladá dívka smíšeného původu, která měla v Bradavicích patrně vynikající průměr, neboť se dostala do bystrozorského výcviku a následně

se bystrozorkou také stala. Bystrozorové se živí pronásledováním zlých černokněžníků, jedná se tak o zaměstnání aktivní, odpovídající svou náplní spíše mužským stereotypům, a Tonksová tak stereotypy narušuje.

Tonksová se stane dobrou kamarádkou Hermiony, Harryho, Rona i Ginny a zamiluje se do Remuse Lupina, jehož si ke konci ságy vezme a s nímž zplodí syna Teddyho. Remus i Tonksová umírají v bitvě o Bradavice, v níž oba aktivně bojují. Tonksová je metamorfomágem, tedy osobou, která je schopná měnit podle libosti svůj vzhled. K jejím vlastnostem patří také nešikovnost.

2. Modalita

Ve vztahu k realitě se Tonksová jeví jako příklad moderní mladé ženy, která ví, co chce a jde si za tím. To se projevuje jak v práci, kdy získá jednu z nejnáročnějších kvalifikací v kouzelnickém světě, tak i v osobním životě, kdy v podstatě přesvědčí ke vztahu Remuse Lupina, jenž ji chce ochraňovat před svou vlkodlačí kletbou a vztah z tohoto důvodu odmítá. Tonksová tak působí jako veskrze uvěřitelná bytost, která by po menší modifikaci mohla fungovat jako postava současných románů o emancipovaných ženách.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Základním znakem Tonksové je, že je odvážná, dominantní bystrozorka. Na druhé straně je ale nešikovná a často si ze sebe dělá legraci. Její dominantnost se projevuje například ve chvílích, kdy odporuje svému přímému nadřízenému Pošuku Moodymu (viz příklad č. 34).

Příklad č. 34

„Kurz jihovýchod a dál nabírejte výšku, před námi jsou nízká mračna, ve kterých se můžete ztratit!“ volal Moody

„Do žádných mraků nepoletíme!“ odporovala rozčileně Tonksová. „Byli bychom úplně promočení, Pošuku. (...)

„Měli bychom se kousek vrátit, abychom se ujistili, že nás nikdo nesleduje!“ hulákal Moody.

„ZBLÁZNIL JSTE SE, POŠUKU?“ zaječela zepředu Tonksová. „Jsme už všichni ke košťatům úplně přimrzlí!“²⁰²

Tonksová disponuje i některými dalšími stereotypně mužskými charakteristikami, například neovládá kouzla pro domácnost a nepotrpí si na čistotu.²⁰³ Má také smysl pro humor,

²⁰² ROWLINGOVÁ (2004, s. 59).

²⁰³ Tamtéž, s. 52.

ačkoliv často směřovaný proti sobě samé. Obdivuje rovněž Harryho drahé koště Kulový blesk.²⁰⁴ Košťata v kouzelnickém světě zřejmě simulují automobily či motorčky, tedy prostředky, k nimž mají stereotypně vztah zejména muži. Podobně je tomu i u kouzelníků. Většina čarodějek nelétá a některé (například Hermiona či Fleur) mají s košťaty vysloveně problém, neboť je neumí řídit, což pravděpodobně souvisí se stereotypním pohledem na ženskou neschopnost dobře ovládat dopravní prostředky. Tonksová však košťata umí nejen ovládat, ale také se vyzná v jejich značkách (viz příklad č. 35).

Příklad č. 35

*„Páni! Kulový blesk? (...) A já pořád létám na Kometě Dva šedesát.“*²⁰⁵

Tonksová je také jediná žena ve skupině mužů, kteří se ve *Fénixově rádu* vydají zachránit děti, bojující na ministerstvu s Voldemortem.²⁰⁶ Je ovšem jediná z přeživších, jejíž zranění jsou pak natolik vážná, že musí být hospitalizována²⁰⁷, což může v konotativní rovině naznačovat, že je sice úspěšná, avšak jakožto žena je nejzranitelnější. Podobně se autorka staví například k Fleur Delacourové, která se sice v *Harry Potterovi a Ohnivém poháru* zvládne stát šampionkou boje o pohár, je však mezi zúčastněnými chlapeci nejslabší. Rowlingová tak implikuje, že ženy se mužům nemohou svými schopnostmi vyrovnat, a pokud už se dostanou na jejich úroveň či na jejich pozici, jsou na ní vždy nejslabší.

Tonksová je také velice nešikovná, často převrhává věci, nebo něco pokazí při snaze pomoci. To se může jevit buď jako spíše stereotypně mužská vlastnost, nebo naopak snaha přílišnou emancipovanost Tonksové zmírnit (viz příklad č. 36).

Příklad č. 36

*„Což znamená, že ty zbýváš na mě, Rone!“ rozzářila se Tonksová, zamávala na něj a převrhla přitom stojánek na hrnečky. Ron se zatvářil o něco méně potěšeně než Hermiona.“*²⁰⁸

I Ronova reakce ukazuje, že nešikovností Tonksové jsou její schopnosti sníženy a nepůsobí pak tak důvěryhodně jako muži na její pozici, čímž Rowlingová sráží schopnosti žen a staví je pod úroveň schopností mužských.

²⁰⁴ ROWLINGOVÁ (2004, s. 55).

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 735.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ ROWLINGOVÁ (2008, s. 52).

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Tonksová je specifickou postavou, jejíž charakteristiky si do jisté míry odporují, jak je uvedeno výše. Tonksová používá příznakový jazyk plný nespisovných výrazů, čímž se autorka patrně snaží odlišit ji od stereotypní části ženských postav, které takto nehovoří. K nejčastějším dějištím Tonksové patří kuchyně Doupěte, potažmo domu na Grimmauldově náměstí, několikrát se také objevuje v Bradavicích a v Zobí ulici.

5. Intertextualita

Postava Nymfadora Tonksové odkazuje k antické mytologii. První část jejího křestního jména pochází patrně ze slova nymfa, což byly „vodní, lesní a horské bohyně Řeků a Římanů, podobné našim vílám a rusalkám. Pocházely z nejrůznějších rodičů, často neznámých, a v hierarchii bohů zaujímaly nižší postavení. (...) K lidem byly nymfy přívětivé a rády se s nimi stýkaly. Mladí muži udělali však někdy lépe, když se jim vyhnuli. Známe dost případů, že je nymfy ve své touze po lásce přivedly do neštěstí nebo záhuby.“²⁰⁹

Nymfadora taktéž pochází z méně významné rodiny a má velmi přátelský vztah ke svému okolí, na něž působí podobně bezstarostně, jako antické nymfy. Podobně jako ony však má komplikovaný vztah s Lupinem, jehož do vztahu zřejmě donutí a později si pravděpodobně vynutí i dítě, čímž se Lupin dostane do špatné psychické situace. Tyto charakteristiky (zejména vynucování si manželství a dítěte) patří ke stereotypně ženským a snižují tak genderovou nestereotypnost Tonksové v jiných oblastech.

6. Kódy

Tonksová pracuje na prestižní pozici, její rodina však není právě příkladem spořádaných kouzelníků. Její matka si vzala mudlu, čímž se shodila ze společenského žebříčku, Tonksová pak své vlastní postavení ještě ponížila, neboť si vzala za manžela vlkodlaka. Díky Fénixovu řádu však mají Tonksová i Lupin mnoho přátel, kteří je přijímají s láskou a bez ohledu na původ.

Symbolickým kódem Tonksové je zejména její schopnost měnit svůj vzhled, kterou baví své okolí, a která může zároveň poukazovat na vnitřní rozpolcenost její osoby. Tonksová se na jednu stranu snaží být úspěšná ve své kariéře, jako by se ale bála své schopnosti plně rozvinout a kazí je svou nešikovností. Na druhé straně se snaží používat „kouzla pro domácnost“, ta jí ale také nejdou, což může symbolizovat genderově stereotypní zobrazení ženy, která se snaží uspět v „mužském světě“, ale nedaří se jí to, a která se opakovaně pokouší

²⁰⁹ ZAMAROVSKÝ (2013, s. 295-296).

vrátit k roli, kterou ženám tradičně přisuzují genderové stereotypy, už ale není schopna ani tohoto, zůstává tak navždy vykořeněnou osobností. Její rozpolcenost jde ještě dále v tom, že si za manžela vybere jediného člověka ve svém okolí, který také mění podobu. Rozpolcenost její osobnosti může mít kořeny již v dětství a může být zapříčiněna faktem, že Tonksová pochází ze smíšeného manželství, díky němuž byla její matka zavržena většinou rodiny.

7. Sociální sémiotika

Tonksová může při dominantním čtení působit jako příklad moderní emancipované ženy, která má jak kariéru, tak vztah, autorka jí ovšem toto zřejmě nemohla dopřát bez jisté daně, a tak umenšila schopnosti Tonksové a udělala z ní sice úspěšnou, ovšem nešikovnou mladou ženu, která má tendenci ponižovat samu sebe – tak by aspoň mohla působit při dohodnutém čtení. Při opozitním čtení by čtenáři a čtenářky mohli dojít k závěru, že neschopnost Tonksové být lepší než muži a její nešikovnost v oblasti stereotypně mužských aktivit má symbolizovat její slabost, tedy stereotypně ženskou vlastnost. Na druhé straně však bude Tonksová díky svému zaměstnání a schopnosti dominantního jednání vždy vyčnívat z řady ženských hrdinek v *Harry Potterovi* a jako jedna z mála aspoň částečně narušovat silně stereotypní charakteristiky ostatních žen v potterovské společnosti. Autorka však i přesto ignoruje škálu různorodých typů žen, které mohla v sáze představit a pomoci jim tak k lepšímu přijetí společností.

4.4 Muž ve vedoucí pozici

Tato část se zaměří na popis osobností Harryho Pottera a Albuse Brumbála, poněvadž jsou hlavními hrdiny díla a oba se vyskytují ve vůdčí pozici – Harry Potter velí svým přátelům a Brumbál Fénixovu řádu.

4.4.1 Harry Potter

1. Identifikace postavy

Harry Potter je hlavním hrdinou celé ságy. Příběh začíná, když malý Harry nevědomky porazí nejstrašnějšího čaroděje všech dob Voldemorta a přijde při té příležitosti o oba rodiče. O deset let později se Harry dostává do Školy čar a kouzel v Bradavicích a Voldemort začne znovu nabývat na síle. Harry a jeho přátelé Ron a Hermiona spojí síly a vymyslí plán, jak se Voldemorta jednou provždy zbavit, což se jim ke konci sedmého dílu podaří. Do svých jedenácti let Harry vyrůstal u tety Petunie a strýce Vernona Dursleyových na předměstí Londýna, přičemž neměl ani ponětí o tom, že je ve světě kouzelníků slavný, netušil ani,

že je sám kouzelníkem. V den jeho jedenáctých narozenin se však vše dozvěděl a dostal se do kontaktu s kouzelníky, díky čemuž ze dne na den začal požívat výhody své slávy.

Vzhledem k tomu, že Harry nemá se strýcem a tetou hezké vztahy, protože ti jej nikdy nepřijali za svého, je mu rodinou zejména rodina Weasleyových a kmotr Sirius. Harry udržuje přátelské vztahy s mnoha dalšími studenty, problémy má pouze se studenty z koleje Zmijozel, kde studuje i jeho úhlavní studentský nepřítel Draco Malfoy. Harryho postava prožívá ovšem také okamžiky zavržení a osamění, a to například v době, kdy je považován za Zmijozelova dědice nebo v období, kdy prohlašuje, že se Voldemort opět vrátil, což si ostatní ve své naivitě nejsou schopni připustit. Když Harry Voldemorta porazí, zajistí si pak doživotní slávu. Harry je také populární u mladých dívek, které jej často obdivují, chodí se spolužačkou Cho Changovou a později si vezme za manželku Ronovu sestru Ginny. Ve škole je Harry spíše průměrným studentem, vyniká však v kouzelnické hře famfrpál, v níž vynikal i jeho otec.

2. Modalita

Jakožto sirotek, který se ze dne na den stane bohatým a opěvovaným hrdinou, není Harry Potter právě nejuvěřitelnější postavou celého díla, je to ovšem právě způsob, jak se se svou realitou vyrovnává, který může být inspirativní a blízký mnoha čtenářům a čtenářkám. Čtenáři a čtenářky navíc mohou Harryho milovat právě z toho důvodu, že prezentuje možnost naděje, přičemž je zde několik druhů nadějí, které do Harryho postavy mohou čtenáři libovolně projektovat. Harry představuje možnost naděje získat milující rodinu a stabilní zázemí i v případě, že člověk nemá vlastní rodiče, je ale také nositelem naděje vybočit z nudných zajetých kolejí a prožít dobrodružství. Z genderového hlediska Harry prezentuje chlapce, který strávil většinu dětství v nemilujícím a dominantním prostředí, nicméně jej tento osud doživotně nezatížil a stal se mužem, schopným budovat pevné vztahy.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Harryho základní charakteristikou je to, že je chlapcem, který přežil Voldemortův útok a zároveň je vyvolenou osobou, která může jako jediná Voldemorta porazit. Pro celou ságu je jeho role nejpodstatnější a nebýt jeho a jeho specifických charakteristik, Voldemort by nikdy nemohl být poražen. Proto nelze uvažovat o tom, že by Harryho osobnost mohla být nahrazena někým jiným. Nejen Harryho specifický osud a odlišnosti, ale rovněž jeho charakter, jsou pro dílo stěžejní a pokud by byly jiné, mohlo by to významně narušit celou dějovou linku.

Za Harryho další znak lze označit odvahu (viz příklad č. 6), laskavost, ale zároveň i dominantnost. A právě dominantnost a jeho vztah k opačnému pohlaví bude pro tuto analýzu

stěžejní. Ve vztahu ke druhému pohlaví umí být Harry Potter galantní, což lze ve druhé rovině označování pochopit tak, že má zažitou genderově stereotypní představu o tom, že ženy musí chránit (viz příklad č. 37). Zároveň má ale problém na emotivní reakce žen nalézt vhodnou odpověď, což lze opět vyložit jako genderově stereotypní pohled na muže, naznačující, že oni neumí emoce snést (viz příklad č. 38). Pozitivně hodnotí, že Ginny nepláče, a dokonce její schopnost odolat pláči považuje za důsledek toho, že ji zocelilo soužití s bratry, což opět naznačuje, že hlavní hrdina má místy genderově stereotypní uvažování, přisuzující pláč pouze ženám (viz příklad č. 39).

Příklad č. 37

„Zhroutila se do křesla, stočila se do klubička a rozplakala se. Harry si připadal jako omráčený. Sehnul se, zvedl viteál a zavěsil si ho kolem krku. Stáhl z Ronovy palandy pokrývku a přehodil je přes Hermionu.“²¹⁰

Příklad č. 38

„Harry viděl, že se roztrásla usedavým pláčem. Stál a díval se na ni, napadlo ho, že by k ní nejspíš měl jít a pokusit se ji utišit, něco ho ale drželo jako přikovaného na místě.“²¹¹

Příklad č. 39

„Sebral odvalu a podíval se na ni. Neplakala, to byla jedna z mnoha báječných Ginnyových vlastností, že se jen zřídka uchýlovala k slzám. Občas ho napadalo, že ji nejspíš zocelilo, že vyrůstala se šesti bratry.“²¹²

Další Harryho charakteristikou je, že je nepsaným vedoucím skupiny přátel. Pozici zaujme v podstatě automaticky hned v první části ságy (viz příklad č. 40) a je vedoucím až do konce (viz příklad č. 41). Ačkoliv nelze říci, že má Harry vedoucí pozici výhradně z genderových důvodů, neboť roli zde pravděpodobně hraje i to, že je z trojice přátel nejslavnější, jeho chování ve vyhraněných situacích už genderovou stereotypizací zcela neskryje. Zejména se to projevuje při jednání s Hermionou. Jak je uvedeno výše, Hermionu často poslouchá, a dokonce ji nechá, aby jej peskovala, jakmile je ale přesvědčen o svém názoru, pak jí rozhodně nedovolí, aby se do jeho plánů vměšovala (viz příklad č. 42).

²¹⁰ ROWLINGOVÁ (2008, s. 266).

²¹¹ Tamtéž, s. 268.

²¹² Tamtéž, s. 102.

Příklad č. 40

„Zděšený Harry divoce kýval na ostatní, aby šli za ním, jak nejrychleji mohou. (...) „Tudy!“ nehlasně vyzval Harry ostatní, a zděšeně se plížili dlouhou chodbou plnou rytířských brnění. (...) „UTÍKEJTE!“ zařval Harry a všichni čtyři vyrazili vpřed.“²¹³

Příklad č. 41

„PRYČ!“ zařval Harry, chytil Hermionu za ruku a Rona za paži a otočil se na místě.“²¹⁴

Příklad č. 42

*„Rozhodně nesmíme nechat viteál jen tak někde povalovat,“ prohlásil Harry rozhodným tónem. „Kdybychom ho ztratili, kdyby ho někdo ukradl...“
„No dobrá, dobrá,“ uklidňovala ho Hermiona.“²¹⁵*

Harry se snaží být dobrým vedoucím a být ve svých plánech o krok napřed před svými přáteli, když se mu to však přestane dařit, je Harry svou špatnou schopností vést velmi zklamán a reakce přátel jej děsí (viz příklad č. 43). Strach z neúspěchu ve vůdčí pozici lze na rovině konotace opět vyložit jako genderově stereotypní záležitost, poukazující na fakt, že muži jsou stereotypně předurčení vést a být v práci úspěšní a že se stereotypně nejvíce obávají neúspěchu právě na tomto poli.

Příklad č. 43

„Ron se ani nijak nesnažil svou mizernou náladu skrývat a Harry začínal mít strach, že svými nedostatečnými vůdčími schopnostmi zklamal i Hermionu.“²¹⁶

Při hádce se Harry i Ron chovají agresivně, nebojí se výpadů, zatímco Hermiona se snaží působit jako určitý katalyzátor a konflikt uklidnit, bojí se navíc do hádky příliš zasahovat. Chlapecké a ženské jednání je tak striktně oddělené a stereotypizované. (viz příklad č. 44).

²¹³ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 149).

²¹⁴ ROWLINGOVÁ (2008, s. 231).

²¹⁵ Tamtéž, s. 251.

²¹⁶ Tamtéž, s. 215.

Příklad č. 44

„Ne že bych si to tady s vámi neužíval (...),“ pokračoval Ron. (...) „Rone,“ vydechla Hermiona, promluvila ale tak tiše, že mohl předstírat, že ji přes hlasité bubnování deště do stanové cely neslyší. (...)

„Můžeš mi tedy prozradit, co přesně nesplnilo tvoje očekávání?“ zeptal se Harry. Na pomoc jeho argumentům teď začínal přicházet vztek. (...)

„Sundej si ten medailonek, Rone,“ vybídla ho Hermiona neobvykle vysokým hláskem. „Prosím, sundej si ho. Kdybys ho neměl celý den na krku, mluvil bys jinak.“

„Ale ne, nemluvil,“ zarazil ji Harry, který nebyl ochoten hledat pro Rona nějaké výmluvy.“²¹⁷

Ve vztahu k Hermioně se Harry chová genderově stereotypně i ve chvílích, kdy mu Hermiona sděluje věci, které jsou podle ní podstatné pro jejich budoucí plán (viz příklad č. 45). Harry si Hermiony sice váží, její názory mu ale patrně nepřipadají tak důležité, aby se nad nimi do detailu zamýšlel. To může být opět vyloženo tak, že Harry sdílí genderově stereotypní názor, že ženy moc mluví, a ne vždy jdou přímo k věci.

Příklad č. 45

„Harry ji nechal mluvit, přikyvoval a hlasitě přitakával, kdykoli se na okamžik odmlčela, v myšlenkách byl ale někde úplně jinde.“²¹⁸

Přestože je Harry na Hermionu místy ostrý a její názory mnohdy neuznává, poté, co zůstanou sami bez Rona, si Harry pomalu začíná uvědomovat, že by o Hermionu mohl přijít, v důsledku čehož se jeho vztah k ní začíná modifikovat. Bere Hermionu vážněji a má strach se jí na některé věci zeptat. Toto by se dalo vyložit jako stereotypní přístup mužů k ženám a tendenci více se o ně snažit ve chvíli, kdy o ně začínají přicházet, nebo se toho obávají. Harry však projevuje i velice nestereotypní prvky chování, a to zejména citlivost, tedy stereotypně ženskou vlastnost, kterou dává najevo zejména ve chvílích, kdy se situace dotkne jeho rodičů (viz příklad č. 46), či jeho vztahu k lidem, kterých si váží a kteří nějakým způsobem zraní jeho city (viz příklad č. 47).

Příklad č. 46

„Cítil v sobě něco nevýslovně palčivého, napůl radost a napůl hluboký smutek.“²¹⁹

²¹⁷ ROWLINGOVÁ (2008, s. 264).

²¹⁸ Tamtéž, s. 275.

²¹⁹ Tamtéž, s. 194.

Příklad č. 47

„Harry si na okamžik v duchu představoval, jaké by to bylo, kdyby sem s Brumbálem přišel, jak by to stmelilo jejich vzájemný vztah a jak mnoho by to pro něj znamenalo. Vše ale nasvědčovalo tomu, že pro Brumbála byla skutečnost, že jejich rodiny odpočívají bok po boku na tomtéž hřbitově, pouhou bezvýznamnou shodou okolností a pravděpodobně se nijak nedotýkala úkolu, jehož splnění po Harrym požadoval.“²²⁰

Své city však Harry vyjadřuje opět genderově stereotypně – nepláče, nýbrž svůj smutek projevuje zejména vztekem (viz příklad č. 48).

Příklad č. 48

„Vůbec nemáte ponětí... netušíte...“

„Co netuším?“ zeptal se klidně Brumbál.

To už bylo příliš. Harry se otočil a třásl se zuřivostí.

„Nechci mluvit o tom, co cítím, jasné?“

„Harry, tohle tvoje utrpení dokazuje, že pořád zůstáváš člověkem. Ta bolest je součástí lidské – „

„V TOM – PŘÍPADĚ – NECHCI BÝT – ČLOVĚKEM!“ zaburácel Harry, sebral ze stolu na pavoučích nohách vedle sebe křehký stříbrný přístroj a mrštil jím přes celou místnost.“²²¹

Agrese, kterou Harry projevuje, jakožto reakci na svůj žal, je opět vlastností přiřazovanou stereotypně mužům. I když se Harry jeví jako jedna z nejpřímochařejších postav, lze polemizovat nad tím, že mu chybí některé vlastnosti, které by jeho postavu učinily ještě uvěřitelnější. K jeho charakteristikám bezpochyby patří i bolest ze ztráty rodičů, zdá se ovšem, že se Harry s jejich ztrátou místy vyrovnává příliš lehce a tento emocionální boj by tak měl být ještě závažnější. K tomu se v podstatě váže i fakt, že by Harry pravděpodobně neměl být schopen tvořit tak pevné vztahy, neboť k tomu nebyl výchovou u Dursleyových nijak veden. Harry však v podstatě od prvního momentu, kdy se dostane mezi jiné lidi než Dursleyovy, navazuje pevná, neřkuli celoživotní přátelství, a dokonce zaujme místo vůdce party.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Harryho jednotlivé charakteristiky se pohybují v jistých opozicích, a to zejména v emocionálně vypjatých situacích. Harry se na jedné straně snaží být dominantním vůdcem,

²²⁰ ROWLINGOVÁ (2008, s. 279).

²²¹ ROWLINGOVÁ (2004, s. 754).

na straně druhé jej však emotivní situace nenechávají chladnými a snaží se je řešit. Mnohdy jsou navíc jeho emoce tak silné, že mu znemožní být dobrým vedoucím. Tyto charakteristiky opět odkazují na genderovou stereotypnost Rowlingové, neboť v podstatě naznačují, že emotivnost, tedy základní stereotypně ženská vlastnost, znesnadňuje schopnost vedení.

Harry se jako jediný ze všech hrdinů ságy objevuje v každé kapitole každé knihy. Je proto těžké uvést nejčastější dějiště jeho scén. Na počátku knih se děj většinou odehrává u Dursleyových, Harry se také často objevuje v nebelvírské společenské místnosti, ve Velké síni či na školních pozemcích, mimo školu tráví čas v Doupěti či na Grimmauldově náměstí. Jako jediný z hlavních hrdinů také navštěvuje specifická místa, jako například Brumbálovu pracovnu a kabinety některých vyučujících.

5. Intertextualita

Postava Harryho Pottera je archetypálním příkladem oblíbeného hrdiny nejen fantasy žánru. Ve fantasy žánru najdeme několik postav siroteků, kteří zachránili svět. Jmenovitě je to například Luelle z knihy *Dcera čarodějek* spisovatelky Doroty Terakowské, Will ze série *Hraničářův učeň* autora Johna Flanagana, případně Alina ze série *Griša* spisovatele Leigha Barduga. Všichni tito hrdinové, stejně jako Harry, přišli v raném dětství o rodinu a disponují nadpřirozenými schopnostmi, o nichž do jisté doby netuší, nebo jsou jinak zvláštní a výjimeční. Jejich úkolem pak je nějakým způsobem pomoci ostatním lidem, jsou tedy v jistém smyslu vyvolenými.

Podobný vzor ale najdeme i v příbězích o hodně starších, sirotkem je stejně jako Harry i Plaváček nebo biblický Mojžíš. Další biblický hrdina, jehož Harryho osud připomíná, je také David, který, ač slabší, porazil díky své chytrosti a vytrvalosti obra Goliáše, podobně jako Harry porazil Voldemorta.

6. Kódy

Zatímco u ostatních osob je text podáván víceméně jednoduše a chybí delší monology či popisy, Harryho pocity a nálady jsou popisovány poměrně často a do větší hloubky, a to už od prvního dílu. V rámci sociálních kódů prochází Harryho postava velkým vývojem. Odmalička sice žije v domě bohaté rodiny Dursleyových, sám ale výhody jejich sociálního statutu nepoživá. Když se však Harry dozví, že je kouzelníkem, získá kromě pozlátka chlapce, jenž přežil, také velkou sumu peněz, s níž může volně disponovat. Protože je zároveň z otcovy strany i čistokrevným kouzelníkem, je v podstatě příslušníkem té nejelitnější vrstvy, která se mezi kouzelníky nachází. Se slávou přichází i nutnost se s novou rolí vyrovnat, u Harryho

se tak objeví i známky deziluze a skepse a zoufalství ze ztráty svých blízkých, za něž hledá nejrůznější náhrady, například Zrcadlo z Erisedu.

I přesto, že je Harry symbolem boje dobra a zla, je zároveň symbolem aktivního dominantního muže, snažícího se velet svému okolí. Na tuto vlastnost může odkazovat i jeho jméno, které v angličtině mimo jiné znamená plenit, pronásledovat, dotírat, pustošit, ničit, plundrovat, či dokonce trýznit nebo sužovat. Autorka se patrně nesnažila dostat všech těchto charakteristik a Harrymu z nich předala jen velmi málo, jeho jméno má však zřejmě symbolizovat onu stereotypní mužskou tvrdost, schopnost jít za svým cílem a být mu silně oddán i částečnou neochotou podvolit se systému.

Harryho nejvýraznějším charakteristickým prvkem je jizva, kterou má na viditelném místě na čele. Jizva může symbolizovat zranění (zejména psychické, tedy ztrátu rodičů), které mu Voldemort způsobil, dále pak funguje i jako jisté „označení“ toho, který je vyvolen, aby Voldemorta zabil. Charakteristické jsou pro Harryho také brýle, které opět odkazují na dědictví jeho otce, protože ten brýle také nosil.

Harryho dalším symbolickým kódem je jeho sova Hedvika, kterou si pořídí v *Kameni mudrců*. Od té doby je sova jeho nerozlučnou přítelkyní a rozptýlením i v těžkých chvílích, kdy je Harry sám u Dursleyových. Když Hedvika ke konci ságy zemře, je z toho Harry velmi zdrcen. Podobně je zdrcen, když o něco později ztratí svou hůlku. Pro ostatní kouzelníky není hůlka natolik specifická, aby se o ní dalo hovořit jako o symbolickém kódu, nicméně Harry má s hůlkou zvláštní vztah, díky němuž se několikrát ubránil Voldemortovi, a když o hůlku později přijde, velice tím trpí. Dostane sice možnost užívat nejsilnější hůlku světa, té ale odolá, svou původní hůlku spraví a nadále používá ji.

Dalším z těchto kódů je také koště či košťata. Harry je vášnivým hráčem kouzelnického sportu na košťatech famfrpálu a ke svým košťatům má hluboký vztah. Zdá se, že vlastnictví různých druhů košťat podtrhává u kouzelníků sociální status, stejně jako u mudlů třeba vlastnictví automobilů. Harry vlastní vždy ty nejlepší kousky své doby²²², čímž se zařazuje k prestižní společenské skupině. Harry rovněž nedá dopustit na svůj neviditelný plášť. Zejména u posledních dvou prvků, tedy u košťat a pláště, je patrný vliv Harryho snahy udržet si u sebe otcovo dědictví. Létání totiž ovládá díky genetické výbavě svého otce, který famfrpál také hrával a neviditelný plášť jeho otci dříve doopravdy patřil. Pro tuto analýzu jsou podstatné zejména tyto dva poslední prvky, poněvadž symbolizují Harryho touhu vyrovnat se svému otci, čímž mohou konotovat chlapeckou potřebu mužského vzoru. Ženský vzor ani mateřské dědictví

²²² Ne ovšem vlastním přičiněním. První koště dostane od Minervy McGonagallové, druhé mu obstará kmotr Sirius.

pro Harryho tak podstatné není, a to i přesto, že později zjistí, že je naživu právě díky matčině oběti. Dalším symbolickým kódem, spojeným s Harryho otcem, je i Harryho patronus, tedy kouzelný ochranář, fungující jako štít proti nebezpečným mozkomorům. Patronus na sebe bere podobu jelena, tedy stvoření, do něhož se uměl Harryho otec proměnit.

7. Sociální sémiotika

Harryho postava je zdánlivě nepřilíš komplikovaná a čtena dominantně nabízí pohled na chlapce stíženého osobní ztrátou, který se snaží pomoci světu a je dobrým přítelem i oporou svým blízkým. Při dohodnutém čtení by čtenářky a čtenáři mohli Harryho vidět jako chlapce, který je na jedné straně dobrým a čestným kamarádem, ale na straně druhé jej prožítá traumata spoutávají natolik, že je pro něj někdy obtížné reagovat na situace vhodně.

V rámci opozitního čtení by pak Harryho postava mohla být brána jako osobnost prezentující genderově stereotypní názory Rowlingové. Harry by mohl být brán jako chlapec, který se stal vedoucím skupiny díky svému genderu, jehož rovněž využívá k tomu, aby dominantně prosazoval své plány, z nichž upouští až ve chvíli, kdy se bojí, že o své společníky přijde. Zároveň by Harry mohl působit jako jakési memento mužství, a to zejména ve chvílích, kdy se snaží porozumět ženám a být dobrým vedoucím, v čemž mu zabraňují jeho protikladné charakteristiky, odkazující na neschopnost mužů splnit požadované cíle, pokud disponují stereotypně ženskými vlastnostmi.

Na Harryho postavě je zarážející také fakt, že Harry je vyvoleným už jen z podstaty věci, zatímco například Hermiona se slavnou stává až na základě svých výrazných osobnostních charakteristik a úspěchů, což by opět mohlo odkazovat ke stereotypnímu rozložení sil ve společnosti, kdy ženy se o svou slávu musí snažit, zatímco k mužům přichází jako odezva na jeden čin, který následně definuje jejich život.

Rowlingová ve svém díle zcela ignoruje fakt, že děti bez pevného zázemí nejsou mnohdy schopné v životě fungovat a začlenit se do chodu společnosti. Protože se Harry s těmito problémy potýká jen opravdu minimálně, vyčleňuje dílo ty děti, které podobné štěstí neměly a potýkají se s nepochopením svého okolí a osamělostí.

4.4.2 Albus Brumbál

1. Identifikace postavy

Albus Brumbál je považován za jednoho z nejschopnějších čarodějů všech dob. Je také ředitelem Školy čar a kouzel v Bradavicích. V prvních dílech se o jeho osobním životě čtenáři

mnoho nedozvídají, působí pouze jako starší moudrý muž s rozsáhlými schopnostmi. Zejména v poslední části ságy se však čtenáři začínají postupně dozvídat o Brumbálově komplikované minulosti, tragických rodinných poměrech, i ne zcela černobílém vztahu k černé magii. V díle *Harry Potter a Princ dvojí krve* Albus Brumbál umírá.

Podle popisu J. K. Rowlingové je Brumbál „*vysoký, hubený a velice starý, soudě podle jeho stříbrných vlasů a vousů, dost dlouhých, aby si je mohl zastrčit za opasek. (...) Modré oči za půlměsíčovými brýlemi měl jasné a zářivé a svítily v nich malé jiskřičky, a nos měl velice dlouhý a křivý, jako by ho kdysi měl aspoň dvakrát zlomený.*“²²³

Brumbál má velmi blízký vztah k Harrymu Potterovi, když však ředitel zemře, zanechá po sobě spousty nezodpovězených otázek, což mu Harry vyčítá. Stejně tak je Harry nešťastný z toho, že mu zatajil příběh své minulosti. I přesto však Harry plní plán, jenž si s Brumbálem vytyčili a díky tomu dosáhne vítězství nad Voldemortem. Později po Brumbálovi pojmenuje svého syna. Albus Brumbál nemá životního partnera ani partnerku, neudrzuje pravděpodobně ani jiné intimní vztahy. Má bratra, s nímž se pravděpodobně příliš nestýká a blízkého přítele Elfiase Dóžeho, který se objeví v poslední části ságy. O jeho přátelských vztazích toho čtenáři mnoho nevědí a spíše se zdá, že je pro všechny příliš velkou kapacitou na to, aby s ním udržovali rovnocenné přátelské vztahy.

2. Modalita

Brumbála na každém kroku provází magie, výjimečnost a výstřední chování. Ve vztahu k realitě se jeví jako úctyhodná osobnost, která i přes své zvláštní chování disponuje tak rozsáhlými schopnostmi, že si jej všichni považují. Je tedy v podstatě archetypem výstředního, avšak váženého génia, a zároveň úctyhodného starce, přicházejícího na pomoc hlavnímu hrdinovi. Postava silného uznávaného muže se objevuje napříč všemi literárními žánry, v reálu by mohl suplovat osobnost laskavého a schopného vedoucího.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

I přesto, že je McGonnagallová odvážná, je to až profesor Brumbál, kdo nakonec zachrání profesorku Trelawneyovou, a to jednak svým charismatem, a také svou inteligencí a schopností z těžkých situací s přehledem vybruslit (viz příklad č. 49). Zatímco McGonnagallová na psychické vypětí reaguje s vážnou tváří, Brumbál těžké situace spíše zlehčuje. Přesto z nich vychází jako vítěz a teprve po jeho zásahu jsou doopravdy vyřešeny. To nahrává možnosti podezřívát autorku z genderové stereotypizace, neboť zatímco ženy

²²³ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 14).

se snaží a jsou dokonce odvážné, k opravdovému dořešení situace jsou v Harry Potterovi většinou potřeba právě muži, jsou tak prezentováni jako schopnější a hodnější respektu než ženy.

Příklad č. 49

„Obávám se, že jste situaci správně nepochopil. (...) Já jsem dospěla k závěru, že profesorka Trelawneyová je pod touto úrovní. Propustila jsem ji.“ (...)

„Máte samozřejmě naprostou pravdu, paní profesorko. Jako vrchní vyšetřovatelka jste plně oprávněna dávat mým učitelům výpověď. Není však ve vaší pravomoci, abyste je vyháněla z hradu. Obávám se,“ pokračoval (Brumbál) se zdvořilou malou úklonou, „že tato pravomoc dosud přísluší řediteli školy.“²²⁴

Podobně Brumbál neztrácí optimismus ani při dalším problému, který řeší, a to při jmenování nového učitele jasnovidectví (viz příklad č. 50). Zde lze také vidět jeho dominantnost. Není tím typem dominantního člověka, který by si vynucoval poslušnost agresí či přílišně rázným vyjadřováním, lidé jej však respektují natolik, že je dokáže přimět, aby jej poslouchali i s úsměvem na rtech. Toto dokazuje i příklad č. 10 u Minervy McGonnagallové. Tato charakteristika opět Brumbála ukazuje jako postavu se stereotypně mužskými vlastnostmi, neboť právě muži jsou stereotypně považováni za schopnější se domluvit v klidu a vydobýt si respekt i bez použití síly.

Příklad č. 50

„Vy jste našel –“ vyjekla hlasitě Umbridgeová. „Vy jste si sám našel učitele? Smím vám připomenout, Brumbále, že podle vzdělávacího výnosu číslo dvacet dva...“

„... má ministerstvo právo jmenovat vhodného kandidáta v případě – a pouze v případě, že ho nedokáže najít ředitel,“ dořekl za ni Brumbál. „A já vám s potěšením oznamuji, že tentokrát jsem měl úspěch.“²²⁵

Dalším Brumbálovým znakem je, že k němu lidé přicházejí, když potřebují utěšit (viz příklad č. 51 a příklad č. 11), což Brumbála prezentuje jako silnou osobnost s další stereotypně mužskou charakteristikou.

²²⁴ ROWLINGOVÁ (2004, s. 549-550).

²²⁵ Tamtéž, s. 550-551.

Příklad č. 51

„Pohled na Brumbála vzdmul v Harryho prsou mohutnou vlnu emocí, pocit bezpečí a naděje trochu podobný tomu, jaký v něm vyvolával zpěv Fénixe.“²²⁶

Brumbál je všemi hodnocen jako jeden z nejlepších kouzelníků všech dob. Svých schopností si je navíc patřičně vědom (viz příklad č. 52). Když zničí Rojvolův prsten, je schopný své dovednosti náležitě ocenit, už jen fakt, že si však prsten nasadil dříve, než celou situaci promyslel, dokazuje, že má o svých schopnostech představy až nadnesené a že je svým způsobem ješitný. To odkazuje na další genderově stereotypní vlastnost v řadě, tedy na mužskou ješitnost.

Příklad č. 52

„Nebýt mých – promiň mi nedostatek falešné skromnosti – rozsáhlých schopností a dovedností (...), možná už bych ti teď o tom nemohl vyprávět.“²²⁷

Brumbál se zastává všech slabších, na druhé straně s nimi ale neváhá manipulovat, což dokázal už v mládí, kdy se chtěl ujmout nadvlády nad čaroději, aby prospěl „většímu dobru“. Později se sice Brumbál prezentuje jako poučený ze zážitků minulosti, když však dostane příležitost pomoci vyššímu dobru tím, že bude Harryho chránit po dostatečně dlouhou dobu, aby jej pak mohl obětovat, neváhá a zařídí vše potřebné. Toto poukazuje na jistou Brumbálovu chladnokrevnost a schopnost upřednostnit před svými emocemi racionalitu a prospěch celku oproti záchraně jedince. I tyto charakterové vlastnosti se řadí ke stereotypně mužským a Brumbálova osobnost je další ze škály potterovských postav, které tímto částečně prezentují genderově stereotypní rozložení společnosti.

Jediný moment, kdy Brumbál vystoupí ze stereotypního stínu, je zároveň jediným momentem, kdy není zcela při smyslech. Jedná se o chvíli, kdy vypije lektvar, který chrání další viteál a před očima se mu zřejmě promítnou nejhorší chvíle jeho života (viz příklad č. 53). Brumbál je v této chvíli zranitelný a emotivní. Přestože se jedná pouze o jeden moment, je to moment velice výrazný, neboť se dá interpretovat jako autorčina snaha nahlédnout do mužského nevědomí a přiblížit muže jakožto citlivé osobnosti, které se ve stereotypním světě musí snažit fungovat racionálně a své emoce upozadit, aby tak nepůsobili nepatřičně. Jedná se o velký posun v autorčině způsobu psaní a lze uvažovat nad tím, že se autorka snaží

²²⁶ ROWLINGOVÁ (2004, s. 132).

²²⁷ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Princ dvojí krve*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. 532 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01819-5, s. 414.

o kritiku stereotypní společnosti, která mužům nedovoluje vyjadřovat své city a obavy naplno. V konečném důsledku tak Brumbálova osobnost – byť na základě jediného incidentu – nepůsobí tak silným stereotypním dojmem, jako například postava Artura Weasleyho či Vernona Dursleyho.

Příklad č. 53

„Všechno je to moje vina, jen moje,“ rozvzlykal se. „Už s tím prosím přestaň, vím, že jsem se zachoval špatně, přestaň s tím, prosím, a já už nikdy, nikdy...“ (...) Zakvílel: „Neublížuj jim, jen jim prosím neublížuj, prosím, je to moje vina, udělej to radši mně...“²²⁸

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Brumbálovy charakteristiky fungují do jisté míry v opozici. Zejména jeho ješitnost a snaha ovládat své okolí jsou protikladem jeho snahy řešit věci s úsměvem a pomáhat slabým. Lze tak říci, že postava Albusa Brumbála zobrazuje boj dominantní osobnosti se sebou samotnou.

Brumbál se nejčastěji objevuje v místnostech bradavické školy, jeho dialogy s Harrym se většinou odehrávají v jeho pracovně, dále se pak často objevuje ve Velké síni. Ostatní Brumbálova dějiště jsou spíše jednorázová, jako například jeskyně při hledání viteálu či návštěva domu Horacia Křiklana (obojí v *Harry Potterovi a Princův dvojí krve*), několikrát se také objevuje v Doupěti.

5. Intertextualita

Postava letitého moudrého muže (či tvora) se objevuje v mnoha literárních dílech napříč žánry. Tento hrdina většinou disponuje vlastnostmi (zejména moudrostí a rozvahou), které mladšímu hlavnímu hrdinovi chybí, a pomáhá mu dojít ke zdárnému cíli své mise. Podobnými postavami jsou například čaroděj Gandalf z trilogie J. R. R. Tolkiena *Pán prstenů* (tomu je Brumbál dokonce vizuálně podobný), případně lev Aslan ze série *Letopisy Narnie* spisovatele C. S. Lewise, hlouběji v literární historii pak lze nalézt i čaroděje Merlina, který pomáhal na životní cestě králi Artušovi.

6. Kódy

Jak se čtenáři dozví v knize *Harry Potter a Relikvie smrti*, byl Brumbálův sociální statut od dětství poněkud problematický. Kvůli otci, jenž proslul nechvalným útokem na neozbrojené

²²⁸ ROWLINGOVÁ (2005, s. 471).

mudly, se Brumbál na počátku své kariéry pohyboval spíše na společenském okraji kouzelnického světa, díky svým schopnostem se však byl brzy schopný od rodinného stigmatu oprostit a stal se jedním z nejuznávanějších čarodějů všech dob. V době, kdy se s Brumbálem čtenáři *Harryho Pottera* seznamují, je už Brumbál v rámci sociálních kódů na nejvyšší možné úrovni a slaví řadu profesních úspěchů.

K Brumbálovým symbolickým kódům patří zejména dlouhý plnovous, jenž může symbolizovat jak vysoký věk, tak zejména sečtělou osobnost, a který v ostatních může vzbuzovat respekt vůči Brumbálovi. Vousty odpradávná sloužily jako symbol moudrosti, ve starém Egyptě koneckonců nosily umělé plnovousy i ženy, aby si získaly větší vážnost. Dlouhé vlasy Albus Brumbála jsou pak také symbolem síly a zároveň intertextuálně odkazují například k postavě biblického Samsona či pohádkového Děda Vševěda. Jméno Albus znamená v překladu z latiny bílý, může tedy rovněž odkazovat na jeho bílé vlasy a plnovous a tím implicitně na jeho moudrost.

Další Brumbálovou rekvizitou jsou také půlměsíkové brýle. Brýle většinou symbolizují moudrou až přemoudřelou osobnost. V tomto případě mají brýle navíc unikátní tvar, který by se dal chápat, jako vystižení celé Brumbálovy excentrické osobnosti. Dalším symbolickým kódem je pak Brumbálův přeražený nos, který mu přerazil bratr na pohřbu sestry Ariany. Brumbál, jakožto nejmočnější kouzelník své doby, by si nos jistě mohl hravě opravit, symbolickým kódem je tak proto, že si jej zřejmě ponechal jako varovnou připomínku dob, jejichž opakování by nerad zažil. Protože Ariana zemřela v podstatě z důvodu Brumbálovy fascinace černou magií, má jeho nos zřejmě působit jako jistý varovný signál ve chvíli, kdy by se o černou magii začal znovu zajímat. Tato Brumbálova záliba v černé magii může být vyložena jako důsledek přehnané sebedůvěry a cílevědomosti, jež bývají stereotypně označovány za typické mužské vlastnosti. Zřejmě právě proto tímto strádá Brumbál, a nikoliv třeba profesorka McGonagallová. Podobný boj se sebou samým musí později svést i samotný Harry, když přemýšlí, z jakého důvodu hovoří hadím jazykem a nemá-li toho s Voldemortem společného více, než by si přál. Opět se tedy jedná o muže, který tento boj musí svést, hlavní hrdinka Hermiona jej zůstává ušetřena.

Stejně jako je symbolickým kódem profesorky McGonagallové a Hermiony přísnost a upjatost, je tím Brumbálovým specifický smysl pro humor, kterým Brumbál občas pozvedne náladu účastníků komplikovaných situací. Humor v těžkých chvílích v *Harry Potterovi* většinou produkují taktéž pouze muži, Hermiona a profesorka McGonagallová se k němu neuchylují vůbec nebo pouze výjimečně. To opět nahrává genderově stereotypní interpretaci

díla, neboť humor bývá přisuzován právě mužům a neschopnost chápání a produkce humoru ženám.

7. Sociální sémiotika

Pokud by byla postava Albuse Brumbála nahlížena dominantně, byl by pravděpodobně hodnocen jako jedna z nejkladnějších postav ságy, které primárně záleží na dobru všech (kladných) postav díla. Dohodnuté čtení by mohlo Brumbála hodnotit jako muže, který se nebojí obětovat vše vyššímu dobru. Nelze však opominout kladné motivy, které Brumbála k těmto rozhodnutím vždy vedly. Při opozitním čtení by Brumbál mohl být nazírán jako genderově stereotypní dominantní osobnost, která potřebuje mít vždy pravdu a neváhá ji prosadit, přičemž za svou zdánlivou dobrou náladou skrývá touhu po moci, tedy další genderově stereotypní mužskou vlastnost.

Albus Brumbál je prezentován jako veskrze mocný a uznávaný muž, autorka tak velebí sílu moudrého stáří, ignoruje a žádným způsobem však v knihách nereflektuje fakt, že v dnešní společnosti trpí senioři mnohdy jistou formou sociálního útlaku a v některých zemích západního světa dožívají víceméně na okraji společnosti.

4.5 Muž jako manžel a otec

Stejně jako jsou pro potterovskou ságu důležité matky, nelze zapomenout ani na otce. Největší prostor v knihách dostali Artur Weasley a Vernon Dursley, kteří budou v této části analyzováni. Důležitou, avšak menší roli mají také James Potter a Lucius Malfoy, kteří ovšem nedostali v knihách tolik prostoru, aby mohli být komplexně zanalyzováni. Otcem se ke konci ságy stane rovněž Remus Lupin, u něj jsou však podstatnější jiné charakteristiky.

4.5.1 Artur Weasley

1. Identifikace postavy

Artur Weasley je otcem jednoho z hlavních hrdinů Rona Weasleyho a dalších dětí, zmíněných už v analýze Molly Weasleyové, která je jeho manželkou. Weasley také pracuje na Odboru pro zneužívání mudlovských výtvorů na Ministerstvu kouzel. Protože mají Weasleyovi sedm dětí a Molly Weasleyová nemá zaměstnání, je rodina Weasleyových chudá.

2. Modalita

Kromě toho, že disponuje kouzelnickým nadáním, je Artur Weasley prototypem klasického vedlejšího románového hrdiny bez výraznějších charakterových rysů. Zejména

kvůli existenciálním problémům je Weasley realitě blízký a zejména pro čtenáře a čtenářky s podobným životním osudem by mohl působit jako velice uvěřitelná postava.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Základním znakem Artura Weasleyho je, že je otcem, a to nejen svým dětem, ale zčásti také osiřelému Harrymu i Hermioně, která s ním a jeho rodinou tráví více času než s vlastními rodiči. Harryho například doprovází na disciplinární řízení, které proti němu vyhlásí ministerstvo (viz příklad č. 54) a snaží se jej podporovat.

Příklad č. 54

„Zproštěn!“ vyhrkl Harry a dveře za sebou přibouchl. „Zproštěn viny v celém rozsahu obžaloby.“

Pan Weasley se rozzářil a popadl ho za ramena.

„To je báječné, Harry!“²²⁹

Pan Weasley je přátelský muž s mnoha kontakty zejména na Ministerstvu kouzel, kde pracuje (viz příklad č. 55), což poukazuje na fakt, že se pohybuje i mimo domov a zajišťuje své rodině pověst mezi veřejností, což je jedna z genderově stereotypních mužských charakteristik. Podobně pak pan Weasley reaguje velmi stydlivě, když se někdo zmíní o jeho finanční situaci (viz příklad č. 56), což indikuje, že rodinnou finanční situaci považuje za svou vinu, neboť ve své rodině zaujal stereotypní pozici otce živitele.

Příklad č. 55

„Opodál stál vysoký vousatý kouzelník s velkou lepenkovou krabicí, z níž vycházely skřehotavé zvuky.

„Jak se daří, Arture?“ pozdravil kouzelník a kývl na pana Weasleyho.“²³⁰ (...)

Jeden či dva kouzelníci na Harryho kývli, když šli kolem nich, a několik dalších včetně madame Bonesové pozdravilo pana Weasleyho slovy: „Dobré ráno, Arture!“²³¹

Příklad č. 56

„A vzhledem k tomu, že jsem tam zaměstnaný, je to taková pozornost...“

²²⁹ ROWLINGOVÁ (2004, s. 145).

²³⁰ Tamtéž, s. 123-124.

²³¹ Tamtéž, s. 145.

Mluvil zcela bezstarostným tónem, Harrymu však nemohlo uniknout, že panu Weasleymu zrudly uši úplně stejně jako Ronovi, když se dostal do nějaké nepříjemné situace.“²³²

Pan Weasley na svoji manželku zřejmě nežárí. Přestože ji často nechává, aby jej peskovala, a místy také vypadá, že se obává její reakce, nechává si její výbuchy líbit pouze do té doby, dokud je mu to příjemné (viz příklad č. 20). Ve chvíli, kdy s Mollyiným chováním nesouhlasí, jí to dá jasně najevo a jeho manželka se mu nakonec podřídí (viz příklad č. 21). Paní Weasleyová k němu vzhlíží a v komplikovaných situacích jej žádá o radu či podporu, čímž dává stereotypně najevo, že si svými postoji není natolik jistá, aby je jako žena mohla prezentovat sama za sebe, a žádá o radu stereotypně racionálního muže. Pan Weasley se své manželky rád zastává, a když vidí, že výchovu nezvládá, vloží se do ní sám. Děti pak většinou ustoupí a hádka tím končí, protože otce zjevně považují za vyšší autoritu než matku, což opět dokládá genderovou stereotypizaci (viz příklad č. 57).

Příklad č. 57

„Proč?“ zaječel Ron, práskl lžící o stůl a zamračeně pohlédl na matku. „Proč se má v mém pokoji uklízet? Harrymu i mně vyhovuje tak, jak je!“

„Za pár dnů tady bude svatba tvého bratra, mladý muži –“

„A bude se snad ženit u mě v ložnici?“ vyjel vztekle Ron. „Nebude! Tak proč ve jménu Merlinovy křivé levé –“

„Takhle se svou matkou nemluv!“ okřikl ho rázně pan Weasley, „a udělej, co ti říká.““²³³

Rozdělení rolí v domácnosti Weasleyových odpovídá tradičnímu stereotypnímu rozdělení genderových rolí a musí se tak nutně přenášet i na jejich děti.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Pan Weasley tvoří jednu z méně komplikovaných potterovských postav. Jeho charakteristiky nevystupují ve vzájemných opozicích, naopak se podporují a dotvářejí obrázek genderově stereotypního otce patriarchální rodiny. Pan Weasley užívá nepříznakový jazyk bez významnějších charakteristických prvků.

Nejčastějšími dějišti Artura Weasleyho jsou kuchyně Doupěte a domu na Grimmauldově náměstí, v čemž se shodují s manželkou, Weasley se mimoto ale objevuje

²³² ROWLINGOVÁ (2001, s. 61).

²³³ ROWLINGOVÁ (2008, s. 83).

i v Zobí ulici, když vyzvedává Harryho, na ministerstvu, kde pracuje a na různých místech, kam jej zavanou mise Fénixova řádu.

5. Intertextualita

Postava Artura Weasleyho (v anglické verzi Arthura) může odkazovat k legendárnímu anglickému králi Artušovi (v angličtině King Arthur), který byl legendárním panovníkem pátého či šestého století našeho letopočtu, žil na bájném hradě Kamelot²³⁴ a proslavil se zejména svou snahou prosadit rovnost rytířů, pročež zavedl porady u kulatého stolu, kde neměl nikdo čestné místo. *„Není věku, jehož by se legenda o Artušovi nedotkla, i když je celý příběh protkan melancholií. Ušlechtilý a odvážný Artuš v básních a bajkách je v poslední bitvě přemožen a umírá, odevzdává své meč Jezerní paní. (...) V historii i legendě ztělesňuje Artuš téma, které je v běhu staletí drahé vlasteneckým srdcím – slávu a pád hrdiny.“*²³⁵ Artuš se stal součástí mnoha legend, protkaných jeho touhou žít čestně a podle svého nejlepšího vědomí.

Lze se domnívat, že postava pana Weasleyho s králem souvisí zejména svou rytířskostí, s níž ochraňuje své děti a manželku a čestností, s níž vykonává potřebné úkoly. Otevřená náruč, se kterou vítá každého hosta bez ohledu na jeho původ, může směřovat k odkazu kulatého stolu. Symbolické je i jméno jeho dcery Ginny, které zní v plné verzi Ginevra, a odkazuje na Artušovu manželku. Kromě cti a hrdinství byl Artuš známý svým propojením se světem magie, zejména pak s kouzelníkem Merlinem, k němuž určitým způsobem odkazuje postava Albusa Brumbála. Postavy pana Weasleyho a Ginny jsou navíc jedny z mála, jež odkazují k anglosaské historii, většina ostatních postav nesoucích historická jména, odkazuje spíše na antickou mytologii.

6. Kódy

V rámci sociálních kódů je na tom Artur Weasley velmi podobně jako jeho manželka. Musí se navíc potýkat se šikanou na pracovišti, zejména pak od bohatého příslušníka elitní společenské třídy Luciuse Malfoye, který jej rád napadá, povyšuje se nad ním a předhazuje mu, že není dostatečně finančně zajištěn, že je náplň jeho práce podřadná, a dokonce naznačuje, že se v práci nezákonně obohacuje (viz příklad č. 58).

Příklad č. 58

„A Artur Weasley je tu taky! Co tu děláte, Arture?“

²³⁴ Arthur. In: *English Oxford Living Dictionaries* [online]. Oxford: Oxford University Press [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/arthur>.

²³⁵ LACEY, Robert, Slavné příběhy anglických dějin: od dob krále Artuše po rozluštění DNA: 7150 př.n.l. - 1953 / Robert Lacey; [z anglického originálu přeložila Ivana Dandová] Praha: Volvox Globator, 2009. ISBN: 978-80-7207-751-9, s. 51.

„Pracuji tady, opáčil suše pan Weasley.

„Tady snad ne!“ podivil se pan Malfoy, tázavě zvedl obočí a pohlédl na dveře za panem Weasleyem. „Myslel jsem, že sedíte nahoře v druhém patře... Děláte přece něco takového, jako že si tajně nosíte domů mudlovské výtvary a zkoušíte je očarovat?“²³⁶

Symbolickým kódem pana Weasleyho jsou zejména lesknoucí se pleš, kterou si ve chvílích, kdy je vystresovaný a potí se, často otírá a výše zmíněné rudnutí uší.

7. Sociální sémiotika

Pokud by byly texty o panu Weasleym čteny dominantně, byl by patrně nazírán jako milující otec a manžel, který neváhá udělat vše pro svou rodinu. Dohodnuté čtení by mohlo nabídnout pohled na pana Weasleyho jakožto na milujícího otce a manžela, který je ovšem stížen stigmatem nedostatku finančních prostředků, a ne právě elitního vzhledu. Opozitně čtený text by pak mohl polemizovat nad tím, do jaké míry je pan Weasley spořádaným manželem a otcem, jestliže nechává veškerou starost o domácnost na manželce, nezapojuje se do úklidu, vaření, péče o děti ani nákupů, aby si mohl mimo práci užít volný čas, kterým ale jeho manželka zřejmě nedisponuje.

4.5.2 Vernon Dursley

1. Identifikace postavy

Vernon Dursley je strýcem Harryho Pottera, manželem Petunie Dursleyové a otcem Dudleyho Dursleyho. Strýc Vernon, jak jej Harry tituluje, sdílí ke svému synovci stejnou nechuť jako jeho manželka Petunie, podobně jako ona je však mimoto spořádaným otcem i manželem. Vernon Dursley je ředitelem firmy na vrtačky a živí svou manželku Petunii a svého syna Dudleyho, studujícího po většinu ságy na prestižní soukromé střední škole.

2. Modalita

Ve vztahu k realitě se postava strýce Vernona jeví jako uvěřitelná, neboť prezentuje v současnosti v románech oblíbenou osobnost středostavovského manažera žijícího podle morálky, jež si sám nastavil. Působí jako karikatura člověka, kterému pro zisk není cizí žádná, byť sebenepříjemnější aktivita, což se projevuje například strojeným chováním při návštěvě

²³⁶ ROWLINGOVÁ (2004, s. 147).

potenciálního investora, nebo když se s rodinou vypraví na losování soutěže, do níž se ani nepřihlásili (a kam je poslala Tonksová, aby je odlákala z domu).

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Základní charakteristikou Vernona Dursleyho je jeho nechuť k Harrymu, kterou sdílí se svou manželkou Petunií. Vadí mu, že Harry není – podle jeho měřítek – normální a snaží se z něj za každou cenu vymýtit projevy, s nimiž nesouhlasí. Harryho často okřikuje a zakazuje mu různé aktivity. Další charakteristikou strýce Vernona pak je jeho láskyplný a podporující vztah k synovi. Zatímco Petunie Dursleyová projevuje lásku k synovi zejména neustálým strachováním se, Vernon jej vybízí i k nebezpečným aktivitám (viz příklad č. 59), kterých se navíc sám nebojí. To naznačuje, že se v Dudleyem patrně snaží probudit pravého muže v genderově stereotypním slova smyslu, čímž na něj přenáší stigma genderově rozdělené společnosti.

Příklad č. 59

„Tys je zahnal, co, synku?“ zahltolil hlasitě strýc Vernon a tvářil se přitom jako někdo, kdo se snaží svést řeč na nějaké téma, ve kterém se vyzná. „Dals jim co proto, vid?“²³⁷

Zatímco teta Petunie se v krizi odvolává na pomoc policie, strýc Vernon řekne po útoku mozkomorů synovi, že si to s útočníky vyřídí sám. Lze se domnívat, že reakce tety Petunie má naznačit její nedůvěru ve vlastní fyzické síly a pasivitu, což je stereotypně ženská charakteristika, zatímco reakce strýce Vernona jej má ukázat jako aktivního, agresivního člověka, což jsou charakteristiky tradičně mužské (viz příklad č. 60).

Příklad č. 60

„(Petunie): „Zavolej na policii, Vernone! Běž zavolat na policii! Dudlánku, mazlíčku, pověz to mamince, copak ti to udělali?“ (...)

(Vernon): „Kdo ti to udělal, synku? Pověz nám, kdo to byl. My už si to s nimi vyřídíme, jen se neboj.“²³⁸

Strýc Vernon je rozhodný a dominantní muž, který rozhoduje o tom, co jeho rodina bude dělat. Manželka i syn mu v drtivé většině případů naslouchají (viz příklad č. 61). Jeho vztah

²³⁷ ROWLINGOVÁ (2004, s. 38).

²³⁸ Tamtéž, s. 29-30.

se ženou tak naznačuje, že se jedná o genderově stereotypní spojení, v němž je muž ovládajícím a žena ovládanou.

Příklad č. 61

„Už toho mám dost,“ prohlásil strýc Vernon, snažil se mluvit klidně, ale vytrhával si přitom z kníru obrovské chomáče vousů. „Koukejte, ať jste během pěti minut připraveni na cestu. Jedeme odtud. Sbalte si jenom něco na sebe. A nechci slyšet ani slovo!“²³⁹

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Charakteristiky strýce Vernona jsou posilovány genderovou stereotypizací, která se proplétá jeho vztahem s Petunií. Vernonův slovník je často příznakový, a to zejména v emocionálně vypjatých situacích. V ostatních chvílích hovoří jazykem bezpříznakovým a dává tak najevo svou příslušnost k jisté společenské vrstvě. Vernonovy pasáže jsou podávány srozumitelně, jeho pocity nejsou hluboce rozebírány a nejsou mu věnovány široké části textu.

Vernon se nejčastěji objevuje v kuchyni, potažmo v obývacím pokoji svého domu v Zobí ulici, kde většinou sedí a o něčem diskutuje, případně čte noviny, zatímco jeho manželka jej obskakuje. Žánrově funguje zčásti jako komický prvek a parodie na vlastní charakteristiky, svým chováním k Harrymu však také částečně spadá do thrillerové či hororové oblasti.

5. Intertextualita

Postava Vernona Dursleyho nepřenáší žádná podstatná intertextuální sdělení.

6. Kódy

V otázce společenského postavení prezentuje Vernon Dursley muže, který se díky vlastní pili vypracoval na střední manažerskou pozici, díky níž s přehledem užívá svou manželku a syna. Vlastní také automobil a luxusně vybavený dům. To vše, společně s příslušností k elitní rase, činí z Vernona Dursleyho příslušníka privilegované skupiny mudlovské společnosti.

Svým chováním a zázemím tvoří Vernon Dursley jistou analogii k postavě Luciuse Malfoye, který s ním sdílí v podstatě totožné charakteristiky, jež z něj činí privilegovanou osobnost světa kouzelníků. S panem Dursleym spojuje pana Malfoye i další charakteristika, a to negativní vztah k Arturu Weasleymu, který pro oba (ačkoliv pro každého z trochu jiného důvodu) prezentuje vrchol společenské spodiny.

²³⁹ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 45).

Symbolickým kódem, tedy rekvizitou Vernona Dursleyho, je zejména jeho hustý knír, připomínající mrože, který může symbolizovat snahu pana Dursleyho upozornit ještě více na svou mužnost, ale dodává mu zároveň nádech karikatury. Jeho dalším symbolickým kódem je jeho nářadí, které užívá, kdykoliv se cítí ohrožen, tedy například v situaci, kdy Harrymu chodí do Zobí ulice stovky dopisů z Bradavic, či ve chvíli, kdy se snaží Harryho udržet doma a namontuje mu na okno mříž. Tyto jeho rekvizity odkazují k genderově stereotypnímu rozložení rolí v domácnosti Dursleyových, zatímco totiž paní Dursleyová vládne jakožto žena kuchyni a k jejím symbolickým kódům patří například pánev, pan Dursley je ve své domácnosti kutilem, což je stereotypně mužská vlastnost.

7. Sociální sémiotika

Z hlediska dominantního čtení je pan Dursley jednoduchým středostavovským manažerem, který je zvyklý na vlastní pohodlí a udělá všechno pro svou rodinu, od níž pak očekává, že mu to nějakým způsobem vrátí – manželka dokonalou péčí a syn životními úspěchy. Pokud by byly texty o Vernonu Dursleyem čteny dohodnutě, mohl by se jevit jako postava, která má kromě spokojeného života také problémy s agresivitou, které si kompenzuje častými výbuchy hněvu. V případě opozitního čtení by mohl být Vernon Dursley nazírán jako muž, který byl společenskou situací dohnán k nutnosti živit syna a manželku, neboť zapadl do genderově stereotypního způsobu života, z něhož není schopen vybřednout, protože mu to nastavení jeho mysli nedovolí. Z extrémního tlaku, který musí prožívat, aby uspokojil manželčiny a synovy potřeby a také vlastní touhu po úspěchu, pak vznikají jeho hněvivé a zlostné reakce.

4.6 Muž v zaměstnání

V této části budou přiblíženy osobnosti dvou mužů, kteří jsou pro ságu významní zejména svým pracovním umístěním. Jsou jimi Remus Lupin a Severus Snape. Bylo by možné zařadit mezi ně i ostatní bradavické učitele, případně bystrozory, tedy například Alastora Moodyho nebo Kingsleyho Pastorka, žádným z těchto však nebyl v díle poskytnut dostatečný prostor.

4.6.1 Remus Lupin

1. Identifikace postavy

Remus Lupin byl jedním z nejlepších přátel Jamese Pottera, otce Harryho Pottera. S Harrym se seznámí v knize *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu*, kdy se dočasně stane bradavickým učitelem Obrany proti černé magii. Na pozici nevydrží dlouho, protože

se veřejnost dozví, že je vlkodlakem a Lupin, z obavy před reakcí rodičů, ze školy na konci akademického roku odejde. S Harrym však zůstanou v úzkém kontaktu a vybudují trvalé přátelství. Když pak dojde k návratu lorda Voldemorta, přidá se Lupin k Fénixovu řádu a zapojí se do boje se zlem. Díky řádu se setká s Nymfadorou Tonksovou, kterou si později vezme za manželku a s níž má syna Teddyho. Na konci ságy i s manželkou padnou v boji za Bradavice.

2. Modalita

Lupinova lykantropie z něj činí hendikepovanou osobu, pohybující se – nikoliv z vlastní vůle – na okraji společnosti. Stigma, které z něj udělalo vyvržence, může působit uvěřitelně zejména na ty čtenářky a čtenáře, kteří procházejí něčím podobným a sami se potýkají s postižením, díky kterému je většinová společnost nepřijímá. Nemoc se podepisuje i na jeho vzhledu. „*Vypadal nemocně a vyčerpaně. I když byl ještě poměrně mladý, světlehnědé vlasy měl protkané stříbrem,*“²⁴⁰ uvádí Rowlingová.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Lupin je jedním z prvních „náhradních otců“, které Harry Potter v sérii získá. Když se spolu na počátku třetího roku Harryho studia setkají, začne se Lupin o Harryho zajímat a v osobním volnu s ním tráví čas, v jehož průběhu se Harrymu snaží pomoci s jeho problémy a zároveň mu přiblížit osobnost jeho otce, o níž toho Harry do té doby mnoho nevěděl. Pomáhá Harrymu s obranou proti mozkomorům, zajímá se o Harryho problémy („*Máš nějaké starosti, Harry?*“)²⁴¹ a povzbuzuje ho, když vidí, že se Harry trápí (viz příklad č. 62).

Příklad č. 62

„*Se slabostí to nemá nic společného,*“ zarazil ho ostře profesor Lupin, jako by mu četl myšlenky. „*Mozkomorové na tebe působí hůř než na ostatní, protože v tvé minulosti existují děsivé události, jaké se žádnému z nich nepříhody.*“²⁴²

Lupin také Harryho pravidelně brání před Snapem, například ve chvíli, kdy u Harryho Snape najde Pobertův pláněk a snaží se dokázat, že se mohl dostat do Prasinek. Lupin počká, až Snape odejde, a teprve potom Harrymu vyčiní a Harry se po jeho výstupu cítí ještě hůř než po Snapeově, za což pravděpodobně může fakt, že mu Lupin přirostl k srdci a stydí se, že zklamal jeho důvěru²⁴³. Tato fakta svědčí o tom, že Harry Lupina respektuje a má k němu

²⁴⁰ ROWLINGOVÁ (2001, s. 70).

²⁴¹ Tamtéž, s. 139.

²⁴² Tamtéž, s. 167.

²⁴³ Tamtéž, s. 259.

vztah úcty, která by se dala přirovnat k úctě syna ke svému otci. Zejména ve třetí knize, tedy dokud se neobjeví Sirius, je pro Harryho Lupin vzorem, který si postaví na pomyslný piedestal. Tato fakta jsou zároveň charakteristikami, které z Lupina dělají genderově stereotypní mužskou postavu.

Protože má Harry k Lupinovi velmi blízko, zarazí jej, když se Lupin rozhodne opustit svou těhotnou manželku a připojit se k jeho skupině na cestách za vítěly. Zde však lze předpokládat, že Lupin nejedná ve snaze ublížit své ženě, ale naopak jí chce pomoci. Jakožto vlkodlak se cítí být stigmatizován, a když zjistí, že je Tonksová těhotná, zděsí se, že jeho dítě ponese stejnou sudbu jako on. Protože neumí emoce správně ventilovat, což je mimochodem další ze stereotypně mužských charakteristik, volí metodu racionálního úsudku a svou rodinu opouští, aby jí tak ulevil. Podobně se snaží racionalizovat si i nutnost držet si od Tonksové odstup v knize *Harry Potter a Fénixův řád* a až ustavičná snaha Tonksové navázat s ním kontakt změní jeho názor. Opuštění manželky lze vyložit také alternativním způsobem, a to tak, že se Lupin chce k Harrymu a jeho skupině připojit proto, aby pomohl urychlit pád Voldemorta, a tím zajistil manželce a synovi bezpečí, což je opět stereotypně mužská vlastnost.

Genderově stereotypní charakteristiky u Lupina převládají, nicméně na základě znalosti základních znaků Tonksové lze usoudit, že je Lupin ve vztahu spíše submisivním partnerem. Toto je ovšem stereotypně ženská charakteristika, a Lupin tak, podobně jako Snape či Brumbál, vybočuje z jasně dané stereotypní kategorie.

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Lupinovy charakteristiky nevystupují ve vzájemném protikladu, všechny naopak podporují fakt, že bojuje se svým prokletím a snaží se nebýt kvůli němu svému okolí na obtíž. Z dějišť se ve Vězni z Azkabanu nejčastěji objevuje ve své učebně a pracovně, jako učitel se také objevuje ve Velké síni. V pozdějších dílech se jeho výstupy odehrávají zejména v kuchyni Doupěte či Grimmauldova náměstí.

5. Intertextualita

Lykantropie je silným a oblíbeným intertextuálním tématem, které rádi používají autoři fantasy, Rowlingová však dodala Lupinově postavě i další intertextuální přesah, a to v podobě jeho křestního jména Remus. To pochází z antické mytologie a odkazuje na zakladatele Říma, který byl společně se svým bratrem Romulem odkojen vlčicí. Remus navíc krátce po založení Říma však zemřel, a to patrně v šarvátce o název města.²⁴⁴ I jeho smrt je podobná té Lupinově,

²⁴⁴ ZAMAROVSKÝ (2013, s. 380).

ten totiž umírá krátce po osvobození Bradavic a nedočká se tak rozkvětu nového světa, vzniklého poražením Voldemorta. Příjemní Lupin je pak pravděpodobně odvozeno od latinského slova lupus, jež znamená vlk.

6. Kódy

V rámci sociálních kódů nepožívá Lupin výhod privilegované osoby. Je sice pravděpodobně původem čistokrevným kouzelníkem, protože je ale vlkodlakem, tak mu tento statut nijak nepomáhá a většina lidí se jej štítí. Jeho přátelé z Fénixova řádu jej však berou vážně a chovají se k němu se stejnou úctou a respektem jako k sobě navzájem. Lupinovou stěžejní rekvizitou je luna, tedy měsíc, přesněji řečeno měsíc v úplňku, neboť z něj má jakožto vlkodlak strach. Dalším jeho symbolickým kódem jsou obnošené šaty. Rowlingová jej popisuje jako ošuntělého muže, chodícího ve vyspravovaném hábitu²⁴⁵. Jeho oblečení poukazuje na jeho finanční problém, způsobený nemožností nalézt si zaměstnání. Za svůj vzhled je také často terčem posměchu (viz příklad č. 63).

Příklad č. 63

„Podívejte se na ty jeho ošuntělé svršky,“ syčel Malfoy hlasitým šepotem, když profesor Lupin procházel kolem. „Obléká se jako náš starý domácí skřítek.“²⁴⁶

7. Sociální sémiotika

Z pohledu dominantního čtení je Lupin Harryho odvážným zastáncem, je zároveň jediným z trojice přátel kolem Harryho otce, který žije po celou ságu a Harry tak k němu má speciální blízký vztah. Dohodnuté čtení nabídne pohled na Lupina, jakožto na muže zmítaného svými city, a zároveň snahou nikomu neublížit. Pokud by byl text o Lupinovi čten opozitně, mohli by čtenáři a čtenářky dojít k závěru, že je více či méně sobcem, který nechce vztah s Tonksovou prohloubit proto, že o vážný vztah nestojí, a který před těhotnou Tonksovou uteče ne proto, aby ji ochránil, ale proto, aby mohl s Harrym a jeho přáteli zažít dobrodružství, které mu připomnělo jeho dospívání s přáteli.

Rowlingová Lupinovou dějovou linkou přiblížila život osob s postižením, poukázala také na jejich těžkosti s hledáním práce a léčbou. Protože je však Lupin stížen lykantropií, nikoliv běžnou chorobou, nemusí být tato analogie na první pohled jasná. Osoby s jinými druhy znatelnějšího fyzického hendikepu jsou autorkou ignorovány a v díle se neobjevují.

²⁴⁵ ROWLINGOVÁ (2001, s. 70).

²⁴⁶ Tamtéž, s. 127.

4.6.2 Severus Snape

1. Identifikace postavy

Severus Snape je po většinu ságy bradavickým učitelem Lektvarů, později se na čas stane učitelem Obrany proti černé magii, a ještě později i ředitelem Bradavic. Snape je Harryho nejméně oblíbeným vyučujícím, stejně jako je Harry jedním ze Snapeových nejméně oblíbených studentů. Zpočátku se Snape jeví jako veskrze negativní postava, později mu však autorka dopřeje více prostoru a čtenáři a čtenářky zjistí, že má Snape svou hloubku a důvod, proč Harryho nemá rád. Měl totiž dlouholeté spory s jeho otcem Jamesem. Miloval také jeho matku Lily, již pravděpodobně nikdy milovat nepřestal. Na konci potterovské ságy se ukáže, že byl celou dobu „dvojitým agentem“ a pracoval ve prospěch Fénixova řádu a Harryho. Harry jeho hrdinství později docení a pojmenuje po něm jednoho ze svých synů.

2. Modalita

Ve vztahu k realitě se Snape jeví jako uvěřitelná osobnost a zejména osobní traumata, která jej tíží (špatný vztah s dominantním otcem, šikana, nenaplněná láska), mu mohou zajistit velkou míru fanoušků. Reálnost jeho osoby dotváří jeho komplikovaný charakter, který autorka odhaluje po kouskách, a který ve finále patří k těm nejpropracovanějším.

3. Analýza paradigmatické struktury textu

Snapeovým základním znakem je zášť, kterou chová k Harrymu, k Lupinovi („*při sebemenší zmínce o profesoru Lupinovi mu v očích výhružně zablýskalo*“²⁴⁷), k Siriusovi i k Jamesovi, negativně se také staví vůči většině členů nebelvírské koleje, na druhé straně je ale jeho základní charakteristikou i odvaha, s níž riskuje svůj život, aby Harrymu pomohl. Snape je uzavřenou osobností, která dovedně skrývá emoce, takže zdánlivě vypadá, že žádné nemá. Přispívá tím k chápání své osoby, jakožto genderově stereotypní, neboť právě racionalita a nízká emocionalita bývají označovány jako stereotypně mužské vlastnosti.

Mezi studenty patří k obávaným vyučujícím. Tento fakt by se dal označit za genderově stereotypní, neboť například Umbridgeová se o získání pověsti obávané kantorky musí „snažit“ tělesnými tresty, jako žena totiž nepatří k primárně obávaným druhům. Snapeovi však k získání studentského respektu stačí děsivá mluva a vzezření „budící respekt“ (viz příklad č. 64). Tento fakt podporuje názor, že autorka zobrazuje kouzelnickou společnost genderově stereotypně. Názor podporuje i další Snapeova charakterová vlastnost, a to ješitnost. Tu dá na odiv například

²⁴⁷ ROWLINGOVÁ (2001, s. 127).

v situaci, kdy proti němu Harry chce použít jeho vlastní kouzlo, což „nemůže strávit“ (viz příklad č. 65).

Příklad č. 64

„Oči měl stejně černé jako Hagrid, nebylo v nich však vůbec nic z obrovky srdečnosti. Byly studené a prázdné, a když jste do nich pohlédli, museli jste myslet na temné tunely.“²⁴⁸

Příklad č. 65

„Jak se opovažujete používat proti mně mé vlastní zaklínadlo, Pottere? To já je vymyslel – já, princ dvojí krve! A vy byste stejně jako váš ubohý otec chtěl proti mně obrátit mé vlastní zbraně? To by asi nešlo... ne!“²⁴⁹

Další Snapeovou genderově stereotypní vlastností je jeho ctižádostivost. Léta se marně snaží o post učitele Obrany proti černé magii a zdá se, že své práci obětoval osobní život. („*Učí tu lektvary, ale nedělá to rád – všichni vědí, že usiluje o Quirrellovo místo. O černé magii toho ovšem ví spoustu, to Snape zase ano.*“²⁵⁰) Snapeova postava, ač se na základě výše uvedených faktů může jevit jako osobnost, na níž Rowlingová opět uplatnila genderovou stereotypizaci, má však složitou povahu, díky níž se mu daří vystoupit ze škatulky genderově stereotypního muže. Je totiž například možné, že osobní život obětoval pouze z toho důvodu, že už se nikdy nedokázal znovu zamilovat, a dokonce miloval Lily až do své smrti (viz příklad č. 66), což by byla pro muže netradiční, a tudíž i nestereotypní povahová vlastnost. Genderově nestereotypní je i fakt, že po Lilyině smrti získal Snapeův patronus tvar patrona jejího. Protože patronus mění tvar pouze v situacích, které kouzelníka hluboce emocionálně zasáhnou, lze Snapeovu snahu působit chladně a nedávat své emoce najevo, chápat ve velmi podobném smyslu, jako například u profesorky McGonnagallové. Tedy jako snahu zakrýt své emoce, aby byl společností lépe přijímán. Tento fakt tedy nutí k zamyšlení nad tím, že ani Snapeova postava není tak stereotypní, jako by se na první pohled mohlo zdát.

Příklad č. 66

„Že by vám ten chlapec nakonec přece jen přirostl k srdci?“

„Ten chlapec?“ zaječel Snape. „Expecto patronum!“

²⁴⁸ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 130).

²⁴⁹ ROWLINGOVÁ (2005, s. 495).

²⁵⁰ ROWLINGOVÁ (2000a, s. 121).

Ze špičky jeho hůlky vyrazila stříbrná laň. (...) Brumbál sledoval, jak odlétá, a když její stříbřitá záře pohasla v dáli, otočil se znovu ke Snapeovi. Oči mě plné slz.

„Po takové době?“

„Navždycky,“ ujistil ho Snape. ²⁵¹

4. Analýza syntagmatické struktury textu

Snapeovy charakteristiky fungují ve výrazných kontrastech. Na jednu stranu se jeví jako zbabělec, když není schopen Voldemorta požádat, aby ušetřil jeho milou, a naopak Brumbála žádá o svůj, na druhé straně však funguje i jako hrdina, a to, když se pro záchranu lidstva stane Brumbálovým agentem na Voldemortově straně. Podstatný je i kontrast snahy neodkrýt před nikým své city a šíleného zármutku, do něž upadne ve chvíli, kdy ztratí milovanou bytost. Snape nepoužívá příznakový jazyk v tom smyslu, že by pro něj byla specifická větná skladba či nespisovné nebo zdobné výrazy, podstatná je však jeho intonace, kterou Rowlingová často označuje za chladnou, čímž napomáhá Snapeovu charakteru prezentovat svou přísnost, chlad a rezervovanost.

Z dějišť se Snape – jako každý vyučující – nejčastěji objevuje ve Velké síni, jeho scény se následně odehrávají i v jeho sklepní učebně lektvarů a v jeho pracovně. Na ostatních místech se objevuje spíše zřídka. V poslední knize ságy je pak často zachycen u sebe doma a na dějištích typických pro Voldemorta, nejčastěji pak v domě Malfoyových.

5. Intertextualita

Snapeova osobnost je v mnohém tak specifická, že je těžké nalézt jí podobné postavy v jiné literatuře. Pokud bychom se ovšem spokojili s označením Snapea jako napraveného „hříšníka“, který včas objevil správnou cestu, byl by srovnatelný například s biblickým Marnotratným synem nebo s Edmundem Pevensiem, hrdinou literární série *Letopisy Narnie*. Lze jej tedy považovat za jistý archetyp zbloudilého navrátilce.

6. Kódy

Ze společenského hlediska se Snape pohybuje v podstatě stále na okraji kouzelnického světa. Jak se čtenáři a čtenářky dozví v Harry Potterovi a Princův dvojí krve, je Snape smíšeného původu, přičemž jeho rodiče nepatřili ke kouzelnické elitě, ale právě naopak. Po příchodu do Bradavic se Snapeovi nepodařilo svůj společenský status nijak podstatně zvednout a musel se spokojit se životem ve stínu zdatnějších čarodějů. Před koncem svého života se však Snape

²⁵¹ ROWLINGOVÁ (2008, s. 571-572).

dostane krátce na výsluní, a to ve chvíli, kdy se stane nejbližším společníkem lorda Voldemorta a ředitelem Bradavic. Po smrti získá gloriolu hrdiny a jeho odkaz žije dále v podobě Harryho syna Albuse Severuse Pottera, který po něm získá prostřední jméno.

Snapeovým symbolickým kódem je zejména jeho křestní jméno Severus, které je odvozeninou od anglického slova severe, jež v překladu do češtiny znamená bouřlivý, drsný, silný, prudký, krutý, kritický, náročný či přísný, což jsou všechno vlastnosti, které Snape do určité míry má. Etymologie jeho příjmení Snape není tak jasná, mohlo by však být odvozeno od anglického přídavného jména snappy, které znamená prostořeký, kousavý, či nevrlý, což jsou opět Snapeovy charakterové vlastnosti. Podobně jako u Harryho se i u Snapeova jména jedná o přívlastky, které jsou stereotypně blízké spíše mužům, a nikoliv ženám.

Rowlingová Snapea popisuje jako učitele s „*mastnými černými vlasy, hákovitým nosem a nažloutlou pleť,*“²⁵² což jsou další jeho rekvizity, odkazující mimo jiné ke Snapeově nedostatečné hygieně, přičemž problém s jejím dodržováním je stereotypně připisován zejména mužům.

7. Sociální sémiotika

Dominantní čtení postavy Severuse Snapea není jednoduché, neboť série postupně nabízí několik možností jeho chápání – od zbabělého sobce až po nezištného hrdinu, přičemž ke konci ságy už by mohl být brán opravdu pouze v heroickém slova smyslu. Dohodnuté čtení textu by mohlo nabídnout řešení ve formě Snapea oplývajícího jak pozitivními, tak negativními vlastnostmi, s nimiž se snaží bojovat, a s řadou osobních traumat, která mu v tom zabraňují. Opozitní čtení by pak mohlo Snapea hodnotit například jako sobce, který se nedokázal vyrovnat se ztrátou milované bytosti, a muže, který je zvyklý sloužit vítězné straně. Jeho role „dvojitého agenta“ by pak mohla být chápána i jako snaha mít „otevřená dvířka“ pro možnost taktického ústupu na jakoukoliv z vítězících stran.

²⁵² ROWLINGOVÁ (2000a, s. 120).

5 Závěr

Kouzelný svět Harryho Pottera uchvátil několik generací čtenářů a svůj podíl na tom má jistě i do určité míry utopický život, který autorka popisuje. Právě díky lákavému obsahu je však jednoduché nechat se do děje vtáhnout a kromě fantastických, dobrodružných a romantických prvků vstřebávat i ty méně zřetelné, genderovou stereotypizaci nevyjímaje. Je patrné, že se autorka snaží bojovat proti řadě společenských nespravedlností a hovořit tak za ty, jejichž hlasy ještě nebyly dostatečně vyslyšeny, v otázce bourání genderových stereotypů však potterovská sága pokulhává.

Většina hrdinek musí otrocky volit mezi láskou (a rodinným životem) a kariérou, neboť obojí se pro ně zdá být nedostupné. Jedinou výjimku mezi nimi tvoří Nymfadora Tonksová, která ovšem na snahu mít práci i vztah doplácí tím, že nezvládá péči o domácnost, za což se stydí, v zaměstnání navíc nepatří k nejlepším, ale je nešikovná a zranitelná, autorka tak implikuje, že pokud se žena rozhodne pro obojí, nemůže uspět tak jednoduše.

Genderová stereotypizace proplétá stránky *Harryho Pottera* snad ještě citelněji než ústřední zápletka. Ženy jsou ty, které se starají o děti, muži jsou ti, kteří je chrání – a je tomu tak nejen v rodině, ale i ve škole. Například Minerva McGonagallová přejímá roli vychovatelky, zatímco Brumbál roli ochránce. Pokud se ženy vydávají bojovat za své blízké, je to ve většině případů ze dvou důvodů. Buď nezbyl nikdo jiný (respektive žádný muž), kdo by se pozice mohl zhostit (jako například v situaci, kdy McGonagallová začne bránit Bradavice), nebo se v ohrožení ocitnou jejich blízcí, zejména pak děti (jako v případě, kdy Molly Weasleyová zabije Bellatrix Lestrangeovou).

Ženy jsou v *Harry Potterovi* zobrazovány jako citlivější a starostlivější než muži. Jsou to právě ony, které se uchylují k pláči, když prožívají emocionální vypětí a jsou to také ony, jež více zohledňují city svého okolí, než se pustí do určité aktivity. Ať už je žena zaměstnaná, svobodná, vdaná, starší či mladší, spojuje je touha pečovat o své okolí. Mimoto jsou ženy také ovladatelnější. I když se ve většině případů snaží svou dominanci prosazovat, muži je tolerují jen do té doby, dokud doopravdy chtějí, nebo pokud od žen něco potřebují. Jakmile se však ženy postaví do cesty názorům či plánům, které muži změnit nechtějí, jsou to právě ženy, které se musí se stavem věcí smířit a přijmout je, protože muži se ve většině případů ovládat nenechají. Na poli síly excelují téměř vždy výhradně muži. Pokud se mezi ně připlete žena (například Tonksová), je slabší než oni. Ženská síla se skrývá v jiných věcech, zejména v moudrosti a starostlivosti.

Ani v moudrosti však ženy nejsou „na prvním místě“, nejmoudřejší postavou literární série je totiž Albus Brumbál. Tomu zdatně sekunduje profesorka McGonnagallová, která je rovněž odbornicí ve svém oboru, není však na takové úrovni jako Brumbál a nedokáže domýšlet věci jako on, čehož si je vědoma a nijak se nesnaží být lepší. V jejích šlépějích patrně kráčí i Hermiona, další chytrá žena ságy, která ovšem stejně jako McGonnagallová ponižuje své schopnosti před těmi Harryho a dobrovolně se stahuje ze scény, aby měl Harry co největší prostor excelovat.

Muži jsou dominantnější, přesto to jsou právě ženy, u nichž je snaha o dominanci nejčastěji komentována a – byť s nadsázkou – odsuzována. Přestože Harry s Ronem Hermionu často okřikují, nejsou tyto jejich projevy nikdy komentovány negativně, zatímco Hermionina „panovačnost“ je často terčem narážek a vtipů. Hermiona i profesorka McGonnagallová mají několik shodných povahových rysů. Autorka jim oběma předala snahu dostat se na roveň mužům, což však podává jako věc téměř nemožnou a ženám ne zcela přístupnou. Z žen tak vytvořila jisté karikatury stereotypního ženství, snažící se na cestě za dobytím respektu maskovat své „přirozené“ vlastnosti, přičemž jim nedala prostor vykročit ze stínu stereotypů a prezentovat se jako dominantní ženy bez nutnosti potlačovat jakékoliv vlastnosti.

Stereotypnost autorčiny tvorby lze pozorovat i na křestních jménech hrdinů. Mužská jména mnohdy odkazují na charakterové vlastnosti, náležející z genderově stereotypního úhlu pohledu mužům (například bouřlivý, drsný, silný, prudký, krutý, kritický, náročný, a podobně), případně odkazují na významné hrdiny a bojovníky anglosaské či antické historie. Ženská jména mnohdy vychází z pojmenování květin a symbolizují křehkost, něhu, ale i ordinérnost. Jiná ženská jména zase připomínají hrdinky antické historie, proslavené krásou či moudrostí. Minerva McGonnagallová ze stereotypní řady vystupuje, neboť její jméno odkazuje k bohyni Minervě, která byla mimo jiné bohyní války. Byla však zároveň znakem ženskosti a panenství. Hermionino jméno je významné z toho důvodu, že jako jediné pravděpodobně pochází z původně mužského jména boha Herma a odkazuje na moudrost nositelky. Přestože je diskutabilní způsob, jakým jejich racionalitu a sebeovládání Rowlingová prezentuje, jsou Hermiona a McGonnagallová těmito vlastnostmi jedněmi z nejméně stereotypních zkoumaných postav díla. Protože však jejich potenciál být ženami naplno rovnými mužům nebyl využit, nelze hovořit o tom, že by jako postavy byly zcela nestereotypní. Podobně je na tom také analyzovaná postava Tonksové, která na jedné straně silně vybočuje z řady submisivních žen svou nefalšovanou dominancí, na druhé straně však sama sebe stíhá za to, že neovládá kouzla pro domácnost, je tedy patrné, že ani ona si není svou rolí jistá a přemítá, zda by neměla být lepší hospodyňkou.

K mužům byla autorka shovívavější, a to zejména v momentech, kdy se snažila přiblížit těžkosti, s nimiž se musí potýkat, když se od nich očekává, že budou zvládat situaci a když je obtěžká břímě „přirozeného vůdcovství“, jako je tomu například u Harryho. Autorka se také snaží zobrazit muže jako citlivé bytosti, jejich reakce na stres ovšem bývají většinou agresivní či znevažující, tedy opět genderově stereotypní. Stejně tak se muži snaží svou emocionalitu před světem skrývat, takže i oni, ač jsou jejich postavy barvitější než ty ženské a mají mnoho možností se ze stereotypů vymanit, nakonec zůstávají primárně v jejich zajetí. Jednotlivé postavy nelze ani jednou označit za nestereotypní, jejich jednotlivé vlastnosti však místy ano. Je to zejména Brumbálova utajovaná citlivost, která vyplave na povrch ve chvíli, kdy se přestane hlídat, či Snapeova tajná láska, která definuje mnoho oblastí jeho života.

Analyzovaných postav bylo sice menšinové množství, nicméně jsou to postavy, které jsou pro dané kategorie postavami hlavními, a kterým se v knihách dostalo největšího prostoru. Zcela jistě by si pozornost zasloužili i ostatní, a také nezmiňovaní studenti a studentky, pro analýzu však byli záměrně voleni již dospělí lidé (s výjimkou hlavních hrdinů), aby tak šlo snáze pozorovat rozdílnost ženských a mužských charakteristik i na volbě stylu života po ukončení školy. Kategorie student/studentka by se navíc překrývala s částí postavy v hlavní roli, neboť by ji opět prezentovali Harry a Hermiona.

Genderové stereotypy z knih vyplývají většinou implicitně a nemají být zřejmě hlavním sdělením, to ovšem nic nemění na faktu, že se v „zakuklené“ podobě objevují téměř na každé straně knih, a že tak své čtenáře nutně ovlivňují. Cílem této diplomové práce nebylo snížit kvality jednoho z nejoblíbenějších dětských děl přelomu tisíciletí, ale probudit debatu o implicitních obsazích, které literatura pro děti a mládež svým čtenářům a čtenářkám nabízí, a vybídnout rodiče a vychovatele k zamyšlení nad literárními obsahy děl, které svým svěřencům předkládají, či o nichž ví, že je čtou, a k tomu, aby s nimi o obsazích hovořili, přibližovali jim své názory na ně a nabízeli možnost odlišného pohledu na svět. Odhalení genderových stereotypů v *Harry Potterovi* bylo cílem zejména proto, aby i stále váhající rodiče a vychovatelé získali podklad pro své domněnky a mohli se při diskuzích s dětmi a mládeží opřít o detailní analýzu.

Jestliže se současná společnost zaměřuje na rovnost rasovou, sexuální, náboženskou či národnostní, neměla by rovněž zapomínat na boj o rovnost genderovou. A protože, jak je podrobněji rozebráno výše, je to právě dětství, v němž se naše názory na tuto problematiku utváří, je třeba dát dětem vhodné podněty pro jejich formování. Toho by se měli chopit i umělci samotní a začít přemýšlet nad tím, jak problematiku zpracovat, případně aspoň

nad tím, že každé literární dílo minimálně implicitně přenáší (ne)stereotypní názory na současnou společnost.

Z hlediska kulturních studií je práce podstatná proto, že může pomoci odhalit jednu z příčin genderové nerovnosti v současné společnosti, a to implicitní příjem stereotypních názorů skrze populární mediální obsahy. Tato práce má tendenci být odrazovým můstkem nejen pro další zkoumání potterovské ságy, ale také pro kvalitativní analýzu genderových stereotypů v dalších stěžejních dílech literatury pro děti a mládež. Samotná literární série o *Harry Potterovi* by si jistě zasloužila detailnější rozbor, a to jak po stránce kvalitativní, tak po stránce kvantitativní. Pro tento výzkum byla využita sémiotická analýza, tedy kvalitativní výzkum, jehož výsledky jsou založeny na individuální interpretaci vysledovaných faktů a podléhají subjektivnímu dojmu. Výzkum použitého vzorku byl nicméně proveden detailně a závěry jsou tak platné a opodstatnitelné.

Seznam použitých zdrojů

- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. 795 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01294-4.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2000a. 284 s. ISBN 80-00-00788-6.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. 570 s. ISBN 80-00-00994-3.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Princ dvojí krve*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. 532 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-01819-5.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Relikvie smrti*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. 626 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 978-80-00-02122-5.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2000b. 286 s. ISBN 80-00-00898-X.
- ❖ ROWLINGOVÁ, J. K. *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. 383 s. Klub mladých čtenářů. ISBN 80-00-00951-X.

Seznam použité literatury

- ❖ AINAOVÁ, Olaiya a Petronella CAMERONOVÁ. Why Does Gender Matter? Counteracting Stereotypes With Young Children. *Dimensions of Early Childhood*. 2011, 39(3), 11-19.
- ❖ Arthur. In: *English Oxford Living Dictionaries* [online]. Oxford: Oxford University Press [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/arthur>.
- ❖ BAHNÍK, Václav. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974. 717, [2] s. Členská knižnice nakl. Svoboda.
- ❖ BEASLEY, Chris. *Gender & sexuality: critical theories, critical thinkers*. London: Sage, 2005, viii, 293. ISBN 0-7619-6979-9.
- ❖ BRANNONOVÁ, Linda. *Gender: psychological perspectives*. 5th ed. Boston, Mass.: Pearson Allyn and Bacon, 2008. ISBN 0205521142.
- ❖ DASOVÁ, Ranjana. To be number one in someone's eyes ...: Children's introspections about close relationships in reading Harry Potter. *European Journal of Communication*. 2013, 28(4), 454-469.
- ❖ DEMPSTER, Steven. *Children's literacy practices and preferences: Harry Potter and beyond*. New York: Routledge, 2016. ISBN 978-1-138-84123-9.
- ❖ Feminizmus a rovnoprávnost: Hermiona a ostatní ženy v Bradavicích. Mimi R. GLADSTEINOVÁ. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. 1. Praha: XYZ, 2009, s. 89-102. ISBN 978-80-7388-211-2.
- ❖ GIBSONOVÁ, Clare. *Symboly a jejich významy: klíč k výkladu motivů a znaků v umění*. V Praze: Sloart, 2010. 256 s. ISBN 978-80-7391-370-0.

- ❖ Harry Potter, Michal Viewegh a Bible mezi nejoblíbenější literaturou. *Literarky.cz* [online]. (<http://literarky.cz/>) [cit. 2017-01-24]. Dostupné z: <http://literarky.cz/kultura/95-literatura/5540-harry-potter-michal-viewegh-a-bible-mezi-nejoblibenji-literaturou>.

- ❖ HEILMANOVÁ, Elizabeth, ed. *Critical perspectives on Harry Potter*. 2nd edition. New York: Routledge, 2009. ISBN 978-0415964845.

- ❖ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

- ❖ HRDLIČKOVÁ, Alena. *Úvod do gender studies*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 165 s. ISBN 978-80-86708-41-6.

- ❖ HUNT, Peter, ed. *Children's Literature: The Development of Criticism*. 1. Publ, Repr. London: Routledge, 1993. 7, 195 s. ISBN 0-415-02994-5.

- ❖ CHANDLER, Daniel. *Semiotics: the Basics*. Londýn: Routledge, 2002. ISBN 978-0415351119.

- ❖ CHERLANDOVÁ, Meredith. Harry's Girls: Harry Potter and the Discourse of Gender. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. 2008, **52**(4), 273-282.

- ❖ JANEBOVÁ, Radka. *Sociální problémy z aspektu gender*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. 106 s. Texty k sociální práci. ISBN 80-7041-512-6.

- ❖ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 285 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2284-9.

- ❖ JENKINS, Henry. Fan Studies. In: *Oxford Bibliographies* [online]. Oxford: University Oxford Press [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199791286/obo-9780199791286-0027.xml>.

- ❖ LACEY, Robert, Slavné příběhy anglických dějin: od dob krále Artuše po rozluštění DNA: 7150 př.n.l. - 1953 / Robert Lacey; [z anglického originálu přeložila Ivana Dandová] Praha: Volvox Globator, 2009. ISBN: 978-80-7207-751-9.

- ❖ LURKER, Manfred. *Lexikon bohů a symbolů starých Egyptanů: průvodce mystickým a magickým světem Egypta*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2003. 246 s. ISBN 80-242-1016-9.

- ❖ MAYNARDOVÁ, Sally, Sophie MCKAYOVÁ a Fiona SMYTHOVÁ. A survey of young people's reading: thinking about fiction. *New Review of Children's Literature and Librarianship*. 2008, **14**(1), 45-65.

- ❖ NIKLESOVÁ, Eva. *Gender v kontextu edukačním a literárním*. 1. vyd. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2011. 133 s. ISBN 978-80-87510-06-3.

- ❖ PRÁZOVÁ, Irena. Výzkum dětského českého čtenářství 2013. Duha [online]. 2014, roč. 28, č. 1 [cit. 2017-02-26]. Dostupný z WWW: <<http://duha.mzk.cz/clanky/vyzkum-detskeho-ceskeho-ctenarstvi-2013>>. ISSN 1804-4255.

- ❖ PUGH, Tison a David L. WALLACE. Heteronormative Heroism and Queering the School Story. *Children's Literature Association Quarterly*. 2006, **7**(31), 260-281.

- ❖ ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. Values in literature and the value of reading. In: SLADOVÁ, Jana et al. *Literature for children and youth in the process of personal and social education in the basic school*. First English edition. Olomouc: Palacký University, Olomouc, 2015. 139 stran. ISBN 978-80-244-4443-7.

- ❖ SEDENOVÁ, Janet. Parenting and the Harry Potter stories: a social care perspective. *Children and Society*. 2002, **16**(5), 295-305.

- ❖ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 539 s. ISBN 978-80-247-3568-9.

- ❖ SLADOVÁ, Jana et al. *Literature for children and youth in the process of personal and social education in the basic school*. First English edition. Olomouc: Palacký University, Olomouc, 2015. 139 stran. ISBN 978-80-244-4443-7.

- ❖ Transchildren and the Discipline of Children's Literature. NORTONOVÁ, Jody. *Over the Rainbow: Queer Children's and Young Adult Literature*. Michigan: Michigan University Press, 1999, s. 415-436. ISBN 978-0-472-07146-3.

- ❖ TSAO, Ya-Lun. Gender Issues in Young Children's Literature. *Reading improvement*. 2008, 45(3), 108-114.

- ❖ WARDOVÁ, Laurie Kay. *What gender characteristics, norms and roles may be represented in the three popular young adult novel book series Harry Potter, Twilight and Hunger Games?*. Oklahoma, 2013. Dizertační práce. University of Oklahoma.

- ❖ ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Bohové a hrdinové antických bájí: encyklopedie*. Praha: Deus, 2013. ISBN: 978-80-87408-26-1.

- ❖ ŽEMBEROVÁ, Viera. Komunikácia ako čitateľova syntéza sémantiky a literárnej estetiky uměleckého textu. In: NOVÁK, Radomil, ed. *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi: komunikace s dětmi ve společné Evropě: sborník příspěvků z odborného semináře pořádaného katedrou českého jazyka a literatury s didaktikou PdF OU a Kabinetem literatury pro mládež, jazykové a literární komunikace KČJL PdF OU, 26. listopadu 2004*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2004, s. 95. ISBN 80-7368-001-7.